

“પરીક્ષક બનો”

વિવેચક
મુનિ શ્રી ધનરાજી સ્વામી

સમહર્ષ
કાન્તીભાઈ હીરાભાઈ વઘીયવાલા

“ પરીક્ષક બનો ”

મુનિ શ્રી ધનરાજજી દુનામીના વિવેચનો (પ્રથમ “ધર્મ એ” ને
 ગુ ૧” પછી) આ બીજો સમઢ છે જેનો હિંદુ કોઈની ટી ૧ કે નિત યા
 વિના શાસ્ત્રો પ્રમાણે આર્ચ સાનુસ્તરી વ્યાખ્યા સમજવી એક ત ર અદ રદા
 અને બીજી તરફ ઉત્તમીનતા ફર કરાનો છે આ બ ને પ્રકાશનમા મને
 નૈતિક, બૌદ્ધિક અને આર્થિક મદયોગ આપના વ્યમિતઓનો ૧૧૬
 આભાર માનુ છુ

તથા

“ પરીક્ષક બનો ’ નુ પ્રેરણા આપતુ પ્રથમ ભાગપૂર્ણ ચિત્ર
 અરમજ્ઞતાનથી ભેગ મોકલનાર
 ઈશ્વાહીમ કે આર્ટિસ્ટનો
 રોજ ભયો આભાર

પ્રકાશક

કાન્તીભાઈ હીરાભાઈ વકીલવાલા
 ગુરકુલ ચેમ્બર્સ, ચોથે માળે,
 મુબાદેવી ગેડ, મુબઈ ૨

મુદ્રક

કિંમત બાર આના
 સત ૨૦૧૧
 તારીખ ૩૦-૧-૫૫

૪ એન એન ૨૧
 મુબઈ વૈભવ પ્રેમ
 ગીરગામ, મુ ઈ /

વસ્તુસ્થિતિ

આજે એક બાબતુ ત્રીજા વિશ્વયુદ્ધના બાબતુમાં વાગી રહ્યા છે, સારે બીજા માણુ જગત કંઈથી એટલું બધું મળ્યું છે કે પ્રતિક્ષણે વિશ્વશાંતિની પ્રખ્યાત કરી કરે છે તેમજ અને મહાપુરો વિશ્વશાંતિ માટે પોતાની પોતાની વિશ્વને સમજાવી શકે છે પણ તે ઠતાએ આજનો 'ભારેનો કંઈકાંઈ' ક્યારે બમ્બી ઉડશે તે કાઈ કહી શકાય એમ નથી. વિશ્વશાંતિ માટે અનેક પ્રયત્નો થયા જતા એમાં આજ સુધી તો નિષ્ફળતા જ આપડી છે સફળતા ક્યાંથી મળે? આજના 'જગત' કહેવાના આધ્યાત્મિક નેતાઓ અને ધર્મગુરુઓ કે જે યુગયુગથી શાંતિના દ્વંદ્વ હોવાનો દાવો કરે છે તે પણ ધર્મના નામે કંઈક વધારવાના જ લોકોને પ્રેરે છે અને સ્વાર્થવદ બની લોકોને પગપર ખૂન લાવે છે તો પછી અન્ય રાજાઓ અને સામાજિક નેતાઓનું તો કહેવું 'નહી'.

આજે આ યોર ક્રિસ્ટીયન આલમાર્ચી ધર્મગુરુઓ મળવા બહુ જ નિ ન છે તેથી ધર્મને નામે ધર્મિયો બહુ જ રહી પડ્યો છે અને આજે જગત સમક્ષ અનેક મોટા 'પ્રમાર્થ ચિન્હો' ઉભા થયા છે — સાચી શાંતિ ક્યા? 'સાચુ સુખ ક્યા?' 'શુદ્ધ ચારિત્ર્ય ક્યા?' 'આદર્શ સાધુત્વ ક્યા?' 'ગેરે નામના સોનેરી કિરણો અસલના મહાન ન જોવાની પાછળ કંઈક મળે છે

જ્યાં મલેનો સૂર્ય ન હોય ત્યાં નામ પ્રાપ્તિ પડે? સત્ય અને આદર્શ સાધુત્વની વ્યાખ્યા આજના ધર્મગુરુઓ પોતે તો બતાવતા નથી અને જે સત્ય વ્યાખ્યા બતાવે છે તે પ્રયે અનેક જૂઠા માણેપો મૂળી વિરોધી નાના-મોટા નેતાવંશની તમ્બીજા પ્રેરે છે, કે જેથી જનતા તે સત્યદર્શક પામે જઈ આદર્શ સાધુત્વ તથા સાચા સુખ મો શાંતિની વ્યાખ્યા ન સમજે તેઓ સ્વાર્થવદ મની જનતાન અધિક્ષા મા રાખી પોતાના શિષ્યાનાયાર પર પડે / એનો હે અને તેથી વર્ષને નામે દુઃખદર્શક ચાલતી રહે એજ પેઠીમાં હોય.

પરંતુ જમાનો બ નાયો છે ક્રિસ્ટીયનતાને નિનાજનિ મળતી જાય ન લોકોને અધિક્ષા મળતી નથી, અને આ મરી સાધુઓ પ્રત્યેની જનતાની

“પરીક્ષક બનો”

મુનિ શ્રી ધનરાજીજી રૂઝામીના વિવેચનોના (પ્રથમ “ધર્મ એટલે
ગુણ” પછી) આ બીજો સમક કે જેનો ઉદ્દેશ કોઈપણ દીકરા કે નિંદા પા-
રના શાસ્ત્રો પ્રમાણે આત્મ સાધુ અને વ્યાખ્યા મમળવી એ ત દ અદ્વૈતના
અને બીજી તરફ ઉત્તમીનના દુર કરવાનો છે આ બન્ને પ્રકાશનમાં મને
નૈતિક બૌદ્ધિક અને આર્થિક મહાયોગ માપતા વ્યક્તિઓનો નામિક
આભાર માનું છું

તથા

“પરીક્ષક બનો નુ પ્રેરણા આપતુ પ્રથમ બાવપૂર્ણ ચિત્ર
મરમત્તાનથી બે મોક નનાર
ઈઆહીમ કે. આદિરુનો
રોદ ભયો આભાર

પ્રકાશક

કાન્તીભાઈ હીરાભાઈ વઘીલવાલા
ગુરુકુલ ચેમ્બર્સ, ચૌધે માળે,
મુખ્યદેવી રોડ, મુબઈ ૨.

મુદ્રક

કિંમત બાર આના

સન ૨૦૧૧

તારીખ ૩૦-૧-૧૫

૩ એન એન ૧૧

મુમઈ વૈભવ પ્રેસ

મીરઝામ, મુમઈ ૪

વસ્તુસ્થિતિ

આજે એક બાલુ ત્રીમંથ્ર વિશ્વયુદ્ધના લાલચારા વાગી રહ્યા છે, ત્યારે બીજી માલુ જગત કલકથી એટલું મધુ કટાણુ છે કે પ્રતિદશ્યે વિશ્વશાંતિની ઝખના કર્યા રે છે તેમજ અને મહાપુરો વિશ્વશાંતિ માટે પોતાની પોતાની વિશ્વને સમજાવી રહ્યા છે પણ તે ઠતાએ આજનો

ભારેનો કનકાન્નિ " મ્યારે ભૂમી ઉપર તે કાઈ મ્હી સકાય એમ નથી વિશ્વશાંતિ માટે અને પ્રયત્નો થયા ઠતા એમા આજ સુધી તો નિષ્ફળતા જ સાંપળી છે મદ્દગત ક્યારી મને? આજના જગત કહેતાના આધ્યાત્મિક નેતાઓ અને ધર્મગુરુઓ કે જે યુગયુગથી ચાલિના ફલ હોવાનો દાવો કરે છે તે પણ ધર્મના નામે મહા વધાત્વામા જ લેખીને પ્રેરે છે અને સ્વાર્થવશ બની લેખીને પગપર ખૂબ લાવે છે તો પછી અન્ય રાજાની અને સામાજિક નેતાઓનું તો કહેતું જુઓ ?

આજે આ ધોર ત્રિયુગમા આ માર્ચી ધર્મગુરુઓ મજા રાખતું જ નિ ન છે તેથી ધર્મને નામે ધર્મિંગો બહુ જ રધી પળ્યા છે અને આજે જગત સમક્ષ અનેક મોટા ' પ્રમાર્થ મિ હા " ઉભા થયા છે — સાચી શાંતિ ક્યા ? ' સાચુ સુખ ક્યા ? ' શુદ્ધ આરિય ક્યા ? ' આત્મ સાલુત્વ ક્યા ? ' રોગે મલના મોનેરી ગિરો અમલના મહાન નાશોની પાછળ માર્ગ મના છે

જ્યાં મલનો સૂર્ય ન લીન લા નવા ક્યારી પડે ? સત્ય અને આ ર્શ સાધત્વની વ્યાખ્યા આજના ધમ્મા ધર્મગુરુઓ પોતે તો ગતારના નથી અને જે મલ વ્યાખ્યા બતાવે છે તે પ્રયે અને જૂઠા અણેપો મૂખી વિરોધી વાનાવર ન દનાવરાની તજવીજ રે છે કે જેથી જનતા તે સત્ય ર્શ પામે જઈ આ ર્શ સાધુત્વ તથા સાચા સુખ અને શાંતિની વ્યાખ્યા ન સમજે તેમો સ્વાર્થવશ બની જનનાને અંધ । મા રાખી પોતાના શિથિત્રાચાર પપ તે / મએતો રહે અને તેથી ધર્મને નામે દગા દિમેશ આનતી રહે એજ પેલીમા હોય છે

પણ જમાનો બલવાયો છે રિયુનનાને નિવાજનિ મળતી જાય છે લેખો અધઘટ્ટા ગમની નથી, અને આડગરી આધુઓ પ્રત્યેની જનતાની

નાપસદ્ગી અને નામરજી ખુલ્લી થતા માંગી છે માટે જ આજે આચા
માર્ગદર્શકની જરૂરિયાત ઉભી થઈ છે

આ દિશામાં અતિ યશસ્વી કાર્ય, વિક્રમની ઝોમણીસમી સદીના
પ્રારંભમાં થઈ ગયેલા મહાન જોનાચાર્ય પરમ પૂજ્ય શ્રી ૧૦૦૮ થી શિશુ
રસમીએ કહ્યું છે તેઓ નિડર, મલમિય અને આત્મકલ્યાણના પરમ પિપાસુ
હતા. શાસ્ત્રોનું અધ્યયન કરતા જ્યારે તેમણે જોયું કે ગુરુપદ ધારણ કરનાર
સાધુઓ મૂળ રસ્તેથી ધણે દૂર છે અને પથમકાળના (કળિયુગના) બદાના
નીચે શિથિલાચારનું સેવન કરી રહ્યા છે ત્યારે તેમણે દિંમતમેર પદમર
ફેફાં અને શાસ્ત્રને પદાધાર રહેવા માટે જોરે જોરે અનુરોધ કર્યો પણ મનુષ્ય
સ્વભાવ એમ થોડો જ પતટાય છે ! શિથિલાચારીઓ સુધરવાને બદલે વિરોધ
કરતા લાગ્યા, અને પોતાના વર્તનનો બચાર કરતા લાગ્યા આ બાજુ
શ્રી શિશુસ્વામીએ અદ્ભુત પીંગત બતાવી મુગીસર સાથીઓ સાથે મલ્લને
જસ્તે પ્રસાધ્ય ક્યુ-આવુ જીનનની અસન અને મલ્લ પરપતને સજ્જવન કરી

આ પરપરા અવસ્થિત શામન ॥ ૩૫માં આજ પર્વત ચારી આવી છે,
અને હિનપ્રતિહિન નવારે ૧૦ વધારે વિકાસ પામતી રહી છે નર્તમાન સમયમાં
તેની નવમી પાટ ચાતુ છે જેના પર બાળલક્ષ્યચારી અપૂર્વ મેધાવી, અમુત્રત
આન્દોનનના પ્રવર્તક આચાર્ય મનારાજ શ્રી ૧૦૦૮ થી તુલસીગમજી સ્વામી
(આચાર્ય શ્રી તુલસી) મિત્રજો છે મસ્તુત-પ્રાકૃત બાંસ ॥ તેઓ પ્રખર
વિદ્વાન છે ભારતીય દર્શન ॥ પદ્ધિત છે ઉપરાત કરિ અને પ્રજાનશાળી વક્તા
પણ છે સત્ય વસ્તુ ભોડોના આત્મા લાવવાને માટે તેઓ સતત ઉદ્બમશીન
રહે છે આજે લગભગ ૬૬૦ થી વધુ માધુ સાધીઓ તેમની આજ્ઞામાં છે
આ દરેક સાધુ સાધીના ઉદ્બમ ગુરુદેવ અને ચારિત્ર પ્રત્યે જે અપૂર્વ શ્રદ્ધા
અને ભક્તિ જોવાય છે તે જાણે જ બીજે જોવા મળે તેમ છે

પૂજ્ય આચાર્યશ્રી િ આજા મુગળ મુનિશ્રી ધનરાજજી સ્વામીનું
વિક્રમ સંવત ૨૦૦૩ નું નાતુર્માસ મુનર્વ ખાતે યજુ હવું એ ચાતુમાસ અનેક
ગીને યા ગાગ નીડયુ વિદ્વાન મુનિશ્રીના પ્રતિજ્ઞાપૂર્ણ વ્યાખ્યાનો, રસમરી
ધર્મચર્યાઓ અને સમજાવવાની સુંદર યોગીએ વાનાવગ્ધુને આધ્યાત્મિકતાનો
અનેરો રમ આપી દીધો અનેક મુમુક્ષુઓ અપ્ર ૧૧ અને ધર્મનો ભેદ

છોડી જ્ઞાનગોષ્ઠિ કરવા આવવા-લાગ્યા અને મુનિશ્રી પણ બનતો પરિશ્રમ ઉઠાવી ઉત્સાહપૂર્વક તેમને સ્વમાર્ગે બનાવવા લાગ્યા ચાતુર્માસ બાદ ઉપનગરોમા વિદાર થયો, સાં પણ આ પ્રવૃત્તિ ચાતુરહી આ જ્ઞાનગોષ્ઠિમા “શુદ્ધ સાધુના આચાર વિચાર આદર્શ સાધુત્વ” અથવા ‘સાધુ ધર્મ’ અંગે પુષ્કળ પ્રકાશ પડ્યો વિદ્વાન મુનીશ્રી ધનરાજજી સ્વામી જેન શાસ્ત્રો ઉપરાત લગવડગીના, મનુસ્મૃતિ લાગવડ અન્ય પુરાણો તથા મહાત્મા ગાંધીજીના લખાણોમાથી એમાં સચોટ અનુસરણો આપતા હતા કે કોઈને પણ તેનો સ્વીકાર કર્યો વિના આવે નહિ

આ જ્ઞાનગોષ્ઠિનો લાભ મને ઘણા સારા પ્રમાણમા મળ્યો હતો તે માટે અટોભાગ્ય સમજુ છું મને એજ વખતે લાગ્યું હતું કે મુનિશ્રી જે અદ્ભુત પ્રતિભાથી સાધુધર્મને લખતા કયનો રજુ કરે છે, અને શાસ્ત્રના આચારો મતાવે છે તે સમઢી લેવા જેવા છે, અને તે સમઢ પૂનજ ઉપયોગી થશે આ મારા વિચારોને મૂર્તિરૂપ આપરા મહારાજશ્રીના અમૂલ્ય ધર્મવિવેચનોને મેં સંકલિત કર્યો

મુનિશ્રી ધનરાજજી સ્વામી મુમર્શિમા ૨૦૦૩ નાચેત્રમા દરમિયાન અનવાનના (સ્મરણ શક્તિના) ૧૦૧ પ્રયોગ કરી ચત્રાવધાની બન્યા હતા જેવા એ મહાવિદ્વાન પુરુષના વિવેચનો મારા જેવા સામાન્ય માનવી માટે પ્રથમ તો સમજવા જ મુશ્કેલ, અને મમજી મઢણ કરના તેમજ મઢણ કરી બખરાં તો મહા મુશ્કેલ માટે મુનિશ્રીના વિવેચનો જેમના તેમ રજુ કરવામા જૂન પણ યવા સખર ખરો (તે જૂન વિવેચકની નહિ પણ મારી સમજવી) તો પણ મેં એ સાદસ ઉપાડ્યું છે અને આ પુસ્તક પ્રગટ કરનામા અનેક વિદ્વો આવ્યા છતાં નિરાસ ન થતાં આરભેતુ કાર્ય પૂર્ણ કરનામા મારા સ્વમાર પ્રમાણે મેં સાત વર્ષે બા. પણ આ પુસ્તક પ્રગટ કરવાનું મારે કાર્ય પૂર્ણ થયું છે અને તેથી આજે તેને “પરીક્ષક બનો” નામક પુસ્તકાકારે જનતા સમક્ષ રજુ કરું છું આશા છે કે આ પુસ્તક આખાણિકપણે, શુદ્ધ ચારિત્રની શોધમા શિકેગેરા મનુષ્યોને એક મુનિશ્રીરક્તી મારક માર્ગ સંકેત બનશે

કાન્તીલાલ હીરાલાલ વડીયાવાલા

મુમર્શિ મધાદા મહોત્સવ નિસ
સવન ૨૦૧૧, મહા સુદ ૯ ને રવિવાર
તારીખ ૩૦ મી જાન્યુઆરી ૧૯૫૫

ગુરુકુલ એમ્પર્સ બોધ માટે
મુમદેવી રોડ, મુમર્શિ ૨૦૧૧

વિષય-ક્રમ :

વિષય	પૃષ્ઠ નંબર
અપ ની ગતી	૪
અપરુ શબ્દાન્ત કાર્ય	૬
મનુષ્ય	
પાનુઓ છે રાત્રી	૧
નાદર નામના	૨
દુન મુ મળી	૭
મુરતનરુ વિવેચન	૮
સાંધુના પામ પામ	૯
કુમુ રાત્રી કામ	૧૧
દુવના સદાનુ અંતે કા	૧૨
એકેન્દ્રિય કુ સ્ત્રી વેદના	૧૬
પાળીના મીપામાં કાકપાન દુ દ	૧૭
અંતે કુમ ની મિદા-મીધરી	૨૧
એકવીસ વનનુ પાળી	૨૨
પાળી વિના પ્રાપ્તુવામ	૨૩
નબ પ્રકાશના પાન	૨૪
મુદપતી	૨૭
મીઠ પ્રકાશના સમુદ્ધિમ દુ દ	૨૮
કોઈમા સ્વાદી અપાવ	૩૪
અસત્ય તો ન જ જોના	૩૬
ગોરીના પ્રકાર	૩૮
વિના મગૂરી દિશા	૪
તરપાળી દિશા પ્ર પ્રિ	૪૭

મગૂરી પત્ર (ઝાઝા પત્ર)	૪૪
અક્ષરચર્ચના નવ નિરમ્ભ	૪૯
એક ન વિહારી સાધુ	૫
ગૌમરી-ગિદ્દામા શુ મગ્ન ?	૪૧
પરિઅદના નવ પ્રમાર	૫૫
ઉપાશ્રય	૫૮
અનગાર	૫૮
ફેડ ફોગી	૬૧
દપાન વ્યવહાર	૬૨
એક ઇચ્છા ૧૩૦૦ અમર	૬૩
ઈન્જેક્શન ઓપરેશન	૬૪
મેળના પોદતા	૬૫
ડોળી	૬૬
પગારદાર પંક્તિ	૬૭
લાય કે પત્થરના ચરમા	૬૮
એક તૂટતી પાએ તૂટે	૭૦
રાતે વિહાર ન થાય	૭૨
એમાસું પૂર્ણ થયે ન ગેરુ	૭૩
ભાષાનો વિવેક	૭૫
શુ થીમતોનો સત્કાર થઈ રહે ?	૭૬
નિમિત્તસાએ અને જન મન	૭૬
બ્રમર ભિયા અને મુપાત વન	૭૭
આધુ કબાટ પેટારા રાખી સંધે ખરા ?	૭૮
કેમ પરિવરત ?	૮૦
સાસ અને વાડા	૮૦

ત્રણ ગુણિ	૮૭
તેરાપથ તે શુ ?	૮૭
નર આચાર્ય	૮૪
બાવીમ વાની ઉમરમા આચાર્યપદ	૮૫
એકની આરા હેઠળ ૬૬૦ સાધુ સાધ્વીઓ	૮૬
મર્યાદા મહોત્સવ	૮૬
તેરાપથ બધારણુ (મર્યાદાઓ)	૮૭
આશ્વેષો અને સમાધાન	૮૮
શુ તેરાપથીઓ પણ દાન કરે છે ?	૮૮
ભગનાનના જમાનામા પણ સિધિનાચાર	૮૯
આત્માર્થ મુનિ તો નિરલાજ હોય	૮૫
મન ભગ કરનાર સૌથી અધમ	૮૬
લોહ નણિક	૮૬
વેર માત્રથી સાધુ ન હોય	૧૦૦
સમ્યક્ત્વ	૧૦૧
ત્રણ નીતિ	૧૦૨
જગતમા ય સાત સિદ્ધાન	૧૦૩
ગૃહગ્રંથ ધર્મ	૧૦૩
અમીભયુ ગિનાણુ	૧૦૬
એતાવીસ દોષ	૧૦૭
બારન અનાચાર	૧૧૨

(૪)

‘પરીશ્રમ બનો’ આ આધાર બતાવેલા ગાત્રો
તથા

અથોની યાદી

જૈન શાસ્ત્રો (માગમ)

- ૧ આચારામ સૂત્ર
- ૨ આવશ્યક સૂત્ર
- ૩ ઉત્તગમ્યન સૂત્ર
- ૪ તાના સૂત્ર
- ૫ લસ્યામ સૂત્ર
- ૬ દુર્વેનનિષ્ઠ સૂત્ર
- ૭ નિશીપ સૂત્ર
- ૮ પત્રવણા સૂત્ર
- ૯ પ્રમત્યાગજ્ઞ સૂત્ર
- ૧૦ મૃદાન્ ૫ સૂત્ર
- ૧૧ ભગવતી સૂત્ર
- ૧૨ વ્યવહાર સૂત્ર
- ૧૩ સુરગામ સૂત્ર

જૈન મંથા

- ૧૪ આચાર દિનકર
- ૧૫ ઓષનિર્મુક્તિ
- ૧૬ જીવન બાનુ ટ્રેવેલો ગણ
- ૧૭ રાતપ

ત્રૈ લુન ગાત્રો

- ૧૮ અનુચારકો સિદ્ધિ
- ૧૯ પાનગ્નિ યોગ સંન
- ૨૦ ભગવદ્ગીતા
- ૨૧ મનુસ્મૃતિ
- ૨૨ યોગસંન
- ૨૩ શિવપુરાણ

દ્વિશ્વન શાસ્ત્ર

- ૨૪ વાઈમન
- મહાત્મા ગાંધી વાખતના અથો
- ૨૫ ગાંધી રિચાર દોહન
- ૨૬ લાગ બૂમિ (માગિમ)
- ૨૭ ધર્મ મથન
- ૨૮ નવજીવન (સાપ્તાહિક)
- ૨૯ બાપુ
- ૩૦ વ્યાપક ધર્મ ભારતી
- ત્રૈશાનિક અથ
- ૩૧ સિંધ પાર્થ વિજ્ઞાન

આ ઉપરાંત મજાભારત ભાગવત પદ્મપુરાણ રિશ્વપુરાણ તુલસી
ગુમાવણ મૌદ્ર અથો કુગલ જૈન તત્ત્વ ગ્રંથ જૈન સિધ્ધાન્ત દીપિકા
ધર્મ એન્ડ યુ ? સાર્થ મુન્દરાતી બેશ્વરી મોક્ષ વગેરે વગેરે અનેક અથોનો
પડ સંયોગ નેવામા આવ્યો છે

આ પુસ્તિકામાં આપના કેટલાક નૈન પારિભાષિક
તથા

અઘરા શબ્દોના અર્થ

અપ્પનીય	(૧) માધુને સ્વીકારતા થોડા નહિ તે, (૨) કષ્ટી શબ્દ નહિ એવું
અચિત્ત	એવન વિનાનું અજાણ્ય
અજયલા	સાચેની વિના કે અમાનધાનના
અજુનત	મૂરઘો માટેના નાના સુગમ મન કે નિયમ
અધ્યયન	(૧) અણન તે (૨) દૈનશાસ્ત્રોના પ્રકાર કે વિભાગ
અનાચાર	અપોચ આચરણ
અનાદિ	સારઆત વિનાનું
અનુપમ	સ્વોત્તમ કે જેને ઉપમા નથી એવું
અનુપાન	વા માથે લેવાતી તેની મદદ થયે વસ્તુ
અનુભવ	મદાનુભૂતિ સમજી ટેકા કે સાર જાણવું
અનત	અપાર જેટલું અંત ન આવે તેવું
અરિહવ્યજનો	હે સજ્જનો !
અરિહત	કર્મરૂપી દુશ્મનોના નાશ કરનાર જેમ કે મામ કાષ આદિ શત્રુઓના નાશ કરનાર
અપ્રત	નિયમ વિનાનું આચરણ કે ભોમ
અસખ્ય	જેની ગણતરી નહિ તેવું અગણિત
અસપતિ	મન કે નિયમ વિનાનો પ્રાણી
અસ્તેય	ચોરી ન કરવી તે
અસ્તૈવ્યક	ચોરી ન કરવી તે
આગમ	જૈન ધર્મશાસ્ત્રોને આગમ ' પથ્ય કહેવામાં આવે છે
આશાપત્ર	રત્ન ચિટ્ટી લેખિત મજૂરી
આધાકર્મી	સાધુ આટે દિસા કરી જનાવેથી વસ્તુ
આધ્યાત્મિક	આત્મા સંબંધી આત્મિક

(૬)

આર્યદેશ

આરો

આરભ

આરભ સમાજના

કાર્ય

આશન

આશિકરૂપથી

આસ્તિક

આહાર

ઓધા

ઉત્કલરખ

ઉદ્દેશ

ઉપદેશ

ઉપાશય

ઉપર

હિતોદરી

કનક

કલહાસિ

ક'પે

કવપતિ

કુશીલ

કુશીલિયા

કેનનજાન

કેનલી

આર્યનત સુધરેલો કુલીન દેશ

જેન દષ્ટિથી પાડેલા કાળના લાગા જ વિભાગો

માનો દરેક વિભાગ

હિંસા વગેરે

હિંસાત્મક કાર્યો

કર્મ આનંદના રસ્તા

એક અંશથી

શ્રદ્ધાળુ ધર્મિય અને સભોક ને માનનાર

(૧) ખોરાક (૨) સાધુ ભોજન કરે તે

રંગેદરણ્ય છૂપા લીનના તારની મોટા સમૂહનાળી

પૂજણી

મખના દષ્ટાત

જેન શાસ્ત્રના અધ્યાય કે પ્રકરણ

સાધુઓની સાધન મામત્રી

અપાસરો ધમ કરનાર એક સ્થળ

જેમા કાર્ષ પાડે તહીં એવી જમીન કે ખાણ

વાળી જમીન

જૂથ કરતા કષ્ટિ ઓછુ ખાવુ તે

કોઈપણ ક્રિયાનુ સાધન જેમકે કરવુ કરાવવુ

અને અનુભવ કરવુ તે

કનક રૂપી અગ્નિ

સાધુથી ઠરી સમય અથવા લઈ સમય તે

સાધુને કરવા યોગ્ય અથવા લેવા યોગ્ય

ખોટા આચરણ દુરચાર

ખોટા આચરણ વાગે, દુરચારી

અખડ જ્ઞાન અભિજ્ઞાન સર્વજ્ઞ

સમૃદ્ધ, અભિજ્ઞાની કેવલજ્ઞાન જેને પ્રાપ્ત થયુ

હોય તે

ગતિ

ન ક નિર્ઘ્ય (પનુયોનિ), મનુષ્ય અને દેના
એમ ચાર ગતિઓ સનારી આત્માઓને
જન્મ મરણ કરવાના ગ્યાન

ગાદા

જોદગણુ ચરવો જમીન પૂજવાનુ સાધન

ગોચરી

માધુ જિદા લે તે

ધુણદાર ન્યાયે

ધુણદારની જેમ વગર 'તે' મનાવ નવો તે

ચન્દના

ગ્ને-ય પૂજતી ઓયો

ચિર પિપાસિત

નામ ૧૫૧ી સનમાસગો

ચેતનના

ચેતનપણુ મજા

ચેતનત્વ

ચેતનપણુ

ચાનપદો

યોનિ ઇની જગ્યાએ પહેરવુ જે । સાચુનું વસ્ત્ર

આમાસી પ્રાયશ્ચિત

પ્રાયશ્ચિત રૂપે વધુમા વધુ એમ્સોવીમ ઉપવાસ

કગરના અથવા તે એમ્સોવીમ દિવમનુ

સાધુપણુ કાપી નાખવુ

છંકારણી

પ્રદાને છે । કગાર લાપા

છેદ

કાપે કાપતુ

છનામ્

મસારમા રહેના આત્મા

છવાયોનિરૂપ

છવો ॥ ઉ પતિ સ્થાન જેવુ

જાનધ્યાન

બલણુ અો મનન કરવુ તે

તરપણી

લોટા જેવુ જૈનસાધુઓનુ લાકડાં વાસણુ

નિર્ઘ્ય

પૃથ્વી, પાણી આદિના સ્થાનર છવો તથા કીટ

જતુ પશુ પક્ષી વગેરે

ત્રમપ્રાણી

દાનના ચાનના છવો

ત્રાનાનુયાયી

ત્રાન (મન) ના માનના

દીક્ષાર્થી

દીક્ષા લેવાની ઇચ્છવાળા વેરાગી

નન ગમી

મર્યો ૧થી ૪૮ મિનિટ મુધીનુ કગ્યામા આવવુ

એ પ્રત

નિર્ઘ્ય

મસાગના જાનથી મુક્ત સાધુ

નિગો

કદમૂળ આદિમા રહેના એક શરીરમા અનન છવ

(५)

નિર્મૂળ	પાપા મિત્રા ૩ મ ૧ ૨ ૩
નિરવધ	દેવ દિત પુત્રિયા ૩
નિરુપમ	અનુપમ અદ્વિતીય સદાશ
નિપાપ	આર્પિત અમિત કે પમ
પન્થપાપુ	અનિત્ય મન વિરમ ન્યાય
પરિત્રેકુલ	પતેરાનુ એવમ પ્રવરવા મુકે ૨૫ તિદ બ ૫ ન હોઈ નપમી રોપા તે
પરભવ	બીજે અવન પુનરાન્મ
પરિમદ્ધ	મન મ પ મના રોગેદો અમદ
પરિરૂપ	વિધિપૂર્ક નાખા તે
પરિબ્રમણ	હવ બ મુ ન રાનિમા હા તે
પરિમિત	મ્યાદિત અમક લ નુધી ૩
પર્મીવદ્	હા નામે, જુખ ન મ રમે બાલી ૨ ૧ ની વિધિ મા
પાના	સામુન ખ દ પાંદન લ ૨ ની વામ ૭
પુત્રિનિ	મર્મી ક અમદા મસા ૨
પુનર્બી	નાને આગે ત્તેદ મુ ક અરવપ્
પોરમી	નર્પ પુત્રી ન મરે કા ૨ ૧ ક પુત્રી ખા લપી રાના લ્લમ ક રા ૩ મરે નવ
પૌત્ર	પાના જે ૧ આરો ૧ ઉરસસ અનિત્ય અક વિભ-૧૧ ૧ આરે પાપકારી નરણિ ગાના લ મ કલ્પુ એક મન
પૌપકલપા	(૧) ઉપાદા (૨) પૌત્ર, મામ વિકે ભરે અભિલા કલ્પુ રચય
પ્રતિક્રમન	પ અમરુ પપતી અકિલી પ્રથ ૧ બદ અખા નાના મન મા આલન જે ૧ ૩ પ્રથમિત મદ
પ્રત્યામ્યાન	પ્રતિતા મન નિગન ન્યા ૧

પ્રકૃતિ
 પ્રકૃતિ
 પ્રાકૃત
 ભવ્યાભાઓ
 ભાગ્યો
 બેઠાં કારણી
 બેઠે
 મહાશય
 મિથ્યાસ્વ
 મુક્તપતી
 મિથ્યાની
 મૈથુન
 યતનપૂર્વક
 યોગ
 રજોદ્ગમ
 લઘુ માગિક પ્રાયશ્ચિત

લભા
 વાઉડરૂપીકર

લાભ્ય
 લોચ
 વર્જનીય
 નન
 વહોનુ
 વહોનનુ
 નિગમ
 નિશ્ચય

કથન મહાપુરોના વનન કે બેલ
 જનાવેલું
 રાજગુ
 જોગવણાગી જાગ્યાના
 રાખમા ન જ રહેતો જોયો
 હલને ગારી નાંખે તેની
 ચીરી નાંખે
 મોટું પુત્ર કલ્પ મન
 અસત્ય માન્યતા કે જોગી નમજ
 મોમની જે માધુઓ મોઢા પગ ગમવાનું કપડું
 સુદિશાળી
 નગમાલનો સમોચ
 પ્રા નયુક્ત જ્ઞાન પૂરક
 મન વાણી અને કાલાની પ્રવૃત્તિ
 જૈન માધુની પૂજની ઓલો મોઢો
 પ્રાયશ્ચિત રૂપે ઉત્કૃષ્ટ જો સત્તાવીસ દિવસનું મધુ
 પણ મધુ અથવાતે સત્તાવીસ ઉપવાસ
 પ્રાવસ

ચિન્હ મધુ
 અનિવર્તક થત અસત્ય મોઢો ફગી
 સમગ્રાવનાઈ મરીન

સૌંદર્ય મું ગા
 લુચન વાગને લાથેથી જીએડી નાખવા તે
 તમ્બા મોચ જોડવા લાપક
 નિયમ પૂરકનું આચર્ય
 બિદ્યા લેવી તે
 બિદ્યા આપવી તે
 ઘી દૂધ, દહીં, માખણ વગેરે ધૌશિક પદાર્થ
 વિનામ મુક્ત દારમાન

(જ)

વિરાધક
વિદુર
વેના
વેરાગી
મદા
માવક
મુગરકંક
સચિત
સમૂર્ણિય

સમિતિ
મમ્યકૃત્ય
સર્વેશ
મધ્યજ
સમેત્ય
સંવમયાવા
સાવસગી
સવર

મમાર ચક્રવાંચમા
મામાપિક

માવધ
મુખે સમાધિ
મુઠન
સ્ખનના
સ્થાનક
સ્થાપિત
સ્વાધ્યાય
સ્થિરવાસ

ચરિત્રની વિરૂપના (નકલ) કરનાર
મમે મ મ મમે આપી કે પ્રવચ કરવો તે
છા કે પ્રણીને થતું કુન્ન કે પીડ
વેગમ મુખ મુદરથ દીપ્ત્યો
આરથા વિશ્વામ મન્વત
જેન મુદરથ કે જેન મર્મનો અનુચાવી
જેન મમ સ્થાનના અધ્યાય કે પ્રવચ
સછા છસદિન જેને મેવનત છે તે
મામાવના નવોય કે મર્મ વિના સ્વજાતિક
ઉવજના ટવો

સત્ નરતિ
મમ માન્વત સ મી મમાજ
અધ્યાત્મી કેવ દાતી
સરીગ / અધ મુ
મર્મનો દિગિ મર્મિક વિમામ
(૧) સપમી છવન (૨) સ્વદ્ છવન
અમજી જેન મમનો સર્વમેદ પર્મ દિવસ
આત્મપ્રતિભાથી વિમુખ થઈ આત્માની સ મુખ
થતું તે આધવનો નિરોધ કરવો તે

સમગના ચક્રમા
નિમિત મમવ માટે મમત પૂર્વ એમામ થતું
નિવકર્મ

પાપ મદિત પાપવ મુ
સરીત પી મરી ગિમિમા
સાપુએ ન અપી સકે તતુ નિર્દાવ
જૂસ મુક મ માર્ગથી મુત થતું તે
અમુક જેન સાપુએ મટે બાવેતું મકાન
અધ્યાય માટે જ મુક ર કરી મુખેતું કે અધ્યાયેતું
ધર્મિક અધ્યાય કે આત્મિક ગિતવ
દક્ષાવધા કે માદ પીને કાળે સાપુએએ એક જ
સ્થાને રહતું તે

સદેશ

અધિભવ્યજનો ।

ચાર ગતિ ચોરાચી લાખ જીવાયોનિરૂપ અનાદિ અનત
મમાર ચક્રવાલમા પરિભ્રમણ કરતા ધુણાક્ષરના ન્યાયે પૂર્ણ ભાવ્યના
ઉંચે તમને મનુષ્યનો અદ્ભુત અવનાર મળ્યો, આર્યદેશ મળ્યો,
ઉત્તમ કુળ મળ્યું, તથા પાવે ઇદ્રિયો મળી હવે મદ્દેવ, સદ્ગુણ
તેમજ સદ્ધર્મની પરીક્ષા કરીને મનુષ્ય જન્મ સફળ બનાવો, અને
આત્મકલ્યાણ સાધો

મદ્દેવ, મદ્દગુણ અને સદ્ધર્મ ત્રણે અમૂલ્ય રત્નો છે જતા
આ મિત્રમા મર્વજા દેવોના અભાવે ધર્મનું મત્ત સ્વરૂપ મમજાવી
ભવ્યાત્માએને સમાર અમુદ્રથી તારનારા આ કળિયુગના જમાનામા
મદ્દગુણ સિવાય બીજા કોઈપણ પ્રિયોચર યના નથી માટે અત્રે
મદ્દેવ મને સદ્ધર્મનું વિવેચન નહિ કરીને મુખ્યરૂપે જન
શાસ્ત્રોક્ત ન્યાયથી તથા પ્રમગોપાત્ત અન્ય શાસ્ત્રોના સમર્થનથી કે
અન્ય મહાપુરૂષોના કથનો વડે સદ્ગુણ રત્નની જ પરીક્ષાના સાધનો
એકત્રિત કરવામા આવ્યા છે આત્માર્થી મુમુક્ષો ! તમારે માટે
આ મારા હશવિવા સાધનો કસોટીમા મદ્દરૂપ થશે, અને તમે
પોતાની મેળે જ પરીચક બની સદ્ગુણ રત્નની પરીક્ષા કરવામા
અવશ્ય મકળતા પામશો

સુનિ ધનગજ

પરીક્ષક બનો

વિવેચક

મુનિ શ્રી ધનરાજી સ્વામી

અરિહતો મહાદેવો, જાગજીવ સુસાદુળો ગુરુણો ।
 જિણપણત્ત તત્ત, હયસમ્મત્ત મણ ગહિય ॥

અર્થ — કમરૂપી શનુઓના હણનાર—અરિહત દેવ મારા દેવ
 જે જીવન પર્યંત શુદ્ધ નિર્ગથ સાધુ મારા ધર્મગુરુ છે
 અવશ ભગવાને પ્રરૂપેવ “તત્ત” મારો આત્મિક કલ્યાણ
 સાધનાર અત્યધર્મ છે એ સમ્યક્ત્વ (શ્રદ્ધા) ને મેં
 શ્રદ્ધા કર્યું છે

“અદ્ભુત છતાં !” એક કવિ

“ અપૂર્વ ઉદાહરણો ” બીજાએ જણાવ્યું

“ અનુપમ જ્ઞાન ” ત્રીજાએ હૃદયના ઉદ્દગાર કાઢ્યા

વ્યાખ્યાન માળગીને ઘર ભાળી જઈ રહેલા શ્રોતાઓ અંદર
અંદર વાતચીત કરી રહ્યા હતા

“ કવિરાજ ! તમે કેમ નુપ ઠા ? ” એવાએ એક આઘેક
વ્યક્તિ તરફ લાક્ષણિક હાસ્ય કરી કટાક્ષ ફેંક્યો

■ બાઈઓ ' કવિરાજે ખુખારો ખ તા પોતાનું વક્તવ્ય શરૂ
કર્યું “ ખરૂં પૂછો તો આલુ પ્રભાવશાળી વ્યાખ્યાન મારી નિંદગીના
મેં પટેલવહેનું જ માલગ્યું છે વર્ષાઋતુનો પ્રથમ ગર્ભ વ માલગીને
મયૂરના હૃદયની જે સ્થિતિ થાય છે, પ્રાવૃદ્ધના પ્રથમ ભિંટુઓ મુખમા
પડતા આતમના હૃદય જે હાલન અનુભવે છે, લીલા વ્રમોના દર્શન
થતા ચિત્ર પિયાસિત રણનો સુમાકર વાગણીના જે પૂરમાથી પસાર
થાય છે, તે મધળે અનુભવ આજે મને થયો છે છેવા કેટલાક
દિવસો થયા મારા હૃદયમા જે મનોમથનો ચાલના હતા અને જેના
લીધે મારૂં મન આનિ બંદ રહેતું હતું તે આજે પરમ શાંતિનો
અનુભવ કરે છે મુનિશ્રીના આ મધુર ઉપદેશને શેની ઉપમા
આપવી તે સમજ પડતી નથી ”

“તમારા જેવા કવિઓને જ્યારે ઉપમા ન જડે ત્યારે અમા
જેવાનું શું ગણુ?” પાંચમા નવયુવકે ટાપશી પૂરી

‘બધુઓ!’ કવિરાજ કાંઈક ઉત્તેજિત થઈને પોતા
‘કેટલીકવાર ઉપમાઓને પણ ખોવાઈ જવું પડે છે તેમાયે યથાર્થ
ઉપમા પ્રાપ્ત થવી અતિ દુર્લભ છે મુનિગજ ત્યાગી-વૈરાગી
દોનાથી એમની વાણીમા એટલી ગીતગતા હતી કે તેને ચંદ્રની
જ્યોત્સ્ના સાથે સરખાવવાનું દિવ થયું, પણ ખીજી જ ક્ષણે ખ્યાન
આવ્યો કે એ વાણીમા તો જમે તેવા જડ હૃદયને પિગળાવી
નાખે તેવી જ્ઞાનની ઉષ્મા પણ હતી ત્યારે શું પ્રભાકરના પ્રચ
કિરણોની સાથે તેની સજ્જામણી ઝરતી? ના, ના, ! એ ઉપમા પધુ
એકાગીજ બની જાય છે એમના વાણીપ્રવાહમા તો અપૂર્વ ગભી
ગત્તા હતી અદ્ભુત લાલિલ્ય હતું તેનું શું? સજ્જનો! આજના
વ્યાખ્યાન માટે મારે એકજ વિશેષજ્ઞ આપવાનું છે અને તે
“નિરૂપમ”

આનો વાણી વિનોદ કરતા સહુ પોતપોતાને ઘેર પહોંચ્યા

શુભાષની સુવાનની જેમ મુનિશ્રીની વિદ્વત્તાના વખાણ
જનતામા પ્રસરી ગયા સહુના દિનમા એ વ્યાખ્યાન તાલગવાની
તમના જાગી બેઠી યોગ દિવસ બાદ જ્યારે નગરવેઢોએ જાણ્યું
કે મુનિશ્રીનું જાહેર વ્યાખ્યાન શહેરના મધ્ય ચોકમા ગોઠવાયું છે,
ત્યારે તેમના આનંદનો પાગ રહ્યો નહિ

૨ હો અને સુવાનો, આંઓ અને બાળકો, કર્મચારીઓ અને
આપારીઓ સર્વેરે નાના મોટા ઘણા શહેરીજનો તેમા હાજર થયા,
જમણે લગુ જમીન પર આંપુરેલા ગોડનાઈ ગયા ‘મહગુડનો
મંદિર’ મંદિરના સામ્યાનનો પ્રિય

મુનિશ્રીએ મગળાચરણનો પ્રારભ કરતા મર્વ પ્રવચનોનાં ઉભા થયા, વિનયથી હાથ જોડ્યા અને મગળાચરણ પૂર્ણ થતા શાંતિથી પોતપોતાની બેઠક દીધી ધીર અને ઉદારત્વે મુનિશ્રીએ વ્યાખ્યાન ગરબું —

“અયિભવ્યાત્માઓ !”

જીવન સુખમય બનાવવા માટે આજે મમન્ત મમાગી જીવે પ્રયત્નશીલ થઈ રહ્યા છે બાગ બાગિમંચો વખતમગ ખૂણ જ કાગજપૂર્વક રડ્યો કે ડોલેજોમા જઈ વિભિન્ન પ્રકારની વિદ્યાઓનું અભ્યયન કરી રહ્યા છે બ્યાપારી વર્ગના લોકો ખાનપાનનું પણ જ્ઞાન ભૂલી એક ધન મેળવવામા જ મવસ થઈ —

“હિરણ્યમેવાર્જય નિષ્ફલા ગુણા ”

(ધનનો જ સચય ડરો, ધન વિના ણીબ ગુણો બધા નકામા છે) નો પાઠ ગતદિવસ નિરતગ ગી રહ્યા છે ગભ મહારાજાઓ કુળ ક્રમથી આવતી આવેલી પોતાની રાજમત્તા મહર્ષ પ્રજાના હાથમા મોપે છે જ્ઞાનપ્રિથી વિચારતા આ બધાનું ધ્યેય એક જ દેખાય છે કે ‘ જીવન સુખમય કેમ બને ?’

અહીંયા તર્ક ઉઠાવે છે કે “શુ સુખના મૂળની શોધ થયા વિના આમ બાહ્ય દોડધામથી સુખનું દગન થઈ શકશે ?” ‘શુ વૃક્ષના મૂળને સીંચ્યા ગિવાય ફળફૂલ મળી શકશે ?” ઉત્તર એમ જ મગશે કે “નહિ નહિ કદાપિ નહિ મૂળની પુષ્ટિ વિના બાહ્ય સાધનો લાલદાથી નજ થઈ શકે ” કવિએ કહ્યું પણ છે કે “મૂલ નાસ્તિ કુત્ર સાખા” જેનું મૂળ નહિ હોય તેની સાખા ક્યાથી આવે ?

હવે વિચારવાનું એજ સહે છે ‘ સુખનું મૂળ શું ?” સિદ્ધાંત પ્રમાણે મમાધાન તરત જ થઈ બાય છે કે “સુખનું મૂળમમ છે ”

જે મહાનુભાવોએ ધર્મનું આરાધન કર્યું છે તથા જે કરે છે અને જે કરશે, તેઓ મુખી થયા છે, થાય છે અને થશે

આજે દુનિયામાં કોઈ રૂપવાન છે અને કોઈ કુરૂપ, કોઈ વિદ્વાન છે અને કોઈ મૂર્ખ, કોઈ નીરોગી છે અને કોઈ રોગી, કોઈ શૂરવીર છે અને કોઈ કાયર, તથા કોઈ સન્ત છે અને કોઈ રક આ જુદાપણાનું કારણ પૂર્વકૃત ધર્મ અને અધર્મ (પાપ) જ છે ધર્મ કરનારા આનંદમાં જુલો રહ્યા છે, તેમજ અધર્મ (પાપ) કરનારા શિંતા, શોક કે મતાપમાં જીવન વ્યતીત કરી રહ્યા છે

આ સસારની વિચિત્રતા જોતા પ્રાણીમાત્રનું નર્વ પ્રથમ કર્તવ્ય એજ થાય છે કે પાપથી બચીને ધર્મનું આરાધન વિશેષ રૂપથી કરે, પણ આરાધન ત્યારેજ થાય કે જ્યારે ધર્મ અને અધર્મ (પાપ) નું સત્ય સ્વરૂપ સમજવામાં આવે સમજવામાં ત્યારેજ આવે કે જ્યારે મહુશુરનો મેળાપ થાય, અને મેળાપ ત્યારેજ થાય કે જ્યારે પ્રાણી પોતે સદુશુરની ચોધમાં મપૂણ રીતે ધ્યાન આપે

પ્રત્યેક આન્તિક દશનાનુયાયીઓ આ વાત તો માન્યજ રાખે છે કે “જેમ ભૂખ્યાને આ ૧ની જરૂર છે, અને તરસ્યાને પાણીની જેમ હુબતાને વહાણની જરૂર છે અને આધમાને લાકડીની એ જ ન્યાયે જન્મમરણથી ગભરાયેલા પ્રાણીવર્ગને મહુશુરની પણ ખાસ જરૂર છે

શાસ્ત્રકારોએ સદુશુરનો મહિમા સ્થાને સ્થાને ખૂબ જ વર્ણવ્યો છે “અનતરાની શિષ્યે પણ સદુશુરની સેવા પૂજા કરવી” એમ શ્રી દશવૈકલિક સૂત્રમાં કહ્યું છે તથા હિંદુ શાસ્ત્રના એક પ્રસિદ્ધ શ્લોકમાં શુરને પ્રદા, વિષ્ણુ, દેવ, મહેશ્વર કે પરબ્રહ્મ કદા છે તે શ્લોક પણ ધ્યાન આપવા જેવો છે —

ગુરુર્બ્રહ્મા ગુરુર્વિષ્ણુઃ, ગુરુદેવો મહેશ્વરઃ ।

ગુરુઃ સાક્ષાત્ પરબ્રહ્મ, તસ્મૈ શ્રીગુરુયે નમઃ ॥

ગુરુ ગોવિંદ દોનોં સદે, મિમકે હાગૂ પાય ।

વલિહારી ગુરુદેવઝી, ગોવિંદ દિયા વતાય ॥

આ હિંદુ ધર્મના પ્રતિદ્વ દેહદરમા બગવાનથી પણ ગુરુને
દગજીને વિશેષ દેખાડવામા આવ્યો છે વાગ્નવમા સદ્ગુરુને મહિમ
જેટલો મવાય એવો એવો છે

સદ્ગુરુના સદ્ગુણ વિના ખીન કંઈપણ મોખ નેમવામા
સહાયક થઈ શકું નથી જેમ અગ્નિનિઝર વિના નખનું બાધનમ
બગબગ નથી થઈ શકું માન્યર વિના છેકરા નથી જાની શખા,
અને ડાલિર વિના રેત-ગાદી કે બીજા કંઈપણ વાનન નથી ચાલી
શખા, તેજ પ્રમાણે મહાગુરુ વિના બચ્ચાતમાઓનું કટ્યાણ પણ નથી
થઈ શકું, માટે મુમુક્ષુ આ માઓએ સદ્ગુરુની સાથે પોતાને
અન્ય અવશ્ય જોડી લેશે જોડશે

પાવર દાડસની સાથે જે બચ્ચિઓ પોતાનો તાન જોડી
લેશે, તેઓને ઘેર બેઠા વીજળીનો પ્રકાશ મળી જશે. અંજિનની
સાથે જે ઠાળાઓ જોડાઈ જશે તે નિ સદેદ રોશનના પ્લેટફોર્મ
પર પહોચી જશે. વજાણની પાછળ જે માળા બધાઈ જશે, તે
નાથના કૂદતા મેધકક દિવાને દિનારે જઈ લાગશે તેમજ મુમુક્ષુએ
સદ્ગુરુના શરણમા પડી જશે, તેઓ માત્રારિક દુ ખોગી મુક્ત
થઈ અનંત આત્મિક આનંદનો અનુભવ અવશ્ય કરશે જ

આજ બાગ્નવર્ષમા સાલગવા પ્રમાણે જે ચલ્ય હોય તે
અંદાજે ૭૦,૦૦,૦૦૦ (સીતેર લાખ) જેટલા સાધુ, સન્ધ્યાસી,
ફીર કે સિમુઓ છે આ મોઘવારીને દિસામે દરેકની પાછળ જે
માઠ આઠ આના પણ રોજનો ખર્ચ હોય તેો દરરોજ ૩૫,૦૦,૦૦૦

(પાત્રિય લાભ) રૂપિયાનો, દર મહિને ૧૦,૫૦,૦૦,૦૦૦ (દર કંગડ પચાસ લાખ) નો, અને દર વર્ષે ૧,૨૬,૦૦,૦૦,૦૦૦ (એક અબજ છ વીસ કરોડ) રૂપિયાનો ખર્ચ થાય છે અને ભારતવર્ષ તે મહુર્ષ સહન કરે છે જે પૈમાની પિપરમીટ કે બરફ માટે નાનો ડોઝરો ભવે રડતો દોય, વીસ રૂપિયાની આડી માટે બાયડી બવે બાબડતી હોય, મર્સરાઈઝડ ધોતિયાના બેડા માટે પોતાનું મન ભલે તપસતુ હોય, પણ માધુ નન્યામીઓને માટે તો મારામા સારા બોજન, વસ્ત્ર, મકાન કે બીજી જરૂરિયાત પૂતી ચીજ હાજર કે વામા ભારતવાસી લોકો અર્ધી રાતે પણ ઘણે ભાગે તૈયાર જ રહે છે અહા ! કેવી અજબ છે ભારતવાગીઓની ભક્તિ ?

આવી ભક્તિની આયે મહુરુદ્ અને કુરુરુની પરિક્ષા કરવાનું કાર્ય પણ ઘણું જ અગત્યનું છે જે પૈસાની હાડની લેતા પુરુષો ત્રણ ટકોગ મારીને જુઓ છે કે “ફૂટેલી ન નીકળી જાય” જે આનાનું શાક ખરીદતા માણુમો પણ જગ્યાએ ફરી તપાસ કરે છે કે “ક્યાય વામી મહેસુ ન આવી જાય” ત્રપડ લેતી વખતે ત્રપડિયાઓ તેના તાર જણે છે, અથવા તો મમળીને પરિક્ષા કરે છે કે “રફીથી પાનુ ન પડી જાય” સોનાને લેતી વખતે લોકો ડમોટીના પત્થર પર ડમીને તપાસે છે કે “ક્યાય રોડડગોડ ન લેવાઈ જાય” મોતી, ફીરા, પાના, માણેક વગેરે રત્નોના વ્યાપાર કરતા ઝવેરીઓ આઈ આમ કે બીજા માધનોથી ધ્યાનપૂર્વક જુઓ છે, કે “નકલી ઈમીટેશનમા દુમાઈ ન જવાય”

ઉપરની બાબતોમા જે કદાચ ભૂલથાપ ખાઈ જવાય તો ઇત્તિક પુરુગલિક (મહેજ માસારિક) મુખનો ગેરલાભ થઈને જ બસ થાય છે, પણ જે મહુરુદ્ને બદલે કુરુરુના ફદામા ફસાઈ જવાય, અને અવળે માર્ગે ચઢી જવાય, તો અનત આત્મિક મુખોનું નુકશાન થઈ જાય છે માટે અચિલવ્યજનો ! સાધુના વેશથી નહિ

લલચાર્થ શાસ્ત્ર સુવર્ણ પત્રીક્ષા કરીને કુશુરને ત્યાં ઠરે, અને મદ્શુરને ધારણ કરે." એમ કહી મુનિશ્રીએ વ્યાખ્યાન સમાપ્ત કર્યું.

આ હૃદયસ્પર્શી તથા દલીલથી ભરેલા અદ્ભુત વ્યાખ્યાને શ્રોતા વર્ગમાં ભારે ખળભળાટ મચાવી દીધો, અને "મદ્શુરની શોધ કન્વી બહુ જ જરૂરી છે" એ વાત એકેએક વ્યક્તિના મનમાં ખગળાઈ ઠમી ગઈ, પછી ભલે તે વ્યક્તિ જૈન, વૈષ્ણવ, આર્યમત્ત, નિન્દ, ગિખ, મુન્નિમ, પાદમી કે કિશ્વન દોષ વિજ્ઞાસુઓની એ-મોટી મહત્તી મુનિશ્રીની પાસે આવી ને ઠંઠક પૂજવાની ઉત્સુકતા બાહેર ઠગ્યા લાગી પ્રત્યક્તાઓમાં મુખ્ય ત્રણ યુવકો હતા, દિનેશચંદ્ર, મુરેશચંદ્ર અને ત્રીલ રમેશચંદ્ર આ ત્રણે ગમે તે ધર્મના અનુયાયી હશે, છતાં સુધારક વિચારના હોવાથી પત્તપાત કે રૂચિચુસ્તતા જેવી વસ્તુ તેઓમાં ન હતી, કેવળ મલ્લના જ શોધક હતા.

દિનેશચંદ્ર—શુરહેવ! માજે આપશ્રીએ વ્યાખ્યાનમાં જે મદ્શુરનું મહત્ત્વ વર્ણવ્યું તે સાલગી "મદ્શુર કેને કહેવાય?" એ બાબત મમજવા માટે અમારા મનમાં અપૂર્વ ઉત્સાહ ઉપજાયો છે હવે જો આપશ્રીને અનુદાનતા હોય તો સમજાવવાની કૃપા કરો.

મુનિશ્રી—ઘણા જ હર્ષનો વિષય છે કે તમારા જેવા આજના સુધરેલા યુવકો પણ મદ્શુર તત્ત્વ મમજવા માટે આવે. ઉત્સાહ ધરાવે છે લો, માલગો એકઠે એમ્મી માડીને આખું "શુરતત્ત્વનું વિવેચન."

શુર શબ્દમાં બે અક્ષરો 'શુ' અને 'ર' આ બંને અક્ષરોનું વિવેચન નીચે મુજબ કરવામાં આવ્યું છે—

ગુનાસ્ત્વન્ધમાર. સ્યાદ્, રુનાસ્તન્નિરોધકઃ ।

અન્ધમારપિનાશિત્વાદ્ ગુરુરિત્યમિધીયતે ॥

‘અદ્યનારકોપનિપદ્’

અર્થ — ‘ગુ’ નામ અંધકારનું છે, અને ‘રુ’ નામ તેને રોકનારનું છે, એટલે ગુરુ શબ્દનો અર્થ થયો — ‘અજ્ઞાનરૂપ અંધ કારને રોકનાર ગુરુષ’ તથા ગુરુ શબ્દનો બીજો અર્થ છે — “ગૌરવયુક્ત વ્યક્તિ” તે ગુરુ બે પ્રકારના હોય છે — સામાનિક ગુરુ અને ધાર્મિક ગુરુ સામાનિક ગુરુ વળી બે પ્રકારના — કળાગુરુ અને શિલ્પગુરુ કળાગુરુ તે શાસ્ત્ર, શાસ્ત્ર વગેરેની ક્ષાઓનો અભ્યાસ કરાવનાર તથા રાજનીતિ કે સસામનીતિ શીખવનાર, અને શિલ્પ ગુરુ તે અનેક પ્રકારના શિલ્પ-હુનારનું શિક્ષણ આપનાર આ થઈ ગયું સામાનિક ગુરુનું વર્ણન હવે ધાર્મિકગુરુ તેને કહી શકાય કે જે સાધુ સખધી ધર્મોનું સંપૂર્ણ રીતે પાલન કરી, પોતે તરે અને સત્ય ઉપદેશ આપી શરણાગત પ્રાણીઓને સસાર મમુદ્રથી તારે

નિર્દેશ—સાહેબ! સાધુ મળધી ધર્મો કેટલા અને કયા કયા છે ?

મુનિશ્રી—ધર્મ ખાસ કરીને પાંચ માનવામાં આવે છે —

- (૧) અહિંસા (૨) સત્ય (૩) અસ્તૈય (૪) બ્રહ્મચર્ય
(૫) અપરિગ્રહ

જેન શાસ્ત્રોમાં તેમજ અન્ય ગ્રંથોમાં આ સળધના નીચે પ્રમાણે ઉલ્લેખો મળી આવે છે

“અહિંસ સત્ત્વ ચ અતૈળગ ચ તતો અ ઘમ અપરિગ્રહ ચ ।

‘જેન ઉત્તરાધ્યયન સૂત્ર’

અર્થ—અહિંસા, સત્ય, અસ્તૈયક, બ્રહ્મચર્ય અને અપરિગ્રહ આ પાંચ મહામત છે

અહિંસા સત્યમસ્તેય, ત્યાગો મિથુનરર્જનમ્ ।
પચ્વતેષુ ધર્મેષુ, સર્વ ધર્માઃ પ્રતિષ્ઠિતા ॥

અર્થ — અહિંસા, સત્ય, અસ્તેય, પરિગ્રહત્યાગ અને
બ્રહ્મચર્ય આ પાંચે ધર્મોઆ આખા સંસારના સર્વે ધર્મો મનાઈ
ગયેલા છે એમ પણ કહેવામાં આવ્યું છે

અહિંસાસત્યાસ્તેયબ્રહ્મચર્યાપરિગ્રહા યમાઃ ।

‘ યોગસેન આપના પદ સુ. ૩૦ ’

અર્થ — અહિંસા, સત્ય, અસ્તેય, બ્રહ્મચર્ય અને અપરિગ્રહ
એ પાંચ યમ છે

1 Thou shalt not kill

(તારે હિંમ કરવી નહિ)

2 Thou shalt no commit adultery

(તારે પરસ્ત્રીગમન કરવું નહિ)

3 Thou shalt not steal

(તારે ચોરી કરવી નહિ)

4 Thou shalt not bear false witness again t thy
neighbour

(તારે ખોટી વિરૂદ્ધ જુઠી સાક્ષી આપવી નહિ)

5 Thou shalt not covet.

(તારે તૃષ્ણા કરવી નહિ)

“ આઈમ્બુ ”

આમ વિશાળ દૃષ્ટિથી અનેક શાસ્ત્રોનું અવલોકન કરતા એક જ સરખા આ પાંચે ધર્મ મળી આવે છે માટે મુખ્ય અને જગત્માન્ય છે

આ પાંચે ધર્મોનું પાલન બે પ્રકારથી થાય ■ — આશિક રૂપથી અને સપૂર્ણ રૂપથી આશિક રૂપથી પાલન કરનાર શ્રાવક કે સદ્ગૃહસ્થ કહેવાય છે * અને સપૂર્ણ રૂપથી પાળનાર સદ્ગુરુ, ધર્મગુરુ કે સાચા સાધુના નામથી ઓળખાય છે

જૈન શાસ્ત્રોમા સાચા સાધુઓને માટે “ પચ મહવ્યય જુસ્તો ” (સાધુ સપૂર્ણ પચ મહાવ્રતોના ધારક હોય) એવું વિશેષણ જોડવામા આ યુ છે, તથા સાચા બ્રાહ્મણને માટે પણ એમજ કહ્યું છે

અહિંસા સત્યમસ્તેય, બ્રહ્મચર્યાપરિગ્રહૌ ।

કામક્રોધનિવૃત્તશ્ચ, બ્રાહ્મણ મ યુધિષ્ઠિર ॥

અર્થ અહિંસા, સત્ય, અસ્તેય, બ્રહ્મચર્ય, અપરિગ્રહ એમ પાંચે ધર્મયુક્ત હોય અને કામ મેધથી નિવૃત્ત હોય, હે યુધિષ્ઠિર ! તેનું નામ બ્રાહ્મણ છે

અહીંઆ લક્ષણો જોના બ્રાહ્મણ નામ માધુનું જ ગેખાય છે

શ્રી ગાતમજુધ્ધે પણ અરિ નના નવ લક્ષણોમા પહેલા પાંચ આજ જનાવ્યા છે —

૧ હણનાની જુદીથી કોઈ છાનની હિંમા કંઠે નહિ

૨ નહિ આપેવી, નસ્તુ લ નહિ

૩ અખડ બ્રહ્મચર્ય પાલન કરે

૪. અણી જોઈને બુદ્ધ બોલે નહિ

૫ સસારી અનરુથાની માફક પરિમહનો સંચય કરે નહિ

“ મરત્યધર્મ ” । વર્ણન પ્રાપ્ત અગ્રે ૧ છે

દિનેશ—ગુરુદેવ ! સાધુના પાત્ર મહાવ્રત, પાત્ર યમ, અથવા પાત્ર લક્ષ્મી હોય છે, એમ નામ માત્ર તો અમે સમજી ગયા, પરંતુ હવે વિસ્તારપૂર્વક સમન્તવગ્નાની કૃપા કરો

મુનિશ્રી—ભાઈ ! પાત્ર મહાવ્રતોમા નવ પ્રથમ અહિંમાનુ મહાવ્રત છે અને તે સ્વીકારનાર માધુઓને “ સત્ગો પાણાવાયાઓ વ્રેમણ ” મર્વ પ્રનરે ત્રણ ઠરણ અને ત્રણ યોગથી (નવ દોટિએ) જીવ હિંમા કરવાના આખી જિંદગી મુખી સ્થાન હોય છે

મુરેશ - ઠરણ યોગ એટલે શું ?

મુનિશ્રી—કરણ કરાવતુ અને અનુભોદવુ-કરતાને ત્રણ જાણુ આ ત્રણ કરણ છે તથા મન, વચન, કાયા મા ત્રણ યોગ છે એક એક યોગની માથે ત્રણ ત્રણ ઠરણ ગણવાથી નવ ભાગ થઈ જાય છે તેને જ નવ કોટિ કહેવાય છે

વિશેષ સ્પષ્ટતા માટે નીચે મુજબ મમત્તે

- ૧ સાધુ મનથી જીવ હિંમા કરે નહિ
- ૨ માધુ મનથી જીવ હિંમા કરાવે નહિ
- ૩ સાધુ મનથી જીવ હિંમા કરતાને અનુભોદે નહિ
- ૪ માધુ વચનથી જીવ હિંમા કરે નહિ
- ૫ માધુ વચનથી જીવ હિંમા કરાવે નહિ
- ૬ સાધુ વચનથી જીવ હિંમા કરતાને અનુભોદે નહિ
- ૭ સાધુ કાયાથી જીવ હિંમા કરે નહિ
- ૮ સાધુ કાયાથી જીવ હિંમા કરાવે નહિ
- ૯ સાધુ કાયાથી જીવ હિંમા કરતાને અનુભોદે નહિ

આમ નવ કોટિએ સાધુઓને જીવ હિંસાના ક્રિયાત ત્યાગ
હોય છે તથા “ગીતાજી”મા પણ શ્રી કૃષ્ણ કહે છે —

सर्वरम्भपरित्यागी, यो मदमस्तः स मे प्रियः ।

અર્થ “સર્વથા આરભ-હિમાનો ત્યાગી હોય તે મારો ભક્ત
છે, અને તે જ મને પ્રિય છે”

તથા મંત્ર તુલસીદાસજીએ પણ કહ્યું છે કે —

तनकर मनकर वचनकर, देत न राहु दुःख ।

तुलसी पातक क्षद्वत है, देखत वास्त मृद ॥

મુરેશ—ઠીક સાહેબ ! નવ કોટિ તો બાલુમા આવી ગઈ
પણ મન, વચન અને કાયાથી હિંસા કઈ રીતે થાય ? તે જરા
વિસ્તારપૂર્વક સમજાવો

મુનિશ્રી—મનથી કોઈને મારવાનો વિચાર કરવો, કોઈને
નીચો પાડવાની ભાવના કરવી, તથા કોઈના ઈર્ષા દ્વેષ ઠરવા, એ
“માનસિક હિંસા” છે મહાત્મા ગાંધી પણ કહે છે કે -

“અહિંસા એ માન આચરણનો સ્વૂતનિરમ નથી પણ એ
મનની વૃત્તિ છે, જે વૃત્તિમા કયાય પણ દ્વેષની ગંધ સરખી રહે
નહિ તે અહિંસા

“ ગાંધી વિચારદોહન ” પૃષ્ઠ ૮

વચનથી કોઈને ગાળો બોલવી, ધમ્માવેગ કે ‘તને મારીશ’
એમ બોલવું તે ‘વાચિક હિંસા’ છે

કાયાથી કોઈને મારવો, ફટવો કે જીવ કાયા મુદા કરી નાખવા,
તે ‘કાયિક હિંસા’ છે સાધુઓએ કોઈપણ પ્રકારની હિંસા કરવી
નહિ, અને ‘આદર્શ પરમો ધર્મઃ’ નું પૂર્ણ રીતે પાલન કરવું

મુરેશ-સાહેબ ! હિસાનું વર્ણન તો ધ્યાનમાં આવી ગયું, પણ
 હવે દેવાય દેને ? તે વિષય પર જરા પ્રકાશ પાડો

મુનિશ્રી— ભાઈ ! જેમાં ચેતનતા હોય તે હવે આ હવનું
 અસાધારણ-ખાસ લક્ષણ છે

મુરેશ— હવના પ્રકાર કેટલા ?

મુનિશ્રી— જન શાસ્ત્રોમાં હવ ૭ પ્રકારના વર્ણવ્યા છે

મુરેશ— ગુડ દેવ ! કયા કયા ?

મુનિશ્રી— પૃથ્વીકાય-માટી, પથર, સોનું, ચાંદી, હીરા,
 પાના, માણેક, એક, ગોપીચંદન, હાંમળોત્ર વગેરે ખનિજ પદાર્થો

સચિત્ત પૃથ્વીના એક ચણા જેટલા કટકામાં અસખ્ય
 એકેન્દ્રિય હોય છે

અપ્કાય-દૂધ, વાવ, તમાન, નદી, સમુદ્ર, વરમાદ કે બાકળ
 વગેરેનું કાચુ પાણી

કાચા પાણીના એક ટીપામાં અસખ્ય એકેન્દ્રિય હોય છે

તેજસ્કાય-સર્વ પ્રકારનો અગ્નિ-દેવતા અગ્નિની એક
 ચિત્તગારીમાં અનખ્ય એકેન્દ્રિય હોય છે

વાયુકાય-સર્વ પ્રકારની મચિત્ત હવા-પવન હવામાં
 અસખ્ય એકેન્દ્રિય હોય છે એખ્વાર પખા વગેરેથી હવા લેતા
 અમખ્ય હોયેની હિસા વાય છે

વનસ્પતિકાય—બાક, પાન, ઘાસ, ફળ, ફૂલ, દહમૂગ વગેરે
 સર્વ પ્રકારની લીધેતરી એમાં સખ્ય અસખ્ય કે અનન્ય એકેન્દ્રિય
 હોય છે

સુકા અનાજમા કે પાકા દાડમ, કેરી, ખજૂર વગેરે ફળોમા સખ્ય એટલે દાણા કે ગોટલી જેટલા જીવ હોય છે તથા લીલા ઘાસ, ઝાડ, પાન, ફૂલ વગેરેમા અસખ્ય જીવો હોય છે તેમજ લનણ, કાદા, બટાટા, સૂરણ, મૂળા વગેરે કદમૂળમા મોયના અગ્રભાગ જેટલી જગ્યામા અનન જીવો હોય છે

પૃથ્વીઝાય આદિ પાંચે એન્દ્રિય જીવ કહેવાય છે એન્દ્રિય જીવને ફક્ત એક સ્પર્શ ઇન્દ્રિય જ હોય છે એટલે જીભ, નાક, આંખ કે કાન કાંઈ હોતા નથી

ત્રયકાલ—હાલતા-આલતા હરેડ જીવો, એના ચાર ભેદ છે —

(૧) બેઈન્દ્રિય—ચેળ (ઈચળ), પોત, ગળ, કમિ, અળ-મિયા, કીડા વગેરે બેઈન્દ્રિય જીવોમા સ્પર્શ (આમડી) અને રસ (જીભ) એમ બે ઇન્દ્રિયો હોય છે

(૨) તેઈન્દ્રિય—કીડી, મગેડા, જૂ, લીખ, ચાચક, માડક વગેરે આ જીવોમા આમડી, જીભ અને નાક એમ ત્રણ ઇન્દ્રિયો હોય છે

(૩) ત્રેઈન્દ્રિય—માખી, મચ્છર તીક, પતંગિયા, જમન, વાંછી, કમારી વગેરે આ જીવોમા આમડી, જીભ, નાક અને આંખ એમ ચાર ઇન્દ્રિયો હોય છે

(૪) પચેન્દ્રિયના ચાર ભેદ છે —

(અ) નરકપચેન્દ્રિય—નરકમા રહેલા પાપી જીવો

(વ) તિર્યચ પચેન્દ્રિય—મચ્છ, પ્રચ્છ, ગાય, હેસ, મિંચ વાઘ કાઠી, ઘોડા, ગધેડા, માપ, અજગર ઉદર, નોળિયા, ઝાંગડા, હુસ, ચકલા, કબૂતર, પોપટ, મોર વગેરે પશુપક્ષીઓ

(ક) મનુષ્ય પર્યેન્દ્રિય—સર્વ પ્રજારના મનુષ્યો

(લ) દેવ પર્યેન્દ્રિય—દેવ, દાનવ—(દૈત્ય, બન,
પિશાચ) સૂર્ય, ચંદ્ર વગેરે દેવો

આ બધા પર્યેન્દ્રિય જીવોમા (૧) ચામડી, (૨) જીભ,
(૩) નાક, (૪) આંખ અને (૫) કાન એમ પાંચ ઇન્દ્રિયો
હોય છે

મુરેશ—સાહેબ ! ખીજુ તો કીડ પછ એડ ચલા જેટલા માટીના
કટકામા તથા પાણીના એડ ટીપામા કે અગ્નિની એક ચિનગારીમા
અસખ્ય જીવ તથા નોયની અણી (અગ્રભાગ) પર ટકે એટલા
કંભૂગમા અનત જીવો જે આપત્રીએ ફરમાયા તે સમજમા કઈ
રીતે આવી શકે ?

મુનિશ્રી—ભાઈ ! ધારો કે લાખો દવા યોનું મિશ્રણ કરી પછી
તેનુ અક કે એસેન્સ બનાવવામા આવે, અને તે અર્કમા એક નોયની
આપ્તિ ડુખાડીને પછી તમને પુછવામા આવે કે “કહો આ નોયની
અણી પર રહેવા અર્કમા લાખો દવાઓ છે કે ઓઝીવતી ?
મુરેશભાઈ ! શુ ઉત્તર આપશો ?

મુરેશ—ત્વક્મતાથી તો લાખો દવાઓનો જ અશ કહેવો
પડશે

મુનિશ્રી—ભાઈ ! આ તો કૃત્રિમ વસ્તુ કે છતા પછ સોયની
અણી પર લાખો દવાઓનો સમાવેશ થઈ ગયો તો પછી પૃથ્વી,
પાણી કે અગ્નિ વગેરેમા આલ્કાલિક રીતે અસખ્ય-અનત જીવો
ગહેલા હોય તેમા શક્ય કરવાને ધ્યાન જ ક્યા રહ્યું ? જો કે આપણે
જ્ઞાનની અપતાને લીધે આ જોઈ ગકતા નથી, પણ આગમ (શાસ્ત્રો)
પ્રમાણથી તે નિહ થયે ની વસ્તુ છે

સુરેશ—સાહેબ ! એકેન્દ્રિય છો મુખ દુ ખનો અનુભવ કરતા હશે ખરા ?

મુનિશ્રી—ભાઈ ! એવો એક પણ છવ નથી કે જેને મુખ દુ ખનો અનુભવ ન થતો હોય

સુરેશ—આખ, કાન, નાક, છલ કે મન વિના એકેન્દ્રિય છવો મુખ દુ ખ કેમ અનુભવતા હશે ?

મુનિશ્રી—ભાઈ ! શ્રી આચારાગ સૂત્રના પહેલા અધ્યયનમાં આવો જ તમારા જેવો પ્રશ્ન શ્રી જૌતમસ્વામીએ શ્રી મહાવીર પ્રભુની પાસે કર્યો છે ત્યારે પ્રભુએ ઉત્તર આપ્યો છે કે —

“હે જૌતમ ! કોઈ એક બળિષ્ઠ પુરુષ એક જન્મમાં જન્મબધિર (બહેરો) અને જન્મમૃત (મૃગો) અશક્ત પુરુષના આખ, કાન, નાક વગેરે શરીરના મહાકોમલ બનીત સ્થાનોને લાલાથી લેદે અને તાવવાથી છેદે તે વખતે તે અશક્ત પુરુષ જેવી મહા લયકર વેદના અનુભવે છે તેવી જ ઘોર વેદના એકેન્દ્રિય છવો છેદન, લેદન, મર્દન કે સ્પર્શ કરતા અનુભવે છે, પરંતુ તે ગિચાગ પરવશતાને લીધે વ્યક્તપણે બીજાને જણાવી શકતા નથી

સુરેશ—આપશ્રીનું વિવેચન જૈન શાસ્ત્ર પ્રમાણે તો બરાબર જ હશે છતાં આ બાબતમાં બીજા પણ કોઈ શાસ્ત્રોના પ્રમાણુ દોષ તો દરમાવવાની કૃપા કરો

મુનિશ્રી—સુરેશભાઈ ! આટલું બધું બીજાવટથી તો આ વિષયનું વર્ણન જૈન શાસ્ત્રો સિવાય જોવામાં નથી આવતું, છતાં પૃથ્વી વગેરેમાં છવ છે એમ તો શ્રીકૃષ્ણજીના વચનથી પણ સાબિત થાય છે જેમ કે -

પૃથિવ્યામપ્યહ પાર્થ ! વાયામગ્રૌ જલેડપ્યહમ્ ।

વનસ્પતિગતથાહ, સર્વભૂતગતોડપ્યહમ્ ॥

યો મા સર્વગત જ્ઞાત્વા, ન ત્રિહિંસેત્ કદાચન ।

તસ્યાહ ન પ્રણશ્યામિ, ન ચ મા સ પ્રણશ્યતિ ॥

અર્થ -હે અર્જુન ! પૃથ્વી, પાણી, અગ્નિ, વાયુ-હવા, વનસ્પતિ અને સર્વ ભૂતમા (હલનયન કરનાગ બધા જીવોમા) હું વ્યાપ્ત છું જે મને સર્વવ્યાપક સમજી મારી હિંસા નથી કરતા, તેઓની હિંસા હું પણ નથી કરતો ”

એમ શ્રીકૃષ્ણ કહે છે આ શ્લોક પરથી પૃથ્વી આદિ પદાર્થોમા ચેતનપણું સિદ્ધ થાય છે તથા વૈષ્ણુ-શ્લોકોમા આ શ્લોક પણ ઘણો પ્રસિદ્ધ છે -

જલે વિષ્ણુ સ્થલે વિષ્ણુ, વિષ્ણુ પરતમસ્તકે ।

જગાલામાલાકુલે વિષ્ણુ, સર્વ વિષ્ણુમય જગત્ ॥

ભાવાર્થ -પૃથ્વી, પાણી, અગ્નિ વગેરે આખા જગતમા વિષ્ણુ વ્યાપક છે

અહીંઆ પણ “ વિષ્ણુ ” શબ્દથી જીવાત્મા સમજાય છે

મહાત્મા ગાંધી પણ પૃથ્વી વગેરેમા ઘણે ભાગે જીવ માનતા હતા એમ તેમના નીચેના લખાણો પરથી માનિન થાય છે -

પૃથ્વીમયને માટે “ વ્યાપક ધર્મ ભાવના ” નામક પુસ્તકના પૃષ્ઠ ૪૧૮ મા ગાંધીજી લખે છે કે -

“જેમ મનુષ્ય માન એક ઈશ્વરની કૃતિ છે, તેમ પ્રાણીમાન પણ તેની જ કૃતિ છે, તેથી તે પણ એક કુટુંબરૂપ છે એટલે તેની પ્રત્યે પણ આપણે સદ્ભાવ નાખીએ તેથી માટી કે પથ્થરના દુર પયોગ ન કરાય ”

અપૂકાય—પાણી પણ ગાંધીજી ઘાતુ એણુ વાપરના હતા

“બાપુ” પૃષ્ઠ ૧૮૦ના ઘનગ્યામદ્યમજી બિરદા લખે છે કે —

“ગાંધીની પાનીસી મી ફિજૂલ મર્ચી નહીં કરતે હાથ મુંદ ઘોનેકો વહુત થોઢા પાની લેતે હું ।”

તેજસ્વીય-અગ્નિની બાળતમા “નવજીવન” ના અંક ૪૭ મા “ત્રિધર્મ” નામક લેખમા ગાંધીજી લખે છે કે —

“અગ્નિ પ્રગટાનવામાયે હિમા રહેલી છે પછી તેમા લીલીમૂઠી વસ્તુ હોમવી એ વિશેષ હિમા છે ”

વાયુ ૧૫ હવાના પ્રમગમા-એક દિવસ ગાંધીજીનો પનગ માથમવામીઓએ ભેરથી ખરેલ્યો ત્યારે ગાંધીજીએ કહ્યું કે —

“અમ તરહ પલગ કો રાંચનેસે વાયુરી હિંસા હોતી હું ।”

(‘ત્યાગબૂમિ’ ના ન-હિની મામિકના ઠક્કરજાપાના લેખમાથી)

નરપતિના નગધમા “વ્યાપક ધર્મ લાનના” પૃષ્ઠ ૪૧૭ મા ગાંધીજી લખે છે કે —

‘અડ પા ડા પા ભેઈએ એટનાજ તોડીએ, તોડનામા વિનેક વાપરીએ, ગમે તેમ ન છેદીએ.’

કાચા પાણીના એક ટીપામા રહેલા ૩૬૪૫૦ જીવો

આધુનિક પાશ્ચાત્ય વૈજ્ઞાનિક કુપ્ટન ડોર્ગમણીએ મૂકેમદરેક થન દ્વારા
કાચા પાણીના એક ટીપામા રહેવા ત્રસ-હાવના ચાલતા જીવોની
૧૭૫૫ ૩ ૪૫૦ ની ગનાવી દે, તેવા એક ટીપાનુ ચિત્ર આમા
અનેક પ્રકારના જીવો સ્પષ્ટ દેખાય છે (અ-સાહજાદ ગવર્નમેન્ટ
પ્રેસમા દાખાયેલા ‘ મિથ પદાર્થ વિજ્ઞાન ’ ઉપન્યાસ) (પૃષ્ઠ ૧૬)

“જેમ મનુષ્ય માન એક ઈશ્વરની કૃતિ છે, તેમ પ્રાણીમાન પણ તેની જ કૃતિ છે, તેથી તે પણ એક કૃદુળરૂપે છે એટલે તેની પ્રત્યે પણ આપણે સહભાન નહીંએ, તેથી માની કે પાંથરનો હુકમ પયોગ ન કરાય.”

અપ્કાય—પાણી પણ ગાંધીજી ઘણું ઓછું વાપરતા હતા

“બાપુ” પૃષ્ઠ ૧૬૦મા ધનશ્યામદાસજી બિરલા લખે છે કે —

“ગાંધીજી પાનીની મી ફિજૂલ રુચી નહીં કરતે. હાથ ઘૂંહ વોનેરો મહુત થોઢા પાની લેતે હૈં.”

તેજસ્વીય—અગ્નિની જાળતમા “નવલુવન” ના અંક ૪૭ મા “સ્વિર્ધ્મ” નામક લેખમા ગાંધીજી લખે છે કે —

“અગ્નિ પ્રગટાવવામાયે હિમા રહેલી છે પછી તેમા લીલીમૂઠી વસ્તુ હોમવી એ વિશેષ હિસા છે”

વાયુમાય હવાના પ્રમગમા—એક વિષમ ગાંધીજીનો પલગ આશ્રમવાસીઓએ જોરથી ખમેલ્યો ત્યારે ગાંધીજીએ કહ્યું કે —

“ઝિસ તરહ પલગ કો ઈંચિનેસે વાયુમી હિંસા હોતી હૈં.”

(‘લ્યાગમૂમિ’ નામક હિંદી માસિકના ઠક્કરજાપાના લેખમાથી)

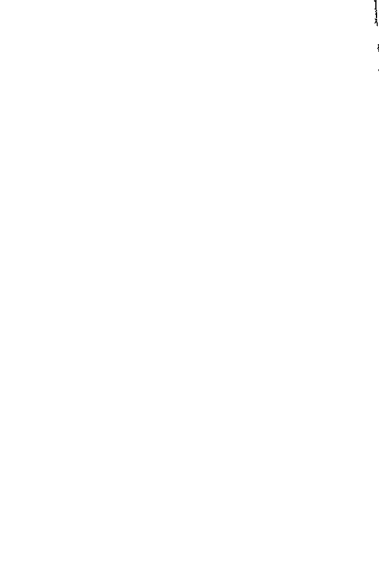
વન-પત્રિના મળધમા “વ્યાપક ધર્મ લાનના” પૃષ્ઠ ૪૧૭ મા ગાંધીજી લખે છે કે —

‘જાડ પા ડા પા જોઈએ એટલા જ તોડીએ, તોડનામા રિપેક વાપરીએ, ગમે તેમ ન છેદીએ’

કાચા પાણીના એક ટીપામાં રહેલા ૩૬૪૫૦ જીવો

આધુનિક પાશ્ચાત્ય વૈજ્ઞાનિક કૅમ્બ્રિજ મોર્ગનની એ સૂક્ષ્મદર્શી યત્ર દ્વારા કાચા પાણીના એક ટીપામાં રહેલા ત્રણ-હાલના ચાલના જીવોની નખ્યા ૩ ૪૫૦ ની બતાવી છે, તેવા એક ટીપાનું ચિત્ર આમાં અનેક પ્રકારના જીવો સ્પષ્ટ દેખાય છે (અલ્બર્ટ આર્થ ગવર્નમેન્ટ પ્રેસમાં છાપાયેલા “જિંદ પદાર્થ વિજ્ઞાન” ઉપજી) (પૃષ્ઠ ૧૮)

સાલગવા પ્રમાણે કુરાનમા મહમદ પયગમરે પણ ૯
પ્રમગના છવે માન્યા દેખાય છે

(૧) લમા (૨) આલ (૩) આનસ (૪) મર્સના
(૫) મગ્જી (૬) ફુલ્જી

આ સિવાય અનેક આધુનિક વૈજ્ઞાનિકોએ પાણીમા હાનરો
છવ સાબિત કરી બતાવ્યા છે તેમા એક મહાન વૈજ્ઞાનિક કેપ્લર
મકાસેબીએ પાણીના એક ટીપામા ૩૨૬૫૦ છવે દખાડવાનો
પ્રયત્ન કર્યો છે અને તેનુ વિત્ર પણ “સિધ પદાર્થ વિજ્ઞાન”
નામક પુસ્તકમા લખાવી પ્રસિદ્ધ કરવામા આવ્યુ છે

તથા “વનસ્પતિમા છવ છે” એ વસ્તુ યોગ્યક વર્ષ પહેલા
હિન્દના મહાન વૈજ્ઞાનિક મોદેમરમર જગદીશચંદ્ર બોસે મુબરકમા
ધણા જનમમૂડની આ ૧૪ સિદ્ધ મ્ત્રી બતાવી હતી અને યત્રો વટે
તે વખતે એ પણ દેખાડવામા આ પુંજતું કે - વનસ્પતિહસે છે,
રહે છે, તથા કોઈ વોગે ખાજ કરે છે કેમ મુરેશબાર્થ આ પ્રમાણે
ધ્યાન પૂર્વક સાલગ્યા ?

મુરેશ-(શમ ફૂલ થઈને) મહાનજશ્રી ! જગજ છે આપનું
જ્ઞાન, અને અજગ છે આપની મમજવવાની શક્તિ આ બાબતમા
અમે ખૂબજ મતુષ્ટ થયા છીએ હવે નવે કોઝીથી અહિંસા ધર્મનુ
પાલન કરનાર આધુજોને મ્યા કયા વિગ્રોપ નિયમોનું આરાધન કરવુ
ફજિયાન થાય તે નિયમોનું દિઝદિઝન કગવવાની મહેરબાની રો

મુનિશ્રી—નિયમ પડે તો

અહિંસા આધુજો પેતે રનોઈ કરી જમી ચકે નહિ કારણ
ઓઈ કગતા છે પ્રકારના છવેની હિંસા થાય છે

એટલા માટે જ શ્રી દશવૈકલિક સૂત્રના દશમા અધ્યયનમા (પ્રકરણમા) પ્રભુએ સાધુઓને અન (ભોજન) વગેરે પકાવવાની મનાઈ ફરમાવી છે, તથા મનુષ્યોએ પણ રમોઈના કાર્યમા હિંસા માની છે તેઓ "મનુસ્મૃતિ" અધ્યાય ૩ શ્લોક ૬૮ મા કહે છે કે —

પચ શૂના ગૃહસ્થસ્ય, સુહૃદો પેપણુવસ્કર' ।
 ષણ્ડિના ચોદકુમ્મથ, વચ્યતે યાસ્તુ વાહયન્ ॥

અર્થ — ગૃહસ્થોને પાચ માધનો વડે હિંસા થાય છે (૧) શૂલો સળગાવતા, (૨) ઘટીમા અનાજ વગેરે ફળતા, (૩) ગાડુ કે સાવરણીથી કચરો વગેરે કાઢતા, (૪) ઊખળમા ધાન્ય વગેરે ખાડતા, અને (૫) ઘડા વગેરેમા પાણી ભરતા

માટે સાધુઓએ બ્રમરભિક્ષાથી જ પોતાના મયમમય જીવનો નિર્વાહ કરવો જોઈએ મહાત્મા ગાંધી પણ કહે છે કે —

“જે કાયા, વાચા અને મન એ ત્રણેથી સાત્ય, અહિંસા બ્રહ્મચર્યાદિ યમો પાળે છે, તે સન્યાસી થયો છે, એમ કહી શકાય એવો સન્યાસી નિષ્કામભાવે મેનાકર્મ કરતો હતો પોતાના નિર્વાહનો આધાર ભિક્ષા ઉપર રાખે ”

“ ગાંધી વિચારદોહન ” ખંડ ત્રીજો ‘સમાજ’ પૃષ્ઠ ૪૫

નિયમ બીજો

સાધુ કાચુ ઠડુ પાણી પી કે વાપરી શકે નહિ તથા પોતે બીજાને પીવડાવી કે વપરાવી શકે નહિ, ગરણ પાણીના એક ટીપામા અસખ્ય જીવો રહેલા છે માટે જ શ્રી દશવૈકલિક સૂત્રના દશમા અધ્યયનમા કાચુ પાણી પીવાની કે બીજાને પીવડાવવાની અધ્યક્ષોને મનાઈ છે

નિયમ ત્રીજો

પોતાને નિમિત્તે બનાવેલા કે વેચાતા લાવેલા આહાર (ભોજન), પાટી, વસ્ત્ર, પાત્ર, મકાન વગેરે કોઈપણ વસ્તુ સાધુઓએ લાલુવા છતાં લેવી ભોગવવી નહિ કારણ હિંસાની અતુભેદ નાનું પાપ લાગી જાય છે, અને પહેલું મહામત તૂટી જાય છે

નિશ—સાહેબ ! ગામડું નાનું હોય અને આહાર પૂરો નહિ આવ્યો હોય તો ?

મુનિશ્રી—સાધુજીએ ગામડાનો પહેલેથી જ વિચાર કરીને પછી વિહાર દરવો ભેઈએ નાના ગામડામાં એક સાથે ઘણા સાધુઓએ નહિ જવું ભેઈએ.

દિનેશ—કદાચ અચાનક એવો પ્રસંગ જાની જાય તો ?

મુનિશ્રી—માધુ ટેવડા આવકો (પોતાના ભક્તો) ની ઉપર જ નથી પણ શ્રી આચાર્ય સૂત્રના શ્રુતસ્કંધ ૨ અધ્યયન ૧ ઉદેશ ૧ માં માધુને માટે અનેક કુળ (જાતો) ની ગોચરી (લિસા) નું વલન છે જેમ કે —

(૧) ઉચકુળ, (૨) ભોગકુળ, (૩) રાજન્યકુળ, (૪) ક્ષત્રિયકુળ, (૫) ઈક્ષ્વાકુકુળ, (૬) હરીવંશકુળ, (આ બધા ક્ષત્રિયોના જ ભેદ છે) (૭) ગોપાળકુળ (જાત, પટેલ, કલુશી, પાટીદાર, ગોવાળિયા વગેરે) (૮) વલ્લિકુળ (સર્વપ્રકારના વાણિયા) (૯) ગદાગકુળ (હજામ-નાવી વગેરે) (૧૦) આમરક્ષકુળ (કોટવાળ વગેરે) (૧૧) કોટાગકુળ (સુથાર) (૧૨) બોઘસ કુળ, (વણકર વગેરે) તથા એમને મળતા ગ્રાહ્ય સોની, દરજી, કુભાર વગેરે બીજા પણ ગમે તે કુળ (જાતો) કે જ્યાં લિસા લેવા જતા સસારમાં નિંદા તિરસ્કાર ન થતા હોય તેવા કુળોમાંથી સાધુઓ શુદ્ધ નિર્દોષ આહાર પાણી લઈ શકે છે

નિર્દેશ—સાહેબ ! આહારની વાત તો ઠીક છે પરંતુ કદાચ નિર્દોષ શુદ્ધ ગરમ પાણીનો યોગ ન મળે તો ?

મુનિશ્રી—ભાઈ ! માધુને ફક્ત એક ગરમ પાણી જ ખપે એવું કાંઈ નથી, પણ શ્રી આચાર્યગ નૂતના શ્રુતસ્કધ ૨, અધ્યયન ૧ ઉદ્દેશા ૭ મા એકવીસ જાતનું અચિત્ત (૨૫૧ નહિત) પાણી દેવાની આજ્ઞા પ્રભુએ આપી છે

નિર્દેશ—સાહેબ ! હું તો આજ મુઘી એમજ મમણું છું કે “ગરમ પાણી સિવાય બીજું પાણી જૈન માધુઓને નથી ખપતું” હવે એકવીસ જાતનું પાણી કયું કયું છે તે ફરમાવવાની કૃપા કરો

મુનિશ્રી—(૧) કથરોટનું ધોવણ (૨) ઢાકળા વગેરેનું ધોવણ (૩) ચોખાનું ધોવણ (૪) તવનું ધોવણ (૫) તુપનું ધોવણ (૬) જવનું ધોવણ (૭) ચોમામણ (૮) આછ (છાગની ઉપર નીતરી આવેલું પાણી) (૯) જીનું પાણી (૧૦) કેરીનું ધોવણ (૧૧) અળાકાનું ધોવણ (૧૨) કવિઠ કળનું ધોવણ (૧૩) બીન્નેગનું ધોવણ (૧૪) હાખનું ધોવણ (૧૫) દાડમનું ધોવણ (૧૬) ખજુરનું ધોવણ (૧૭) નાગિયેરનું ધોવણ (૧૮) કેસનું ધોવણ (૧૯) ગોરનું ધોવણ (૨૦) આમળાનું ધોવણ (૨૧) આમળીનું ધોવણ તથા એનાવી મગનું બીજું પણ અનેક પ્રકારનું જેમ કે દૂધનું, દહીંનું, ગોળનું, સાકરનું, ખાંડનું કે રાખ ચૂના વગેરે દ્વારા પદાર્થોથી અચિત્ત (૨૫૧ વગરનું) થયેનું નિર્દોષ પાણી સાધુઓ લઈ શકે છે, પરંતુ માધુઓ નિમિત્તે જનાવેનું કે ઉણેનું પાણી તો કોઈ પણ હિમાને નજ લઈ શકાય

નિર્દેશ—સાહેબ ! આનો કડક નિયમ જો ફરજિયાત હોય તો પછી ગરમીની એમમમા મારવાડ જેવા નિર્જલ રણ પ્રદેશમાં સાધુઓને નિર્દોષ પાણીના અભાવે કોઈ વખત પ્રાણ જ ત્યાગવા પડે !

મુનિશ્રી—ભાઈ! એવો પણ પ્રસંગ જની જાય છે થોડાક વર્ષ પહેલાં ત્રણ સાધુઓ વિદ્યાર કરીને એક ગામડામાં ગયેલા. ગરમીની ભોમમ હતી, અને ખાપ પૂરતું શુદ્ધ પાણી મળ્યું નહિ. સારે તરમને ધો પરીપકુલ્પન થયે. સવારે વિદ્યાર કરીને બીજે ગામ જવાનું હતું. સૂર્ય ઠંડા પછી ગામડામાં પટ્ટીની ઘણી તપાસ કરવામાં આવી, છતાં યોગ મળ્યો નહિ. અને હિમન કરીને ત્યાંથી વિદ્યા કર્યો, અને જગવમાં જ એક માધુના પાણીના અભાવે પ્રાણ છૂટી ગયા.

નિરશ—સાહેબ! શું સાથે ઠાંઈ ગૃહસ્થે ન હતા?

મુનિશ્રી—હતા તો ખા, પણ કાચુ પાણી નહિ પીવાની પ્રતિજ્ઞાવાળા ખાત્ર ન હતા, અને સાધુઓને માટે જનાવીને આપવાના તેઓને ખાત્રમાં જનમાં પચ્ચખાણુ હતા.

નિરશ—સાહેબ! એવા મહામનુષ્યના સમયમાં પણ શું માધુઓને નાટે જનાવીને આવકોળી ન આપી શકાય?

મુનિશ્રી—ભાઈ! સાધુઓ માટે હિંમ્મત કરી જનાવેની વસ્તુ આધાર્મિકી કહેવાય છે અને આધાર્મિકી આહાર, પાણી, મકાન વગેરે જાણીને વાપરે કે ભોગવે તે માધુને એમાંથી પ્રાયશ્ચિત્ત આવે, એમ શ્રી નિરીય મૂનના દશમાં ઉદેશમાં કહેતું છે તથા શ્રી ઉત્તરગદ્યયન સૂત્રના વીમમાં અધ્યયનમાં "એવા માધુઓ દુર્ગતિમાં જાય" એમ દર્શાવ્યું છે.

હવે વિચારી જુઓ કે જે કાર્ય કમ્પાથી સાધુઓનું સાધુપણ જાય તે કાર્ય સમજદાર આવડે કેમ કરી શકે? અને કરે તો તે માધુઓના સાધુપણના લગ્ન કહેવાય.

* ચોમાસી પ્રાવશિત એટલે ઉત્કૃષ્ટપણે એન્સેલીસ ઉપરાસક. ૧૧૪
અથવા તો એન્સેલીસ વિસતું સાધુપણ કાપી નાખવું.

દિનેશ — સાહેબ ! કેઈ સાધુ બિમાર હોય અને ડોક્ટર કે વેદે તેને અમુક ખાસ દવાને માટે તથા દવાની ઉપર કે અનુપાનમાં દાડમ, મોસળી કે સતરાનો ગ્રસ પીવા માટે ખાસ ભલામણ કરી હોય એવા પ્રસંગે શ્રાવક બનરમાંથી દવા કે દાડમ, મોસળી વગેરે ફળો વેચાતા લાવીને તેનો ગ્રસ કાઢી માધુઓને વહેંચી શકે તે ?

મુનિશ્રી — એવું અગુરુ વટોરાવનાર શ્રાવકને એકાત પાપ લાગે અને જાણીને લે તો માધુ પણ શ્રી દશનકાલિ- સૂનના હઠ્ઠા અવ્યયનને અનુસારે ચારિત્રી બદલે શકે.

દિનેશ — સાહેબ ! માધુઓને ચોલપટ્ટા, પિછોડી કે જોળી વગેરે માટે ડપડાની જરૂર હોય અને વખતે ગૃહસ્થના ઘરમાં ખપ લાયક જાડું ન હોય ત્યારે બનરમાંથી માધુઓને માટે વેચાતું લાવીને આપી શકાય કે નહિ ?

મુનિશ્રી — બાઈ ! સારું કે નરમુ ગૃહસ્થના ઘરમાં જે, ગૃહસ્થે પોતાને માટે વાપરવા લાવેલું હોય તેમાંથી જ, સગવડ કરીને સાધુઓને આપવું, પણ વેચાતું લાવીને આપી શકાય નહિ કારણ કે શ્રી નિર્ગીય સૂનમાં સાધુ માટે વેચાતું લાવેલું વસ્ત્ર ભોગવનાર માધુને એમાંથી પ્રાયશ્ચિત્ત ફળુ છે.

દિનેશ — સાહેબ ! અચાનક માધુઓના કાંઈ પાત્ર ફૂટી જાય તે વખતે શ્રાવકો વેચાતા મગાનીને માધુઓને વહેંચાવી શકે કે નહિ ?

મુનિશ્રી — બાઈ ! તેની તેજ ડપડાનાળી વાત છે. માધુઓ માટે વેચાતા આભેલા પાત્ર માધુઓથી લઈ શકાય નહિ, અને જે લે તો એમાંથી પ્રાયશ્ચિત્ત આવે.

દિનેશ—સાહેબ ! રોટલી, પાણી, કપડાની તો ખીછ વાન છે, પણ કાષ્ટપાનમાં તો કાઈપણ ગૃહસ્થો ખાતાપીતા નથી, એ તો સાધુઓ માટે જ ખામ મગાવવા પડે છે

મુનિશ્રી—ભાઈ ! સાધુઓ પણ પ્રવરના પાન (વામના) રાખી ગકે છે માટીના, લાકડાના અને તુળાના જેવા સુદ મગે નેવાથી સયમમય જીવનનો નિર્વાહ કરવો જોઈએ, પણ નાધુઓ માટે વેચાતા મગાવેલા પાન કેાપિયું હિમાને લેવા જોઈએ નહિ

દિનેશ—સાહેબ ! જો સાધુ નિમિત્તે બનાવેલી કે વેચાતી આણેલી વસ્તુ ન ખપે તો પત્રી મોટા મોટા ગહેરોમાં કે તીર્થ સ્થાનોમાં શ્રાવકો તરફથી અમુક મ્થળે સવારથી સાજા સુધી પાણી કથમ ઉકળાવું જ હોય, તે માધુ માધ્વીઓથી લેવાય કે નહિ ?

તેમજ અમુક ગામે મા ખાડ અને મીઠું એમ બે પ્રમુખના પાણી હોય છે ત્યા હમેશા તો ગૃહસ્થો નાહવા ધોવા કે વાપ ના માટે ખાડ પાણી ગરમ કરતા હોય છે, અને જ્યારે સાધુ નાધ્વીઓ ગામમાં આવે ત્યારે વેરેવેર મીઠું પાણી ગરમ કરી દે શરૂદેવ ! તો તે પાણી સાધુ નાધ્વીઓએ લેવું કે નહિ ?

મુનિશ્રી—ભાઈ ! “સાધુઓએ જોનાનીસ દોષ ન દાખીને આહાર પાણી વગેરે લેવા” એમ પ્રભુએ ફરમાવેલ છે માટે નાધુઓએ ગોચરી કરતા પાકી પૂછપરછ કરવી જોઈએ, અને જો તેમાં જગપણ નકા-સદેહ જેવું લાગે તો તે લેવું ન જોઈએ, તથા વ્યાખ્યાન વખતે જુ તા ગમ્હોમાં કહેતું જોઈએ કે -

“જો કેા દૃઢસ્થ સાધુઓ માટે બનાવીને કે વેચાતી લાનીને કાઈપણ વસ્તુ મહોરાગે તો એકત પાપ વાગશે અને નરક નિર્ગમ વગેરે દુર્ગતિમાં જઈ પડશે ”

* મેનાનીસ દોષનું તથા જાવન અનાચારનું વણન આ પુસ્તકને અને આપનામાં આવેલું છે

દિનેશ—કદાચ કોઈ સાધુ એમ કહે કે “ જનતા સુધી તો અસૂઝતું લેવું નહિ અને દાતારે હેતુ નહિ પણ ખીજા સાધનના અભાવે અસૂઝતું લેવામા ખાસ દોષ નથી તેમજ દેનારને પણ અપાપ-થોડુ પાપ અને બહુ નિર્જન-ઘણો ધર્મ થાય છે ” સાહેબ ! એવા સાધુઓને કેવા મમજવા ?

મુનિશ્રી—એવી એટી પ્રરૂપના (કચન) કરનારને શાસ્ત્ર પ્રમાણે માધુ કહી શકાય નહિ ભાઈ ! વિચારીને જુઓ કે જનતા સુધી જુદું નહિ જોલનાર સત્યવાદી ગણાય કે નહિ ? જનતા સુધી ચોરી નહિ કરનાર શાહુકાર કહેવાય કે નહિ ? જનતા સુધી પ્રાણચર્ય પાળનારી મતી મનાય કે નહિ ? તથા જનતા સુધી સાધુપણ પાળનાર માધુ કહેવાય કે નહિ ? ” અરે ! જનતા સુધીનો તો કોઈ અર્થ જ નથી કોઈપણ નિયમની પરીક્ષા કદાચ વળતે જ હોય છે માટે ગમે તેવા સકટમા પણ માધુઓથી અશુદ્ધ વસ્તુ લેવાય નહિ, અને આપનારથી અપાય નહિ, અને એમ જો અપાપ બહુનિર્જન થતી હોય તો તો પછી સકટને બહાને ગમે તેવા અયોગ્ય અને અનુચિત કાર્યો પણ કરી શકાયે અને સાધુપણા જેવી મહાન પવિત્ર વસ્તુ રહી શકશે જ નહિ

દિનેશ—“ શ્રાવકોએ સાધુઓને ખપે એવી વસ્તુઓ (પાટ, પાટલા, ચરવણા, ગોઠા, પાત્રા, તરપણી વગેરે) પોતાના ઘરમા સદા ગખવી જ જોઈએ, કારણ કે ઘરમા હાજર હોય તો જ સુપારદાનનો લાભ મળી શકે ને ! ” સાહેબ ! કદાચ કોઈ સાધુ એમ કહેતા હોય તો ?

મુનિશ્રી—ભાઈ ! ખરા આત્માર્થી સાધુઓથી તો આવો ઉપદેશ થાય જ નહિ, તેમજ સમગ્ર શ્રાવકોથી પણ સાધુઓ માટે કોઈપણ વસ્તુ લાવી રાખી શકાય નહિ કારણ કે સાધુઓને અશુદ્ધ લેવાના ત્યાગ હોય છે અને શ્રાવકોને અશુદ્ધ દેવાના ત્યાગ હોય છે

નિયમ ચોથો

સાધુ મનડી વગેરે મળગાવીને તાપણી કરી શકે નહિ પોતાના સ્થાનમા રાત્રે દીવાળત્તી કરી કે કરાવી શકે નહિ વીજળી દ્વારા શરીરિકે કોઈપણ ઈલાજ કરાવી શકે નહિ કોઈપણ અગ્નિની હિંસા વાળા સાધનથી શેક વગેરે પણ કરાવી શકે નહિ તથા લાઉડરપીકરમા ભાષણ કે વ્યાખ્યાન આપી શકે નહિ, કારણ આ બધા કાર્યોમા અગ્નિ તથા વાયુમયના જીવોની હિંસા થાય છે

રમેશ—સાહેબ ! તાપણી કે દીવાળત્તી વગેરેની વાત તો ઠી પણ લાઉડરપીકરમા હિંસા કઈ રીતે થાય ?

મુનિશ્રી—ભાઈ ! વીજળીના પાવર વિના તો લાઉડરપીકર ચાલતા નથી, અને વીજળીમા અગ્નિમયના જીવોની હિંસા શાસ્ત્રોને આધારે છે જ, અને હિંસા કરવાનો શુદ્ધ્યોને સર્વથા ત્યાગ હોય છે

રમેશ—સાહેબ ! વિશેષ ઉપકરનો તલવ હોય તો ?

મુનિશ્રી—ભાઈ ! પોતાના મહામતો તોડીને ઉપકાર કરવાની જરૂર નથી, મસારમા પણ ઘર બાળીને તીથ કરનારા મમજદાર નથી કહેવાતા

નિયમ પાચમો

ગમે એન્લી ગરમી પડતી હોય છતાં સાધુ પખાથી કે બીજા કોઈપણ સાધનથી હવા લઈ શકે નહિ, તથા ઉઘાટે મોઢે બોલી શકે નહિ એન્લા માટે જ શાસ્ત્રમા મુંકપત્તી (નાધુઓને મોઢા પર ગખવાનું કપડું) રાખવાનું વિધાન (આજ્ઞા) કરવામા આવ્યું છે

રમેશ—સાહેબ ! પખા વગેરેથી તો વાયુકાયના જીવોની હિંસા થાય છે પણ ઉઘાટે મોઢે બોલવામા શું દોષ છે ?

મુનિશ્રી—એમા પણ વાયુ યની જ હિંસા થાય છે અને શ્રી લગવતીસૂત્રના યોગમા ગતમ્ના ણીજા ઉદ્દેશમા ઉઘાટે મોઢે યોગનારની બાપા સાવત્ર (પાપ સહિત) કહેવામા આવી ડે

નિશ—સાહેબ ! ઉઘાટે મોઢે તો નહિ યોગવુ પણ આખો દિવસ મુહુપત્તી બાધી રાખવાની ગી જરૂર ? યોગવાનુ કામ પડે ત્યારે બાધી લેવી જોઈએ

મુનિશ્રી—ભાઈ ! એજવાર પણ ઉઘાડ મોઢે યોગી જવાય તો અમખ્ય વાયુકાયના છુનોની હિંસા થઈ જાય, અને જે મુહુપત્તી ન બાધતા હોય તેઓને વારવાર અપવના (બૂલો) વધા જ ડે છે મોઢે મુહુપત્તા બાધવી બહુ જ જરૂરી છે

નિશ—શુ આખો દિવસ બાધી નખતા મુહુપત્તી થક ડે પમીનાથી બીની કે જરી નથી થતી ? અને મમૃગિંમ પચૈદ્રિય છુને તેમા નવી ઉપજતા ?

મુનિશ્રી—યુક કે પસીનાથી બીની થઈ જાય તો યોગીને સૂઈ ગયા છે અને ગદી થઈ જાય તો ધોઈને નાક કરી શકાય છે, પણ બીની થઈ જાય મોઢે મુહુપત્તા બાધવી નહિ, અને ઉઘાટે મોઢે જ યોગ્યા કરવુ, તેમ જ બાણી જોડને પહેલુ મહામન તોડ્યા કરવુ, આ વાત આત્માર્થી સાધુઓને મોઢે તો ણીવકુ ન યોગ્ય નથી, તથા ગાસ પ્રમાણે થક ડે પસીનામા મમૃગિંમ છુવો પણ નથી ઉપજતા, જરણ શ્રી પત્રવણ સૂત્રના પહેલા પદમા છવ ઉપજવાના ચોદ ધ્યાનો બતાવ્યા છે તેમા વક કે પમીનાનુ નામ પણ નથી

નિશ—માટેજ તે ચોદ ધ્યાન ક્યા ડયા ?

મુનિશ્રી—મનુષ્યના ૧ આંચ, ૨ મૂન, ૩ બળબો (શ્લેષ્મ), ૪ નાકનો મેલ, ૫ વમન (બિવટી) ૬ પિત્ત, ૭ ધરુ, ૮ લોહી,

૯ વીર્ય ૧૦ સ્ત્રીના મયેવા વીર્યના ગુણ પુરુષના, ૧૧ મનુષ્યનું શમ,
૧૨ સ્ત્રીપુત્રનો નયોગ ૧૩ શહેરના ગર્ભ, ખાણકુવા વગેરે,
૧૪ મનુષ્ય કોઈમા ગેરવા ઉકળ્યા વગેરે અર્થ અગુપ્તિ (ગ દી) ના
મધ્યે ઉપરોક્ત નાઈ ન્યાનોના સમન્વિત (આ મુદ્દાના સયોગ
વિના) પચેન્નિય જીવો ઉપર થાય છે

ત્રિગ—કીક સાહેબ ! આમ શાશ્વતના આધારે જીવ તો નથી
ઉપરતા પણ મુકપત્તી બાધી રાખવાનું કોઈ પ્રમાણ છે ?

મુનિ ત્રી—બાઈ ! નૌથી પહેલું પ્રમાણ તો એ જ છે કે પોતાનું
આધુપણ જેમ ફરી રીતે નવવાગ તેમ વર્તવું આ નિગ્રય “ ઐશ્વર્ય
નિયુક્તિ ” ની ૧૦૬૩ ૧૦૬૪ મી આધારમા તથા નવન ૧૭ ૬ મા સ્ત્રી
ઉદયગતનજ કૃત ‘ ભુવન બાનું કેવળીના ગમ ” ૧૮૬ મી ઢાળમા
તેમજ “ અચાર દિનર તથા ગ્રનપ૦ ” આદિ ગ્રંથોમા અનેક
જગ્યાએ મુકપત્તી બાધવાનું વિધાન છે, તથા શિવ પુરાણ માં પણ
જૈન આધુઓનું વર્ણન કરતા સ્ત્રી મેદ્યામજાએ જણાવ્યું છે કે -

इस्ते पारं दधानाश्च, तृण्डे वस्त्रस्य धारका ।

मलिनान्येव वासांसि, धारयन्तोऽल्पमापिण ॥

“ શિવપુરાણ ” અધ્યાય ૨૧ શ્લોક ૨૫

અર્થ—આધમા પાર રાખનારા, મોઢા પર વસ્ત્ર ધારનારા મેટા
વસ્ત્ર પહેરનારા (વસ્ત્રની વિભૂષા નહિ કરતા) અને થોડું બોવનાના
જૈન આધુઓ રાખ છે

આ શ્લોક પરથી સિદ્ધ થાય છે કે આજથી પાંચ હજાર વર્ષ
પહેલાં પણ જૈન આધુઓ મોઢા પર મુકપત્તી બાધતા હતા

* જૈનશાસ્ત્ર અનુસાર સ્ત્રી વેદ્યાસજી આજથી પાંચ હજાર વર્ષ પહેલાં થયા છે

દિનેશ—હીક સાહેબ ! થઈ ગયું સમાધાન હવે આગળ ચલાવો
મુનિશ્રી—

નિયમ છો

માધુઓ—મચિત વનસ્પતિ-ફળ ફૂલ વગેરેનું છેદન, બેન
કે સ્પર્શ કરી કે કરાવી શકે નહિ, કારણ વનસ્પતિ કાયમા અસખ્ય
અને અનત એકેન્દ્રિય છવો રહેલા હોય છે

નિયમ સાતમો

માધુઓ વાનગાળાની ધામધૂમથી સામૈયા કરવાનો કે
વરઘોડા ઠાઢવાનો આદેશ-ઉપદેશ કરી શકે નહિ, તથા તેમા
ભાગ લઈ શકે નહિ, કારણ કે વાન વગાડતા અને વરઘોડા ઠાઢતા
છવોની હિંસા થાય છે

નિયમ આઠમો

સાધુઓએ શત્રિ લોજન કરવું નહિ, કારણ એમા અનેક
પ્રકારના નસ છવોની હિંસા થવાની સભાવના છે માટેજ શ્રી
દશવેગલિક સૂત્રના છઠ્ઠા અધ્યયનમા ન્પદ રીતે જણાવ્યું છે કે -

“ સૂર્ય અસ્ત થયા પછી જ્યાં સુધી સૂર્ય ઉદય ન થાય ત્યાં
સુધી ખાવાપીવાની ઠોઈપણ વસ્તુ લોગવવાની સાધુઓએ મનથી
પણ ઇન્દ્રિય કરવી નહિ ”

મુરેશ—સાહેબ ! મખત ખીમારીની હાવતમા ન છૂટકે
હવા લેવાની જરૂર પડે તો ?

મુનિશ્રી—ભાઈ ! પ્રાણથી પણ નિયમની કિંમત વધારે છે
માટે પ્રાણ જાય તો બલે, પરંતુ પ્રણ-નિયમ અખડ રહેવા બેઈએ
તેથીજ મજા મા ગાંધીએ પણ કહ્યું છે કે -

“અસત્ય ન હોય તો હીધેલુ મત મૂકાય જ નહિ એ
ગાથા જે નાઈ મુરડેલીઓ આવી પડે તે વેઠની જ બેઠએ”

ગાંધી વિચાર દોહન ૫૪૨૦

મુરેશ—ઠીક સાહેબ! રાત્રિ બોજનના મતને હીધે હવા
મવાય કે પીવાય તો નહિ પણ ગરીબ ઉપર ચોપડી કે સૂધી તો
પાકાય ને?

મુનિશ્રી—ના, ના, મુરેશભાઈ! ગાઓમા તો રાત્રે હવા
પાકવાની અને પાસે રાખવાની પણ ચોક્કસી ના પાડી

મુરેશ—સાહેબ! રાખવાની ના ક્યા શાસ્ત્રમા છે?

મુનિશ્રી—શ્રી દશવેકાતિક સૂત્રના ત્રીજા અધ્યયનની
પીછ ગાથામા તથા શ્રી પ્રશ્નવ્યાકરણ સૂત્રના દશમા અધ્યયનની
આઠમી ગાથામા “સાધુઓએ આહાર પાણી વગેરે રાત્રે વાસી
રાખવા નહિ” એમ કહ્યું છે તેમજ શ્રી નિશીથ સૂત્રના ઉદ્દેશા ૧૧
માવેલ ૮૩ મા “રાત્રે આહાર પાણી વગેરે વાસી રાખે તે સાધુનુ ચાર
મહિનાનુ સાધુપણું જાય” એમ કહ્યું છે તેમજ—

સાધુ હુવે મો સાધે કાયા, કોઢી ઇરુ ન રાણે માયા ।

લાવે સો હી દેવે જુમાય, ધામી રહે ન કુચા રાય ॥

વૈષ્ણવ શ્રથના આ પ્રસિદ્ધ દોહગથી પણ સાધુએ રાત્રે વાસી
રાખવું એમજ માનિત થાય છે

મુરેશ—સાહેબ! જો એમજ હોય તો પછી તપખીર
મૂઠવાના વ્યવની સાધુઓએ શી રીતે વર્તવું? એમને તો રાત્રે
તપખીરની ડબ્બી પાને રાખવી જ પડે

મુનિશ્રી—ભાઈ! સાધુઓએ તપખીરનું ચંસન
સખનુ જ ન બેઠએ આ તો, ભલા ગૃહસ્થોને પણ વર્જનીય

ઠે અને જો કોઈ માધુને 'ખીમારીથી' સૂઘવી પડે તો ગૃહસ્થના દે થી માગી લાવી જરૂરિયાત પૂરતી વાપરી નાજે પાછી આપી દેવી જોઈએ, પણ કાયદેમર ગીને તો રાત્રે પાસે રખાય જ નહિ, તેથી જ તો શ્રી તેગપય સપ્તધ્યના ઢોઈપણ સાધુ કે માધવીઓ મુખે-મમાધે તપખીગ સૂઘી શખ્તા નથી, અને જો ખીમારીથી પણ સૂઘે તો તેને બદલે (૧) દૂધ, (૨) દહીં, (૩) તેલ, (૪) મીઠાઈ, અને (૫) ગોઝ, ખાડ, માકર એમ પાચ વિગય-(ગમની ગરિષ્ઠ વસ્તુઓ)નો તે જિનસે ત્યાગ કરવો જ પડે, એવી આચાર્યોની સખ્ત મર્યાદા છે

નિયમ નનમો

સાધુઓએ અન્તરાથી કે ઝાતરથી હબમત કરવી કે કરાવવી નહિ, ગરણ એમા જૂ, લીખ વગેરે જીવોની હિંમા થવાની સભાવના છે, તથા ગાઓમા ધ્યાને ધ્યાને લોચ કરવાનું વિધાન છે, અને લોચ એ સાધુપણની કસોટી છે માટે વાળોને લોચ જ કરવો જોઈએ એટલે હાની, મૂછ કે માથાના વાળો બધા હાથથી જ ઊખેડવા જોઈએ

મુરગ - કોઈ સાધુ નાની ઉંમરના હોય કે કમજો શરીરવાળા હોય તો ?

મુનિશ્રી - ગમે તેવા હોય પણ બાર મહિનામા એક વખત તે લોચ ફરજિયાત કરવો જ પડે

મુરગ - કદાચ કોઈ સાધુ ન કરે તો ?

મુનિશ્રી - શ્રી નિશીથ સૂત્રને અનુસારે મવત્સરી (ભાદરવા સુ. / કે ૫) પહેલા લોચ ન કરે તો માધુને એમાસી પ્રાયશ્ચિત્ત આવે મુગ્ધેસભાઈ ! આ થઈ ગયું પડેવા મહાત્મનું મશ્હુર

વિવેચન, એનો માગ એ જ છે કે પહેલા મહાવનમા સાધુઓએ
સર્વથા પ્રગટે એવ હિંમા કરવી નહિ, કરાવવી નહિ, અનુમોદવી
નહિ, મનથી, વચનથી, અને કાયાથી તથા પ્રાણપુન્ય લક્ષણ
વણવતા પણ કહ્યું છે કે -

ક્ષાન્ત્યાદિભિર્ગુણૈર્યુક્તો, ન્યસ્તદહો નરાધિપ !
ન હન્તિ સર્ગભૂતાનિ, પ્રથમ પ્રિપ્રલક્ષણમ્ ॥

અર્થ — ક્ષમા વગેરે ગુણોથી મધુકન ટોચ, મન, વચન,
કાયા વડે કોઈને દહ ન આપતો હોય તથા કોઈપણ એવની હિંમા
ન કરતો હોય આ પ્રાણપુન્ય પ્રથમ લક્ષણ છે

इति प्रथम महाव्रतम्

દિનેશ—લો સાહેબ ! સમજાવો હવે બીજુ મહાવત.

મુનિશ્રી—ભાઈ ! બીજા મહાવતમા સાધુઓને સજ્જાઓ મુસાવાઓ વેરમણ-મર્વ પ્રકારે નવે કોટિથી “મૃણાપાદ” શુદ્ધ વચન બોલવાનો ત્યાગ હોય છે તથા કહ્યું પણ છે કે —

સદા સર્વાગ્રત ત્યક્ત્વા, મિથ્યાપાદાદ્ વિરજ્યતે ।

અનૃત ન વેદત્ ક્વાપિ, દ્વિતીય વિપ્રલક્ષણમ્ ॥

અર્થ — મદા સવ પ્રકારની આગા તૃષ્ણાનો ત્યાગ કરીને જે મિથ્યા-જુદા વિવાદથી વિરક્ત રહે અને કંપિપણ અસત્ય ન બોલે એ પ્રાક્ષણુ બીજુ લક્ષણ છે

દિનેશ—બરાબર છે સાહેબ ! સાધુથી મત્સ્ય ન બોલાય પણ સત્ય બોલવાથી કાઈ જીવની હિંમા વતી હોય તો ?

મુનિશ્રી—ભાઈ ! હિંસાકારક મત્સ્ય તો અમત્સ્ય સરખું જ છે, તે પણ માધુઓથી બોલી શકાય જ નહિ શ્રી ન્યૂયગડાગ સૂત્રમા ફરમાવ્યું છે કે ‘ સચ્ચેસુ ઘા બળગગ વયતિ ’ સાધુઓ સત્ય પણ નિર્વંધ-પાપ નહિત હોય તે બોલે તથા મનુષ્યમૃતિમા પણ કહ્યું છે —

સત્ય સૂયાત્ પ્રિય મૂયાત્, ન મૂયાત્ સત્યમપ્રિયમ્ ।

મત્સ્ય પણ પ્રિય બોલવું, અપ્રિય કે કોઈને હુ ખકારી હોય તે સત્ય પણ ન બોલવું દાખલા તરીકે ગણાને ‘ ગણો ’ ચોરને ‘ ચોર ’ કોઢિયાને ‘ કોઢિયો ’ વગેરે નબોધન કરી બોલાવવા નહિ કારણ કે તેમ બોલાવતા સાચી વ્યક્તિઓના આત્મા હુલાય છે

દિનેશ—સાહેબ ! જે માધુઓથી હિંસાકારી સત્ય વચન પણ ન બોલી શકાય તો પછી કોર્ટમા જઈ પ્રતિનાદીની સામે ફરિયાદ શી રીતે માડી શકાય ?

મુનિશ્રી—ભાઈ ! આખા મસારને આત્મ તુલ્ય માનનારા માધુઓને કોર્ટમા જવાની કે ફરિયાદ માડવાની જરૂર જ નથી

પડવી, કારણ તેઓ મનના, બાપાના કે કાયાના તફાવત સરલ અને સમાના સાગર હોય છે

દિનેશ—સાહેબ ! વખતે કોઈ દુષ્ટ દેવબુદ્ધિથી ખેડુ કલક લગાવી દે ત્યારે કદાચ એવો પ્રસંગ આવી જાય તો ?

મુનિશ્રી—ભાઈ ! સમભાવથી પરીવહુ (કલકનું દુષ્ટ) સહન કરવે પણ ક્રિયાદ માડવી સાધુને કદ્યે નહિ, છતાં જો માટે તો સાધુપણથી ખનિત થઈ જાય

દિનેશ—ઠીક સાહેબ ! ક્રિયાદ તો ન માડી શકાય પણ કદાચ કોઈની વિરુદ્ધ સાક્ષી આપવાની સરખામણી પાડે તો માધુ કોર્ટમાં જઈને શું સાક્ષી આપી શકે ખરા ?

મુનિશ્રી—સાક્ષી જો પ્રદારની હોય છે માચી અને જુઠી જુઠી સાક્ષી તો સાધુથી અપાય જ નહિ, કારણ કે મત્વનું બીજું મહાવન તૂટી જાય છે.

દિનેશ—સાહેબ ! માચી હોય તો ?

મુનિશ્રી—ભાઈ ! માચી આપવાથી પણ સામી વ્યક્તિનો આરમ્ભ તો જરૂર દુભાય જ, અને સાધુઓને મન, વચન, કાયાથી કોઈપણ જીવને દુભાવવો નહિ, એવો નિયમ હોય છે હવે વિચારો કે સાધુઓથી સાચી સાક્ષી પણ શી રીતે આપી શકાય ? આ સિવાય શ્રી દશવૈખાનિક સૂત્રના સાતમા અધ્યાયનની પચામમી ગાથામાં કહ્યું છે કે —

“દેવતા, મનુષ્ય કે તિર્યચો (પશુ પક્ષીઓ) ને પરમ્પર લડનાં જોઈને અમુકનો “જય થાઓ” અને અમુકનો “પરાજય —હાર થાઓ” એવું વચન પણ સાધુએ બોલવું નહિ”

આ શાસ્ત્રોક્ત અનુસાર કોઈની હાર જીત સાધુએ ધિછી શકે નહિ, અને સાક્ષી આપતાં જોકની હાર તથા ચોક્કસ ધિછાય છે

દિનેશ—ઠીક સાહેબ ! આ વાત તો હવે બરાબર નમનર્થ ગઈ કે સાધુઓ સાચી કે જુઠી કાઠપા માફી આપી શકે જ નહિ, પણ ચુરૂદેવ ! હવેદયાને માટે કદાચ થોડું જુઠું બોલવું પડે તો ?

મુનિશ્રી—ભાઈ ! જુઠું બોલી ગયાય ન કેમ ? બીજા નહા નતમા ત્યાગ છે ને ?

દિનેશ—સાહેબ ! એમ વખત પહેલા એક મહારાજશ્રી વ્યાખ્યાનમાં કેન્દ્રભાવતા હતા કે ‘કોઈ સાધુ જગતમાં વર્ષ વિહાર કરતા હોય મને તેઓની આગળ વર્ષને એક દરજ્જા ઠીકજુ ઠીક હોય, એટલામાં પાંદડાની એક ગિંઝરી આવીને પૂછે કે મહારાજ ! શું અત્યારે આ ખેતેલી એક દરજ્જા ઠીકજુ છે ?’ ત્યારે હવેદયા પાંદડા માટે સાધુ જાળના છતા પણ ‘હું નથી જાણતો’ એમ જુઠું બોલે”

આ વાત માબગી મેં પ્રશ્ન કર્યો કે ‘ચુરૂદેવ ! જુઠું બોલવાના તો સાધુને તબક્કા અને તબક્કા યોગથી પરચાણ હોય છે તો તમે એમ કેમ દરમાવે દે ?’ ત્યારે તેઓશ્રીએ તો થોડાં કહેલું કે “ભાઈ ! અમાન ઘનની વાત નથી પણ શ્રી આચાર્ય સૂત્રમાં એવા પ્રસંગે જુઠું બોલવાની પ્રભુએ માન આપી છે” સાહેબ ! આપશ્રીને હિમાબે એનું શું સમાધાન ?

મુનિશ્રી—ભાઈ ! અમુક આચાર્યો શ્રી આચાર્ય સૂત્રના શ્રુતરૂઢ ૭ અધ્યયન ૩ ઉદ્દેશા ૩ નું નામ લઈ જુઠું બોલવાની ન્યાયપના કરે છે પણ તે ન્યાય મગત નથી

દિનેશ—ન્યાય સગત કેમ નથી ?

મુનિશ્રી—ભાઈ ! ત્યારે શ્રી આચાર્ય, શ્રી દર્શવેદાલિક, શ્રી ઉત્તરાધ્યયન, શ્રી જ્ઞાતા, અને શ્રી પ્રશ્નવ્યાકરણ વગેરે અનેક ગ્રાંથોમાં જુઠું બોલવાની સાધુઓને સ્પષ્ટ રીતે ના પાડવામાં આવી છે તો પછી શ્રી આચાર્ય સૂત્રમાં આના કેમ થઈ શકે મર્વણ લગવાનતા વચનોમાં પરસ્પર વિરૂદ્ધતા તો ઠીક હોય જ નહિ

દિનેશ—સાહેબ ! એમ તો આપણીએ ઘણા ગાગ્યાના નામ લઈને સાધુઓએ જુદું જોવાવાની આપના ન કરી એ વાત તિલ કરી દેખાડી, છતાં ગમે તે એ આશ્રનું ઉદાત્ત તુ વિગ્નારૂપન સમજાવો તો અમારું હૃદયમ વિશે પ્રકાશ પડે.

મુનિશ્રી—ભાઈ ! શ્રી દશવિમલિક મૂર્તિના અવ્યયન ૬ પ્રવા ૧૦ થી આ કડવું છે કે—“ સાધુએ પાપાને અર્થ કે પગ—બી તને અથ, ક્રોધને વશ અથવા ભરને વશ કાઈપડ, હિંમતે જુદું વચન જોવાનું નહિ અને જોવાવનું નહિ ” તો હવે વિચારો કે હરતાને માટે જુદું જેમ જોવી ગમય ? શુ કે જુ “ ૫ ” એને બીજાના નથી આવી જતું ? અને જુદું જોવાવાની આપના વાશી શું આ આશ્રમી નિહાળના નથી આપની ?

દિનેશ—સાહેબ ! તો પછી આપી વિગ્નારૂપ પરિચ્છિન્નિમા સાધુઓએ શું કરવું ? જે અન્ય પાતક જાય તો હરતાની દિશા થાય અને જુદું જોવો તો બીજું મજાવન તરીકે જાય.

મુનિશ્રી—ભાઈ ! “ મૌન સર્વોદમાધાર ” મૌન એવ અધની સિદ્ધિ કરનાર છે માટે એવા પ્રકારના સાધુઓએ સુપચાપ ધર્મ જાનિથી રહેવું જોઈએ.

દિનેશ—સાહેબ ! સુપચાપ રહેવાથી કે તે શિક્ષાની શું થઈ સાધુને મારવા તથા ધર્મ જાય તે ?

મુનિશ્રી—ભાઈ ! સાધુઓને આશ્રમી મારણમયિણમુદ્રા ‘ મ વળા જાયવી મુકન ’ કહ્યા છે માટે મરવાની બીજા-ભય ન રાખી પેતાનું મન અજક ગળાને હાથપૂરેક પ્રતાપ મરનો જોઈએ, અને મૌનવન સ્વીકારવું જોઈએ.

દિનેશ—હીં સાહેબ ! હવે અમે બગબગ મમણ ગયા કે સાધુઓએ અમે તેવા સકળા મમયમા પવ્વ જુદું વગન તો ન જ જોવાવું.

इति द्वितीय महाव्रतम्

મુરેશ—સાહેબ ! હવે ત્રીજા મહાવ્રતમા સાધુઓએ શુ કરવું ?

મુનિશ્રી—ભાઈ ! ત્રીજા મહાવ્રતમા સાધુઓને “ સઘ્વાઓ અદિનાદાણાઓ વેરમણ ” સવ પ્રકારે વિના દીધેલી વસ્તુ લેવાનો ત્યાગ હોય છે, એટલે કે ગામમા, નગરમા કે જગલમા એમ ગમે ત્યાં સાધુઓ અપ મૂય-નજીવી વસ્તુ કે બહુ મૂલ્ય-કિંમતી વસ્તુ, નાની વસ્તુ કે મોટી વસ્તુ, સચેતન વસ્તુ કે અચેતન વસ્તુ દીધા વિના લે નહિ, લેવરાવે નહિ, લેતાને અનુમોદે નહિ-મનથી, વચનથી, અને કાયાથી તથા ડહુ પશુ છે કે -

સદા सर्व परद्रव्य, बहिर्वा यदि वा गृहे ।

अदत्त नैव गृह्णाति, तृतीय विप्रलक्षणम् ॥

અર્થ —કોઈપણ પારકી વસ્તુ જગલમા કે ઘરમા માલિકની આજ્ઞા વિના ન લે-આ પ્રાદ્વાણનું ત્રીજું લક્ષણ છે

મુરેશ—માટેબ ! એક ચોપડીમા ચોરીના અનેક લેદોનું બહુ સરસ વિવેચન હતું, ચોરાક વર્ષો પહેલાં માટે વાચવામા પણ આવેલું છતાં અત્યાં બરાબર યાદ નથી માટે કૃપા હોય તો જરાક મમળવો

મુનિશ્રી—મુરેશભાઈ ! જાગ્રોમા “ દેવ અદત્ત, ગુરુ અદત્ત, રાજ અદત્ત, સ્વામી અદત્ત, જીવ અદત્ત ” વગેરે અનેક પ્રકારના અદત્ત એટલે ચોરીનું વર્ણન છે, અને સાધુઓ કોઈપણ પ્રમત્તની ચોરી કરી શકે નહિ

મુરેશ—આમ નામ માત્ર કહેવાથી અમને મમળણું નથી પડતી, સાહેબ !

મુનિશ્રી—તો સાબળો વિસ્તારપૂર્વક

(૧) દેવ અદત્ત—ભગવાનની ચોરી તે સર્વજ્ઞ ભગવાને બતાવેલા આચાર વિચારથી વર્જ્ય વર્તન કે પ્રત્યક્ષ (પ્રચાર) કરે તો તે માધુને ભગવાનની ચોરીનું પાપ લાગે

(૨) અર્થ—ગુરુ ગુરુની ચોરી, જે મદ્દગુરુની આજ્ઞાનું લઘન કરી સ્વચ્છપણે વિહાર કરે, તથા એમના ચેલા ચેલીઓને સરમાવીને પોતાના પક્ષમાં કરે, એટલે કે “આપણે બધા એક છીએ” એમ વાગવળથી ડરે તે સાધુને ગુરુની ચોરીનું પાપ લાગે

(૩) રાજ અર્થ—રાજાની ચોરી, સરકારે પોતાના રાજ્યમાં વિહાર કરવાની કે શિક્ષા માગવાની મનાઈ મરી દોય છતાં જો સાધુ તે રાજ્યમાં જાય કે શિક્ષા માગે તો તેને સરકારની ચોરીનો દોષ લાગે

(૪) સ્વામી અર્થ—માલિકની ચોરી, જે વસ્તુની ઉપર કંઈની પણ માનિદી હોય, તે વસ્તુ માલિકની આજ્ઞા વિના માધુઓએ પ્રહુણ કરવી નહિ, પછી ભલે તે વસ્તુ અચિત્ત (નિશ્ચય) દોય કે સચિત્ત (જીવ સંહિત) હોય

સુરેશ—ઠીક માહેમ ! અચિત્ત વસ્તુઓ તો આજ્ઞા વિના ન લેવાય તારણ કે રાત્રી, પાણી, વસ્ત્ર, પાન કે પાટ પાનના વગેરે દરેક વસ્તુઓ માગીને શિક્ષામૃત્તિથી જ લેવાની હોય છે, અને મકાનમાં પણ માનિદી આજ્ઞા લઈને જ સાધુઓથી ઉતરી શકાય છે બીજી તો શું પણ ‘દત્તસોદનમિત્તપિ સગાહ સે અજાદયા’—દાત ખોતરવા માટે તણખવા જેવી નજીની વસ્તુ પણ આજ્ઞા વિના ન લેવાય, અને જો કંઈ સાધુ લે તો તેને ચોરીનું પાપ લાગી જાય છે પણ સારું ! અચિત્ત વસ્તુની ચોરી કંઈ ગીતે થાય ? માધુઓ તો સચિત્ત વસ્તુઓને અડકી પણ શકતા નથી

મુનિશ્રી—સુરેશભાઈ ! લેવાયેલી સચિત્તમાં છે કે અચિત્તમાં ?

સુરેશ—સારું ! પર્યેત્રિય તો સચિત્તમાં જ હોય ને ? તેને અચિત્ત કેમ કહી શકાય ?

મુનિશ્રી—જો સચિત્તમાં છે તો સમજે કે માતાપિતા આદિ

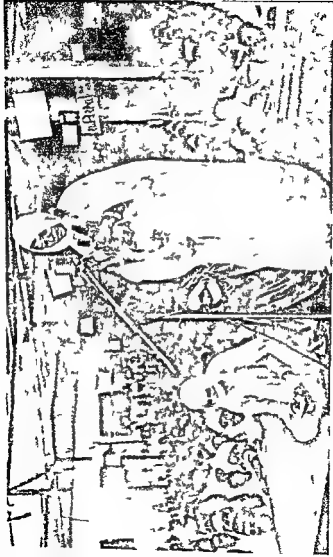
જ્ઞાન જેને ન હોય તેને દીક્ષા માટે અયોગ્ય ગણ્યો છે, અને અયોગ્યને દીક્ષા આપનાર સાધુને ચોમામી પ્રાયશ્ચિત આપે," એમ શ્રી નિર્ણય સૂત્રના અગિયારમા ઉદ્દેશમાં કહ્યું છે

હવે જે ભૂખે મરતા માળાપ ઉપિના લઈ છે... અને કરિયાણાની માફક વેચાતા આપે તે છેડાને વેરાગ્ય કે જ્ઞાન કેવું હોય? આ વાત તો ઓછી બુદ્ધિવાળા માણસો પણ મમજી ગઈ એવી છે, તથા કોઈપણ શાસ્ત્રમાં વેચાતા છેડા છેડગીઓની દીક્ષાનું વર્ણન જોવામાં આવતું નથી. દેવ, શુદ્ધ અને ધર્મ અમૂલ્ય હોય છે, અને તેની રૂપિયાથી ખરીદી ન જ થઈ શકે.

મુરેશ—સાહેબ! આવા હુલાકાવ ઋગિયુગમાં મન્યયુગ જેવા ત્યાગી સાધુઓ કે દીક્ષાર્થીઓ ક્યાંથી મળી શકે?

મુનિશ્રી—ભાઈ! ન મળી શકે એવું જગતમાં કાંઈ નથી. “વૃદ્ધાત્મા વસુધરા” છે આજે પણ શ્રી જૈન મેતાબર તેરાપથી સમ્રાટમાં એક જ આચાર્ય છે, અને એક માથે બે આચાર્ય ન થાય તથા આચાર્ય સિવાય કોઈપણ સાધુમાંની પોતાના નામે ચોલાચેની ન કરી શકે એવું મજબૂત બધારણ છે.

જે કોઈ ભાઈ બહેન દીક્ષાર્થી ગેય તે માતાપિતા વગેરે સ્વજનોને સાથે લઈ આચાર્યશ્રીની પાસે જઈ દીક્ષાની ખુબજ ઉત્સાહપૂર્વક વિનંતિ કરે છે. આચાર્યશ્રી પણ “આવ્યો કે મૃત્યો” એમ નથી કરતા, પણ છ મહિના, બાર મહિના બે વર્ષ, ચાર વર્ષ કે વખતે દશ દશ વર્ષ સુધી પણ તેના જ્ઞાન, વેરાગ્ય, વિવેક કે પ્રવૃત્તિ સ્વભાવ (જેમ કે ક્રોધી, કપરી, ખાવાનો લાલચી કે ખરાબ ચાલચલણવાળો તો નથી વગેરે) ની ઘરસણા સ્વજનો દ્વારા કે ગામવાળા ગૃહસ્થો દ્વારા પૂછપરછ કરી પૂરેપૂરી પરીક્ષા કરે છે. જ્યારે તે પરીક્ષામાં પાસ થાય ત્યારે તેને પ્રથમ સાધુનું પ્રતિક્રમણ ગીળવાની આજ્ઞા આપે છે. પ્રતિક્રમણ શીખ્યા

માદ વારવાર આજ્ઞા કરનાથી આચાર્યશ્રી ખૂબજ વિચારી
 ચેત્યના ભેદ દીક્ષાની સ્વીકૃતિ આપે છે અને તિથિ નક્કી કરે છે
 ત્યાર બાદ સ્વજનવર્ગ દ્વારા જોડ લેખિત “મગુરીપત્ર” તૈયાર
 કરવામા આવે છે, તેમા દીક્ષાર્થીને વેગવ્ય કેવી રીતે થયો, વૈરાગ્ય
 થયાંને કંટકો મમય થયો, અને એની કર્ક કઈ રીતે પરીક્ષા કરી
 છે, વગેરે વગેરે બાબતોનું દૃઢ વર્ણન લખીને છે-કે “અમે
 સાનં મહાર્ દીક્ષા માટેની મગુરી આપીએ છીએ” એમ મગુરી
 પત્રની પૂર્ણાંકુનિ થતા તેની નીચે માન્યપિતા વગેરે ખાત્ર સગા
 વહાવાઓની તથા સધના શેડિયાઓની કે સમાજની પ્રતિષ્ઠિત
 અગ્નિઓની આક્ષી તરીકે મહીઓ થાય છે અને તે “મગુરી પત્ર”
 દીક્ષા મહો સવમા હજારે માણુનોની વચ્ચે જાહેરમા વાચી
 સુભાગવી* ન્વજનવજ દ્વારા પૂજ્ય આચાર્યશ્રીને અર્પણ કરવામા
 આવે છે તેમ છતાં પણ દીક્ષા આપતા પહેલા આચાર્યશ્રી દીક્ષા
 થાઓના સગાવહાવાઓને જાહેરમા ફરીથી મૌખિક પૂછે છે કે —
 “કેમ જાઈઓ ! આપુ દીક્ષા ? તમે બધા રાજપુશીથી મગુરી
 —આજ્ઞા આપો છો ને ?” ત્યારે તેઓ બધા બોલે થઈ “જ્ય જ્ય”
 જ્વનિથી પૂજ્ય આચાર્યશ્રીને વધાવી મહર્પ કરે છે કે — ‘હા
 સાહેબ ! આપો, આપો, પરમ પવિત્ર દીક્ષા, અમારી ખૂબ ખુશીથી
 મગુરી છે” †આમ છે-કે સામૂહિક મગુરી અપાયા બાદ શ્રી
 આચાર્ય મહારાજ “કેમિ મતે સામાદય”ના પાઠનું મોઢથી ઉચ્ચારણ
 કરી દીક્ષા-સાધુપાઠ આપે છે

સુરેશ— સાહેબ ! શુ એવું મગુરી પત્ર અમોને જોવા મળશે ?

મુનિશ્રી— હા જાઈ ! આ રહ્યું મગુરીપત્ર (આજ્ઞાપત્ર) ‡

* જુઓ ચિત્ર પહેલું — તેતપથ દીક્ષા પ્રણાલિ”

† એનું પ્રસક્ષ દષ્ટ્ય મોઢા ચિત્રમા નજરે પડે છે — કુડુંનીઓની

દીક્ષા માટે જનતા સમક્ષ સમૂહિક મગુરી

‡ જુઓ ચિત્ર ત્રીજું — મગુરી પત્ર

આચાર્યશ્રી - (દીક્ષા આપના પહેલા પૂછે છે) કેમ જાહેરો ! આડું દીક્ષા ? તમે જાણો શાક ખુશીથી મંજૂરી આપા આપો છો ને ?

મનુ વારવાર આશકું કરવાથી આચાર્યશ્રી ખૂબજ વિચારી
 ચે અને જોઈ દીક્ષાની સ્વીકૃતિ આપે ॥ અને તિથિ નક્કી કરે છે
 ત્યાર બાદ અગ્નિવર્ગ દ્વારા એક લેખિત “મનુરીપત્ર” તૈયાર
 કરવામા આવે છે, તેમા દીક્ષાર્થીને વૈરાગ્ય કેવી રીતે થયો, વૈરાગ્ય
 ક્યારે કેવો સમય થયો, અને એની કઈ કઈ ગતિ પરીક્ષા કરી
 છે, વગેરે વગેરે બાબતોનું દૂકું વર્ણન લખીને છે-૩ “અમે
 જ્ઞાન સંકુપ્ત દીક્ષા માટેની મનુગી આપીએ છીએ ॥ એમ મનુરી-
 પત્રની પૂર્ણાદિતિ થતા તેની નીચે માતાપિતા વગેરે ખામ સગા
 વડાવાઓની તથા સઘના શેઠિયાઓની કે સમાજની પ્રતિષ્ઠિત
 વ્યક્તિઓની મામી તરીકે મહીઓ થાય છે અને તે “મનુગી પત્ર”
 દીક્ષા મહોત્સવમા હજારો માણુઓની વચ્ચે જાહેરમા વાંચી
 સમગ્રી* અગ્નિવર્ગ દ્વા. પૂજ્ય આચાર્યશ્રીને અપલુ કરવામા
 આવે છે તેમ છતાં પણ દીક્ષા આપતા પહેલાં આચાર્યશ્રી દીક્ષા
 ર્થાઓના સગાવડાવાઓને જાહેરમા ફરીથી ઔજિક પૂછે છે કે —
 “કેમ બાઈઓ ! આપુ દીક્ષા ? તમે જાણ રાજપુત્રીથી મનુરી
 —આના આવે છે ને ?” ત્યારે તેઓ જાણ થઈ “જય જય”
 બોલે છે અને પૂજ્ય આચાર્યશ્રીને વધાવી સન્નિધે કહે છે કે — “હા
 સાહેબ ! આપો, આપો પરમ પવિત્ર દીક્ષા, અમારી ખૂબ ખુશીથી
 મનુરી છે ॥” આમ છેલ્લે સામહિક મનુરી અપાયા બાદ શ્રી
 આચાર્ય મહારાજ “કરેમિ મતે સામાદય”ના પાઠનું મોદેથી ઉચ્ચારણ
 કરી દીક્ષા—માણુપણુ આપે છે

સુંગે— સાહેબ ! શુ એવું મનુરી પત્ર અમોને જોવા મળ્યો ?

મુનિશ્રી— હા હાઈ ! આ રહુ મનુરીપત્ર (આજાપત્ર) ૬

* જુઓ ચિત્ર પહેલું — તેરપય દીક્ષા પ્રતિ ॥

† એનું પ્રત્યક્ષ દષ્ટ એ થા વિચાર નજરે પડે છે — ‘કુટુંબીઓની
 દીક્ષા માટે જનતા સમક્ષ મમદિક મનુરી
 ૬ જુઓ ચિત્ર ત્રીજું — મનુરી પત્ર

શ્રી જિનેશ્વરદેવાય નમઃ

卐 મંજુરી પત્ર 卐

(આજ્ઞા પત્ર)

શ્રી પરમ પૂજ્ય, પ્રાત સ્મરણીય, બાલ બ્રહ્મચારી શ્રી જૈન
થેન તેરાપથના નવમા આચાર્ય શ્રી શ્રી ૧૦૦૮ શ્રી તુલસીગણ્ડી
રાજ અને સર્વે સાધુ સુનિરાજ, તથા પરમ પવિત્ર મહાસતિશ
શ્રી ૧૦૮ શ્રી ઝમકુશ મહારાજ, આદિ સર્વે સાધ્વીશ મહારાજના
ચરણ કમલોમા ડોક્ટર જેઠમલ મૂનચંદ લન્સાલી તથા સૌ
મનોહરીબાઈ જેઠમલ લન્સાલી શ્રીકુમરગઢ નિવાસીના વિધિ
સહિત વિનય નમ્રતા પૂર્વક વહના નમસ્કાર સ્વીકાર થજો

પૂજ્યવર,

સવિનય અરજ છે કે અમારી પરમ પ્રિય પુત્રી બહેન
છગનીનો જન્મ વિ સવત ૧૯૮૭ ના ચૈત્ર વદ ૧૩ ને દિવસે થયો
હતો તેના શુભલક્ષ્મ સવત ૨૦૦૦ના અષાઢ સુદ દના કરવાના નિશ્ચિત
થઈ ચુક્યા હતા લક્ષ્મ ખૂબ ધામધૂમથી કરવાની બધીજ તૈયારીઓ
લગલગ પૂર્ણ થઈ ગઈ હતી પરંતુ સુકરર તિથિના એક અઠવાડિયા
પહેલાજ તેણે લક્ષ્મ કરી આસારિક બધનમા દુમવાની સાફ ના
પાડી દીધી, એટલે અમે બધાએ તેને અનેક જુદી જુદી રીતે
સમજાવી, ખૂબ લાવચો બતાવી, અને જેવે ધમકાવવાનો પણ
પ્રયોગ કરી જોયો એમ દરેક યોગ્ય ઉપાય કરી જોયા છતા પણ
તે પોતાના નિશ્ચયમા અચળ અને અટલ રહી એટલે ધામધૂમથી
લક્ષ્મ કરવાની અમારી આંતરિક અભિલાષા હોવા છતાં પણ લક્ષ્મ
બધ રાખવા પડ્યા

ભગવન્ !

ધીરે ધીરે તેની વૈરાગ્ય ભાવના વધુને વધુ જોર પકડતી ગઈ
છતાં પણ ઓછામાં ઓછા પઢર મહિના સુધી તો તેણે અમારાથી
પોતાની વૈરાગ્ય ભાવનાને એકદમ છૂપાવી રાખી કારણ કે હું બાલ-
દીક્ષાનો કટ્ટર વિરોધી હતો અને હું એવી કલ્પના પણ કદી કરી
શકતો નહિ કે આવી બાનિકાને વૈરાગ્ય કેવી રીતે ઉત્પન્ન થઈ
શકતો હશે કે જેને સસારના સુખ હુ ખનો કંઈ પણ અનુભવ
થયો પણ ન હોય એટલે જ અમે આ મમાર તરફ તેને આકર્ષવા
પૂરેપૂરી કોશિશ કરી છૂટ્યા, તો પણ આ વિરક્ત બાનિકાના દ્રઢ
નિશ્ચયને પસંદાવવામાં અમારા બધા જ પ્રયાનો નિષ્ફળ ગયા તેની
આન્તરિક વૈરાગ્ય ભાવનાએ મારા બાલદીક્ષા વિગેધી વિચારોમાં
જડમૂળથી પરિવર્તન લાવી દીધું અને છેલ્લે વિવગ થઈને મવા
વર્ષની કઠણ-આકરી પરીક્ષા બાદ સુજનનગઢમાં ચોમાસા દરમિયાન
આપ પૂજ્ય શુરેદેવને તેના આન્તરિક વિચારોની જાણ કરાવી, અને
તેને સાધુ પ્રતિક્રમણ શીખવવા માટેની મજૂરી આપવાની અમે
ખૂબ નમતાપૂર્વક વિનંતિ કરી. એમ પૂરા છ-છ મહિના સુધી
વારવાર વિનંતિઓ કર્યા કરવાથી તથા આપે તે બાનિકાની પૂરેપૂરી
ચેત્ત્ય પરીક્ષા કરી લીધા બાદ સવત ૨૦૦૧ ના ફાગણ વદ ૧ ને
દિવસે સુજનનગઢમાં તેને સાધુ પ્રતિક્રમણ શીખવવાની મજૂરી
આપી તે બાદ જીજ્ઞાસાત મહિના વળી રાહ જોવડાવ્યા પછી ખૂબ
વિનંતિઓ કર્યા કરવાથી આખરે જાદરવા સુદ ૧૩ ને દિવસે તેને
દીક્ષા આપવા માટેની તિથિ કારતક વદ ૮ નક્કી કરી ફરમાવી.
(જે મંગળમય દિવસ આજે છે) જેથી અમને બધાને તે દિવસે
આનંદ અને હર્ષનો કોઈ પાર રહ્યો નહિ

ગુરુદેવ,

આપના પરમ પવિત્ર ચરણ કમલોમા અમે પતિ-પત્ની આ અમારી સુકુમાર પરમ પ્રિય પુત્રી બહેન છગનીને સ્વેચ્છાપૂર્વક સપ્રેમ સહુર્ષ સમર્પિત કરતા વિનયથી પ્રાર્થના કરીએ છીએ કે આપ એને દીક્ષિત કરી શુદ્ધ સયમ-ત્યાગના માર્ગમા પ્રવેશ કરાવો અને આ વિરક્ત બાલિકાને આપના ગરણમા લઈ એને જન્મ સફળ બનાવો. અમોને પૂર્ણ આશા છે કે આપ જેવા કુશળ, અનુભવી, મૃત્તિપથના પ્રદર્શકના અનુશાસનમા રહી તે પોતાનો ઉદ્દેશ અવશ્ય પ્રાપ્ત કરી શકશે.

આ મનુરી પત્ર અમે અમારી રાજપુત્રીથી પોતાની ઇચ્છાથી સમગ્ર વિચારીને લખી, આપને અર્પણ કરવામા અમે ગૌરવ અનુભવીએ છીએ દીક્ષા આપો તેમા અમને કોઈ પણ ભતનો વાધો કે વિરોધ નથી, અને જો કોઈ તે બાબતમા વાધો ઉઠાવશે તો આ મનુરી પત્રથી જુદા સાબિત થશે.

શ્રી હુગરગઢ સવત ૨૦૦૨ ના કારતક વદ ૮

સાક્ષી

લી૦ આપના સેવક

(૧) ડી. સી. નેડીઆ
બૅરિસ્ટર ઑ-લૉ

(મહી) ડોન્ટર જેઠમલ ભ સાક્ષી
એમ બી

(૨) માહુચંદ્ર ભાતની
બીઝનેસ ધારાસભાના મેમ્બર

(સહી) મનોહરી જેઠમલ

(૩) ઇલામલ ચોપડા
બી એ બી એ-૧

(તેરાપથી મહાસભાના પ્રમુખ)

(૪) બીજરાજ પુગડીઆ

(૫) હીરાવાવ ભ સાક્ષી

સુરેશ—સાહેબ ! શુ આ બધી બાબત સત્ય છે ?

મુનિશ્રી—બાઈ ! પ્રત્યક્ષ નજરોનજર જોઈ શકાય એવો ચમત્કારી ખેત છે ઈન્છા હોય તો તમે પણ મગી આખે નિહાળી શકો છો

સુરેશ—ધન્ય ઘડી ધન્ય ભાગ્ય, જે દિવસે એવા ઉત્તમ આત્માર્થી સદ્ગુરુપોના દર્શન થશે પણ અત્યારે મહાવ્રતોનું વિવેચન પૂરું સમજાવીને તો અમારો જન્મ કૃતાર્થ કરો !

મુનિશ્રી—બાઈ ! શ્વામીની ચોરીનું વર્ણન તો બરાબર સમજાવ્યામા આવી ગયું ને ?

સુરેશ—હા સાહેબ ! આવી ગયું

મુનિશ્રી— (૫) છત્ર અદત્ત-જીવોની ચોરી પ્રાણીઓ કહેતા નથી કે “ અમને માગ્ને ” હવે સાધુઓ કોઈપણ પ્રકારની હિંસા કરે કે હિંસાના ગર્વોનો આદેશ-ઉપદેશ આપે તો તેઓને જીવોની ચોરીનું પાપ લાગે છે શ્રી આચારાગ સૂત્રના પહેલા અધ્યયનમા પણ “ કોઈના ગરીરનો મગ્ન વિરુદ્ધ ઉપયોગ કરે તો હિંસા છે, અને ચોરી પણ છે ” એમ કહ્યું છે, માટે સાધુઓએ ઘણી જ સાવધાનીથી ત્રીજું મહાવ્રત અળ રીતે પાળવું જોઈએ

इति तृतीय महाव्रतम्

રમેશ—સાહેબ ! મહાત્માએ હવે ચોથું મહાનત

મુનિશ્રી—ચોથા મહાનતમા સાધુઓને “ સંઘાઓ મેઢુનાઓ
વેરમળ ” દેવતા સખધી, મનુષ્ય સખધી, અને તિર્યચ (પશુ પક્ષીઓ)
સખધી મૈથુન-અપ્રદક્ષ્યર્થ સેવન કરવાના નવે ક્રોટિથી પચ્ચખાણ
(ત્યાગ) હોય છે, અને અખડ પ્રદક્ષ્યર્થ પાળવું એ તેઓનું ચોથું
મહાનત કહેવાય છે તેથી જ પ્રાદક્ષણને ખાટે કહ્યું છે કે —

દેવેષુ ચ મનુષ્યેષુ, તિર્યગ્યોનિગતેષુ ચ ।

મૈથુન હિ સદા મુષે ચતુર્થે વિપ્રલક્ષણમ્ ॥

અર્થ દેવયોનિ મખધી, મનુષ્યયોનિ સખધી, કે તિર્યચ
યોનિ સખધી એમ સર્વથા મૈથુનનો ત્યાગ કરવો, એ પ્રાદક્ષણનું
ચોથું લક્ષણ છે તથા “ પ્રાક્ષણા પ્રલક્ષણ ” પ્રદક્ષ્યર્થથી પ્રાદક્ષણ
કહેવાય તથા

ત્યક્તદારાઃ સદાચારા, મુક્તમોગા જિતેન્દ્રિયાઃ ।

જાયન્તે ગુરવો નિત્ય, સર્વભૂતામયપ્રદાઃ ॥

અર્થ — “ સ્ત્રીના ત્યાગી, મહાચારી, લોગના ત્યાગી, ઇન્દ્રિયોના
હમન કરનારા અને સર્વ પ્રાણીઓને અભયદાન દેનારા હોય તે શુદ્ધ
કહેવાય ” એવું પણ વર્ણન છે

રમેશ—ઠીક સાહેબ ! સમજી ગયા સાધુઓએ કે ખરા
પ્રાદક્ષણોએ અખડ પ્રદક્ષ્યર્થનું પાલન કરજિયાત કરવું જોઈ એ, પણ
શુદ્ધેવ ! જ્યારે મનમા વિષયવિકારના તરંગો ઊછળી આવતા હશે
ત્યારે સતપુરૂષો પ્રદક્ષ્યર્થનું રક્ષણ શી રીતે કરતા હશે ?

મુનિશ્રી—સાધી ! જેમ રત્નો વગેરે ધનમાલની રક્ષા કરવા
ચોક્કી-પહેગ રાખવામા આવે છે, અને જેમ ખેતીવાડીની રક્ષા કરવા

વડ બનાવવામા આવે છે, તેમજ સંવત્ર લગવાને શ્રી ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રના સોળમા અધ્યયનમા પ્રદક્ષયર્ચને અળડ રાખવા માટે નવ નિયમો (વાડ) બતાવ્યા છે, તે નીચે મુજબ છે -

(૧) જે ધ્યાનમા સ્ત્રી, પશુ કે નપુસકો રહેતા હોય ત્યાં સાધુઓએ રહેવું નહિ

(૨) સાધુઓએ સ્ત્રીઓનો શૃંગાર, રૂપ, લાવણ્ય કે હાવભાવ, વિવાસ, વિજ્રમની પ્રશસાત્મક વાતો કરવી નહિ

(૩) સાધુઓએ સ્ત્રીઓની સાથે એક આસને બેસવું નહિ, તથા સ્ત્રીઓનો સ્પર્શ કરવો નહિ

રમેશ—સાહેબ! સાધ્વીઓ પુરૂષ ડોક્ટરનો સ્પર્શ તો કરી શકે ને ?

મુનિશ્રી—ના, ના, કોઈપણ હિસાબે ન જ કરી શકે, અને એ સ્પર્શ કરે તો દોષ લાગે

રમેશ—માહેબ! એકવા સાધુ એકવી સ્ત્રી સાથે તથા એકલા સાધ્વી એકલા પુરૂષ સાથે વાતચીત કરી શકે ખરા ?

મુનિશ્રી—ના, રમેશભાઈ! ન કરી શકે, કારણ કે શ્રી ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રના પહેલા અધ્યયનની છઠ્ઠીગમી ગાથામા કહ્યું છે કે -

एगो एगत्विण् सन्धि नैव चिठे न सल्वे

- એકલો સાધુ એકની સ્ત્રી સાથે (એકની સાધ્વી એકલા પુરૂષ સાથે) બેસા રહે નહિ, બોલે નહિ

રમેશ—સાહેબ! સાધુ ગોચરી (લિંદા અર્થે) ગયા હોય અને કદાચિત કોઈ બટન એકવી હોય તો ?

મુનિશ્રી—સાધુ માત્ર પણ ઊભા નહેવું કે બેસવું નહિ અને આહાર પાણી લીધા વિના જ તરત પાછા ફરી જવું

રમેશ—ગુરુદેવ ! જો એમ જ હોય તો પછી કોઈ પણ એકલા વિદ્વાન સાધુની પામે કે પતિની પાસે જઈને એકલા સાધ્વી કેમ બાળી શકતા હશે ?

મુનિશ્રી—ભાઈ ! શ્રી બૃહત્ ૫ સૂત્રના પાંચમા ઉદ્દેશને આધારે “એકલા સાધ્વી ગોચરી કે જગત્ (કંચે) વગેરે કોઈપણ ઠેકાણે જઈ શકે નહિ” તો પછી એકલા સાધુ કે પતિ પાસે જઈને બાળવાની કે બેસવાની તો વાત જ ક્યા રહી ?

રમેશ—સાહેબ ! માધુ એકલા વિહાર કરી શકે ખરા ?

મુનિશ્રી—શાસ્ત્રાનુમાર ન કરી શકે, અને ગુરૂની આજ્ઞાનો લોપ કરી જે સ્વચ્છંતાથી એકલ વિહારી થાય તે કાયદા પ્રમાણે આરિત્રબ્રહ્મ કહેવાય. શ્રી આચારાગ સૂત્રના શ્રુતસ્કંધ ૧ અધ્યયન ૫ ઉદ્દેશ ૧ માં એકલવિહારી સાધુઓમાં “બહુ ક્રોધી, બહુ અભિમાની, બહુ લોભી” વગેરે આઠ દુર્ગુણો બતાવ્યા છે. માટે શેષકાલ કે ચોમાસામાં ઓછામાં ઓછા બે સાધુ અને નણ સાધ્વીઓ ભેઈએ.

(૪) સાધુઓએ વિકાર દૃષ્ટિથી ઓળખાના અંગેપાગ જોવા નહિ

(૫) કોઈ પતિ પત્ની જ્યાં સૂતા હોય, અને તેઓના સંલોગ સમયના ગળદો સંભળાતા હોય, એવા સ્થાનમાં ભીંત કે પાર્ટીશનને આતરે પણ માધુઓએ સૂવું કે રહેવું નહિ, કારણ વિકારમય શબ્દો સાંભળવાથી મનમાં વિકાર ઉત્પન્ન થઈ પ્રહસ્યર્થવ્રતનો ભંગ થવા સંભવ છે

(૬) સમારી અવસ્થામાં કરેલા લોગવિવામ સાધુઓએ કદીપલુ યાદ કરવા નહિ, કારણ કે પૂવકૃત લોગવિવામનું સ્મરણ કરના પ્રજ્ઞવારી પ્રદ્યુત્યની પતિત થવા સભવ છે

(૭) સાધુઓએ સદા-નિસ્તર મરમ ભોજન કરવા નહિ થી ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રમાં “દૂધ, દહીં વગેરે પૌષ્ટિક પદાર્થો વિશેષ રૂપથી ખાનાર સાધુને પાપી સાધુ કહ્યો છે” તથા આ જ નિયમને વિશેષ પુખ્ત કરવા માટે શ્રી આચાર્ય સૂત્રના સુતરકથ ૭ અધ્યયન ૨ ઉદેશા હ મા “વનસ્પતિ-શ ૮ કે તમેથી પૂરીઓ વગેરે વસ્તુઓ કરના ભેડે પ્રવસ્થા (માદગી) સિવાય ગૃહસ્થની પામેથી સાધુઓએ ભાગવી નહિ” એમ કહ્યું છે

મગ—સાહેબ ! તો પછી “દૂધ ચાહને ભોગ છે ?” એમ માગીને કદાચ કોઈ સાધુ દૂધ, ચાહ, ઘી વગેરે વસ્તુઓ માગીને લે તો ?

મુનિશ્રી—ભાઈ ! કાચના પ્રમાણે તો ન જ માગી શકાય. જ્યાં જો કોઈ ભાગે તો શાખની આનાનો ભાગ થાય આ જ વાતને લક્ષમાં રાખી શ્રી ભેન રવેનાબર તેરાપવી મમ્બયમાં તો એવી મખત મર્યાદા છે કે મુખે સમાધે સાધુઓએ (૧) રાત્રી (૨) પાણી (૩) દાશ અને (૪) ઘેંગ (ખાજરી, માર્ક, એમાં વગેરેની પેલી રાખ કે ભરકુ) આમ ચાર દ્રવ્ય સિવાય બીજી કોઈપણ વસ્તુ માગીને લેવી નહિ કદાચ બીજામાં પણ માગીને લે તો આખો દિવસ દૂધ, દહીં અને તેવ એમ ત્રણ વિગયનો ત્યાગ કરવો

મગ—સાહેબ ! ચેટવા આપી કદાચ ગૃહસ્થ માગ, શાક વગેરે બીજી કોઈ આપવાનું ભૂની વાય તો ?

મુનિશ્રી—ભાઈ ! એવું પણ ઘણીવાર બને છે વખતે ગૃહસ્થ ચેટલા આપીને શાક, બાત આપીને દાળ, દૂધ આપીને

મુનિશ્રી—દાણુ માત્ર પણ લીધા રહેલું કે બોલવું નહિ અને આહાર પાણી લીધા વિના જ તરત પાછા ફરી જવું

રમેશ—શુરહેવ ! જો એમ જ હોય તો પછી કોઈ પણ એકલા વિદ્વાન સાધુની પાને કે પડિતની પાસે જઈને એકલા સાધ્વી કેમ બણી શકતા હશે ?

મુનિશ્રી—ભાઈ ! શ્રી બૃહત્કંપ સૂત્રના પાચમા ઉદ્દેશાને આધારે “એકલા સાધ્વી ગોચરી કે જગલ (ઠંડે) વગેરે કોઈપણ ઠેકાણે જઈ શકે નહિ” તો પછી એકલા સાધુ કે પડિત પાસે જઈને બણવાની કે ખેમનાની તો વાત જ ક્યા ગઈ ?

રમેશ—સાહેબ ! સાધુ એકલા વિહાર કરી શકે ખરા ?

મુનિશ્રી—શાસ્ત્રાનુસાર ન કરી શકે, અને શુરૂની આજ્ઞાને લોપ કરી જે સ્વચ્છતાથી એકલ વિહારી થાય તે કાયદા પ્રમાણે ચારિત્રબ્રહ્મ કહેવાય શ્રી આચાર્ય સૂત્રના શ્રુતસ્કંધ ૧ અધ્યયન ૫ ઉદ્દેશ ૧ માં એકલવિહારી સાધુઓમા “બહુ કોધી, બહુ અભિમાની, બહુ લોભી” વગેરે આઠ દુર્ગુણો બતાવ્યા છે માત્ર શેષકાલ કે ચોમાસામા ઓછામા ઓછા બે સાધુ અને ત્રણ સાધ્વીઓ ભેઈએ

(૪) સાધુઓએ વિકાર દષ્ટિથી સ્ત્રીઓના અગોપાગ જોવા નહિ

(૫) કોઈ પતિ પત્ની જ્યા સૂતા હોય, અને તેઓના સભોગ સમયના ગખદો સહજાતા હોય, એવા સ્થાનમા ભીંત કે પાર્ટીશનને આતરે પણ માધુઓએ સૂવું કે રહેવું નહિ, કાન્યુ વિકારમય શખદો સાલજવાથી મનમા વિકાર ઉત્પન્ન થઈ બ્રહ્મચર્યવ્રતનો ભંગ થવો સભવ છે

મુનિમી—નવદીક્ષિત, અનિવૃદ્ધ કે વિશેષ કારણસર
આચાર્યશ્રી જેને આના (છૂટ) આવે તે ત્રિવાય બધા સાધુ
સાધ્વીઓને આ કાયદો લાગુ પડે છે

(૬) સાધુઓએ શરીરની ચોખ્ખાચીકા (ચણગાર)
મંદી નહિ.

— આ નિયમ પ્રમાણે વર્તનાર આ માર્થી સાધુઓ સ્નાન કે
તેલ વોરેનું મર્દન પણ મુખે સમાધે કરી શકે નહિ

સ્વેગ—આટલે જ ! જ્ઞાન કન્વામ્ય શું હોય છે ?

મુનિમી—જાડી સ્નાન શૂઝારનું જ એક અંગ ॥ તેથી
પ્રદક્ષ્યાદી સાધુઓને જરૂરનું નથી માટે જ કહ્યું છે કે -

શૂઝારમદનોત્પાદ, સત્સ્નાન પરિદીર્ઘિતમ્ ।

સસ્માત્સ્નાન પરિત્યક્ત, નૈષ્ઠિકૈર્મદ્વચારિમિ ॥

અર્થ —“જ્ઞાન એ શૂઝારનું કારણ છે અને કામ-વિગર
ઉત્પન્ન કરનાર છે માટે નૈષ્ઠિક પ્રદક્ષ્યાદીઓએ સ્નાનનો ત્યાગ
કર્યો ॥” આ સિવાય

ન્યાય ધોય રગ્યા રહે, વે સો ગોમી ઈલ ।

શીલ ત્રિદોકે પાલના, ઉનકે ગહણા મૈલ ॥

આ હોડુએ પણ જગતમા ઘણો પ્રસિદ્ધ છે, તથા શ્રી
દશવૈકલિક સૂત્રમા સ્નાન કરનાર સાધુઓને ચારિત્રથી બ્રહ્મ
કહ્યું છે, માટે સાધુઓએ નહાયું ન જ જોઈએ

સ્વેગ—ગરમીની આમમમ્મ વિહાર કરીને ગયા હોય અને
શરીર કચવાટ કરવા લાગ્યું હોય, ત્યારે કપડું બીનું કરી શરીર
સાફ કરી લેવામા આવે તો ?

ખાડ, અને ખીચડી આપીને ઘી આપવાનું ભૂલી જાય છે, છતાં પણ સાધુઓ “ શાક, દાળ, ખાડ કે ઘી નો ભોગ છે ? ” એમ પૂછી શકતા નથી, જે હોય તેનાથી જ સયમમય જીવનનો નિર્વાહ કરે છે

(૮) સાધુઓએ પ્રમાણથી અધિક આહાર કરવો નહિ કાઈક જિણોદરી (ભૂખથી ઓછું ખાવું) અવશ્ય કરવી, કારણ કે અધિક આહાર કરવાથી અજીર્ણ વગેરે રોગોની તથા આળસ-પ્રમાદની વૃદ્ધિ થાય છે અને શ્રી ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રના સત્તરમા અધ્યયનમા—

“ મોચ્ચા પિચ્ચા સુહ સુર્વ પારસમણેતિ યુચ્ચઈ ”

ખાઈ પીને સુખે સૂતો રહે એવા સાધુને પ્રભુએ “ પાપી સાધુ ” કહ્યો છે આ ગામના વાક્યને લક્ષમા રાખી શ્રી તેરાપથ સમ્રાટના સાધુઓ સુખે સમાધે બાળ, વૃદ્ધ, બીમાર કે તપસ્વી સિવાય દિવસમા સૂઈને નિદ્રા (ઊંઘ) લેતા નથી

તેમજ જિણોદરી તપની વૃદ્ધિ કરવા માટે તેઓને આચાર્ય શ્રીના તરફથી એની મર્યાદા છે કે - ‘ સુખે સમાધે, વિશેષ કારણ સિવાય કોઈ સાધુ માધ્વીઓએ માળે ગરમ રસોઈની ગોચરી (ભિક્ષા) સામાન્ય રીતે કરવી નહિ કદાચ કોઈને બીમારીથી કે બીજા કોઈ અગત્યના કારણે સાળે ગરમ આહાર કરવો પડે તો તેણે (૧) દૂધ (૨) દહીં (૩) તેલ (૪) મીઠાઈ (૫) ગોળ, ખાડ કે સાકર એમ પાચ વિગયનો લ્લાગ કરવો, ” અને તેની વિગતવાર નોંધ પોતાની ડાયરી (રોજનીશી) મા લખી આચાર્યશ્રીને બતાવવી કે “ મેં અમુક બીમારીમા અમુક સયોગવશ આટલા દિવસ સુધી સાળે ગરમ આહાર કર્યો અને કાયદા પ્રમાણે તેટલા દિવસ પાચે વિગયનો લ્લાગ કર્યો ”

રમેશ—સારેજી ! આ કાયદો દરેક સાધુ સાધ્વીઓને લાગુ થાય છે કે અમુક અમુકને ?

મુરેશ—મુરદેવ ! હવે પાચમા મહામતનુ વિવેચન સમજાવવાની કૃપા કરે.

મુનિશ્રી—ભાઈ ! પાચમા મહામતનમા સાધુઓને “ સત્વાઓ પરિગ્રહાઓ યોમણ ” સર્વ પ્રકારે ત્રણ કરણ અને ત્રણ યોગથી પરિગ્રહ રાખવાના જીવન પર્યંત ત્યાગ હોય છે. ગ્રાહણનુ પાચમું લક્ષણ વર્ણવતા પણ એમજ કહ્યું છે કે —

ત્યક્ત્વા કુટુમ્બગાસ તુ, નિર્મમો નિષ્પરિગ્રહ ।
યુક્તશ્ચરતિ નિઃસંગ, પચમ વિપ્રલક્ષણમ્ ॥

અર્થ કુટુમ્બવાસનો ત્યાગ કરી, મમત્વ રહિત, પરિગ્રહનો ત્યાગી બની અલગ થઈને વિહાર કરે તે ગ્રાહણનુ પાચમું લક્ષણ છે.

મુરેશ—સાહેબ ! પરિગ્રહનો અર્થ શું ?

મુનિશ્રી—ભાઈ ! ગ્રાહ વસ્તુ પર મૂર્છા અને અગ્રાહ વસ્તુની અભિલાષાનું નામ પરિગ્રહ છે પણ મૂર્છા કે અભિલાષા કોઈપણ સામાનિક વસ્તુને આધારે જ હોય છે, માટે વ્યાવહારિક દૃષ્ટિથી હરેક સામાનિક વસ્તુ પરિગ્રહ છે, અને તે પરિગ્રહના ત્રણ તથા નવ વિભાગ પાડીને શાસ્ત્રકારોએ મમલગ્યા છે.

મુરેશ—સાહેબ ! ત્રણ તથા નવ વિભાગ કયા કયા ?

મુનિશ્રી—(૧) સચિત્ત (મચેતન—સજીવ વસ્તુ) પરિગ્રહ
(૨) અચિત્ત (અચેતન—અજીવ વસ્તુ) પરિગ્રહ અને (૩) મિશ્ર
(સચેતન અચેતન મિશ્રિત વસ્તુ) પરિગ્રહ આ જ ત્રણે જાતના પરિગ્રહની વિશેષ સ્પષ્ટતા માટે નવ બેઠ કરવામા આવ્યા છે.

(૧) ક્ષેત્ર—પુની જમીન, ખેતર, વાડી, બાગ, બગીચા વગેરે

મુનિશ્રી—આ કાર્ય પણ એક હિમાળે નાહવાનું જ બીજું રૂપ છે, અને સાધુના બાવીસ પરીવહમા મેલનો પરીવહ પણ કહ્યો છે માટે પસીનો થયો હોય તો સક્ર કપડાથી લૂગી લેવો જોઈએ

રમેશ—સાહેબ ! આજના અમુક સાધુ ગાંધીઓ તો ભીના કપડાથી શરીર સાફ કરે છે, અને માણુથી ઠપકા ધોઈને શરીરની શોભા વિભૂષા પણ ખૂબ જ વધારે છે તો શું તેઓ શાસ્ત્રોનું અધ્યયન નહિ કરતા હોય ?

મુનિશ્રી—બાઈ ! માત્ર શાસ્ત્રનું અધ્યયન કરવાથી જ કયાણ નથી થતું, પણ અમલમા મૂકવાથી થાય છે

રમેશ—માટેજ ! શરીરને કેઈ અશુચિ (ખરાબ) પદાર્થ લાગી જાય કે બીમારી થઈ જાય તો ?

મુનિશ્રી—ભાઈ ! જરૂર પૂરતું તો ધોઈ શકાય છે પરંતુ અશુચિ કે બીમારીના ખોટા બહાનાથી આખું શરીર ધોઈ શકાય નહિ

ઉપરોક્ત નવ નિયમોને પ્રાથમ્યની નવ વાડ પણ કહેવામા આવે છે શાસ્ત્રમા કહ્યું પાતું છે —“તદ્દનરવિદ્યમચરેગુત્તિધરો” સાધુ નવ વાડ મહિત શુદ્ધ પ્રાથમ્ય ધારણ કરનાર હોય છે

इति चतुर्थं महान्तम्

સામાજિક વસ્તુઓ આવી ગઈ તો પછી માધુઓથી વસ્ત્ર, પાત્ર કે રત્નોહરણ વગેરે ઉપકરણો (વસ્તુઓ) પણ કેમ રાખી શકાય ?

મુનિશ્રી—ભાઈ! શ્રી દશવૈકલિક સૂત્રના છઠ્ઠા અધ્યયનમાં પ્રમુખે કહ્યું છે કે —“શાસ્ત્રની આજ્ઞા પ્રમાણે સયમ યાત્રાનો નિર્વાહ કરવા પૂરતા સાધુઓ જે પણ વસ્ત્ર, પાત્ર, કામગી વગેરે ઉપકરણો રાખે તે પરિગ્રહ નથી પણ તેના પર મમત્વ લાવ કે મૂઝાઈ કરે તો પરિગ્રહનું પાપ લાગે”

સુરશ—સાહેબ ! શું માધુઓએ વસ્ત્ર, પાત્ર વગેરે ઉપકરણો રાખવા સબધી વર્ણન શાસ્ત્રોમાં છે ?

મુનિશ્રી—શ્રી પ્રશ્નવ્યાકુલ સૂત્રના દશમા અધ્યયનમાં “સાધુને પિંડેલી, ચોવપદો, મુકપત્તી, ઝોળી, પાત્રા પડિવેહવવાનું વસ્ત્ર, ગળાણું, પાણી ઢાકવાનું વસ્ત્ર, યગ વૂછવાનું વસ્ત્ર, ખિંછાવવાનું વસ્ત્ર, ગોઠો (પૂજણી) રત્નોહરણ વગેરે ઉપકરણો રાખવા કન્યે” એવું વર્ણન છે તથા શ્રી દશવૈકલિક સૂત્રમાં કામગી અને પાત્રા લૂછવાના વસ્ત્રનું વિધાન છે તેમ જ શ્રી બ્યવહાર સૂત્રના બીજા ઉદ્દેશમાં ત્રણ પ્રકારના પાત્રા રાખવાનું વિવેચન છે માટે ઉપરોક્ત શાસ્ત્રોના ફરમાન મુજબ અમૂઝાઈ લાવથી પરિમિત (મર્યાદિત) વસ્ત્ર, પાત્ર, રત્નોહરણ વગેરે રાખતા સાધુઓને પરિગ્રહનું પાપ નથી લાગતું પણ શાસ્ત્ર પ્રમાણે નિયમથી વધારે સંગ્રહ કરી કબાટ, પેટારા વગેરે ભરીને રાખે તો તે સાધુ પરિગ્રહધારી કહેવાય

સુરેશ—ઠીક સાહેબ ! આ વિવેચન તો બહુ મારી રીતે સમજાઈ ગયું, પણ આપશ્રીએ ફરમાવેલા નવ જાતના પરિગ્રહનું પાપ સાધુઓને કયું કયું કામ કરવાથી કઈ કઈ રીતે લાગે ? તે જરા વિસ્તારપૂર્વક સમજાવવાની કૃપા કરો

(૨) વસ્તુ—ઢાકેલી જમીન, ઘર-મકાન, દુકાન, હવેલી, પાકશાળા, ધર્મશાળા, પૌષ્ઠશાળા, ઉપાથય, મઠ, મંદિર વગેરે દરેક જાતના આધેવા મકાનો હોય તે

(૩) હિસ્સા—ઘડેલી તથા અણુઘડેલી ચાદી

(૪) મુર્તી—ઘડેલું તથા અણુઘડેલું મોતું

(૫) રત્ન—નગદનાણું, પૈસા, રૂપિયા, મહોર, ટિકિટ, નોટ, લોન વગેરે સરકારની છાપનું જે વખતે જે ચલણ ચાલતું હોય તે તથા હીરા, પાના, માણેક, મોતી વગેરે જાદી જાતના રત્નો

(૬) ધાન્ય—ઘઉં, બાજરી, ચોખા, ગુવાર, મકાઈ, મગ, મઠ વગેરે દરેક જાતનું અનાજ

(૭) દ્વિપદ—જે પગવાળા, હામ, હામી, નોકર ચાકર, કે પોપટ, કબૂતર, વગેરે પક્ષીઓ

(૮) ચતુષ્પદ—ચાર પગવાળા, ઘોડા, હાથી, ઉંટ, બળદ, ગાય, ભેંસ વગેરે પશુઓ

(૯) કુષ્પધાતુ—કામું, તાણુ, પિત્તળ, લોખંડ, પત્થર, કાચ વગેરે અથવા તેની બનાવેલી વસ્તુઓ, જેમકે તાળાનો લોટો, પિત્તળની તપેલી, કાસાની થાળી, લોખંડનું કડું, પત્થરનો ખજ, કાચના ચશ્મા, ગ્લાસ કે પ્યાલા વગેરે તથા વસ્ત્ર, પાત્ર વગેરે દરેકે દરેક વસ્તુઓ કે જેનો સમાવેશ પાછલા આઠ લેદોમા ન થતો હોય

આ નવ જાતના પરિગ્રહનો સચય-સમૂહ સાધુઓ પોતે કંઈ નહિ, બીજા પાને કરાવે નહિ, અને કરવાને અનુમોદે નહિ, મન, વચન અને કાયાથી

મુરેશ—સાહેબ ! આ નવ જાતના પરિગ્રહમા તે દરેક

માણ સાધુઓને નિમિત્તે નિશ્ચિન થયેલા મમનો એક હિંગાળે સાધુઓના ઘર જેવા જ છે કહતા નામનો જ ફેર રહે છે જેમ કે નરીમ માણમોની ઝુપડી કહેવાય છે, તે સાધારણ માણમોના ઘર કે મમનો ગેઠિયાઓની હવેલી કે બાવાઓ કહેવાય છે, તે સામાન્ય રાજપીઓની કોઠડીઓ કે ઉનાગઓ, મોગ રાજાઓના મહેલ, કોઠી કે પેલેમ કહેવાય છે, તે દેવોના મંદિરો કે દેવાલયો, મુશ્તિમ ફરીરાના નડીયા કહેવાય છે, તે અમુક યોગીઓના મઠ યમનેદી માધુઓના રાનદુવારા કહેવાય છે, તે દાદુપથી સાધુઓના દાદુદુવાડા, તેમ જ ઋષિઓના આશ્રમ કહેવાય છે, અને જૈન સાધુઓના પીપધશાળા ઉપાશ્રય કે સ્થાનકો, પરંતુ છે તે બધા ઘરના ઘર જ

જૈન ગ્રાંથોમા જગ્યાએ જગ્યાએ સાધુઓને "અનગાર" મળ્યા છે, તથા ગીનાણમા "અનિકેત" કહ્યા છે અને શમ્ભોનો અર્થ "ધન વગરના" થાય છે તેમ જ શ્રીમદ્ ભાગવતના સાતમા સ્કંધમા "ન યતેરાશ્રમ" "માધુને આશ્રમ ન હોય" એમ કહ્યું છે આ નિવાસ "મટવાસી નરકવાસી" આશ્રમ કહેવત પણ સસારમા ધણી જ પ્રતિદ્ધ છે મુરંગભાઈ! આ બધું વિચારતા એકાંત નહીં થઈ જાવ કે સાધુ નિમિત્તે બન્યાયેલા મકાનોમા બાકી ભેઈને રહેનારા માધુઓને ખરી રીતે બહુ મોટો દોષ લાગે છે

મુરેશ—સાહેબ! શાસ્ત્રોમા ત્યાં રીતે કોઈ ઠેકાણે નિવેધ છે ખરો ?

મુનિશ્રી—ભાઈ ! શ્રી આચાર્યગ સૂતના શ્રુતસ્કંધ ૨ અધ્યયન ૨ ઉદેશ ૨ મા કહ્યું છે કે "ગૃહસ્થોએ છકાયની હિસા કરીને માધુઓ માટે જે ઉપાશ્રયો બધાવા હોય તેમા રહેનારા સાધુઓ બે પશ્વના કમનું એવન કરે છે," અર્થાત્ કપડા

મુનિશ્રી—મુરેશભાઈ! નીચે વર્ણવેલા નિયમોથી તમારી શકાનું નિરાકરણ પોતાની મેળે જ થઈ રહેશે, માટે ધ્યાનપૂર્વક માનજો.

નિયમ પાંચેલો

સાધુઓએ પૌષધશાળા કે ઉપાશ્રય, સ્થાનક વગેરે કોઈપણ જાતના મકાન બંધાવવાનો ઉપદેશ કરવો નહિ જેમકે “તમારા ગામમાં પૌષધશાળા કે ઉપાશ્રયની સગવડ જિલકુલ નથી, અને તેથી ભાઈબહેનોને ધર્મક્રિયા કરવામાં ઘણી અગવડ પડે છે, તથા માધુ સાધ્વીઓને જગ્યા માટે ઘેરેઘેર ફરવું પડે છે, અને ઘણી અશાતા (તકલીફ) મહુન કરવી પડે છે માટે તમારે આ બાજુ અવશ્ય લક્ષ આપીને વહેલામાં વહેલી તકે પૌષધશાળા કે ઉપાશ્રયની સગવડ કરવી જોઈએ” (આવી જાતના ઉપદેશ માધુઓથી આપી શકાય નહિ)

મુરેશ—શુદ્ધદેવ! આ તો ધમનો જ ઉપદેશ છે, એમાં શું દોષ ?

મુનિશ્રી—ભાઈ! માધુઓને મકાન બાંધવાના કે બંધાવવાના પચ્ચખાણુ-ત્યાગ હોય છે, કારણ કે મકાન પરિમહુમાં છે, તથા બાંધકામમાં છકાયના જીવોની હિંસા ચોક્ખી રહેતી જ છે આ હિંસાના પ્રેરક પણ ઉપદેશ દેનારા સાધુઓ જ છે, એટલે તેઓના એ મદ્દામતો-પાત્રમું અપરિચક્રનું, અને પહેલું અહિંમાનું, તટી બય છે

નિયમ બીજો

સાધુઓ માટે બંધાવેલા કે ભાડે રાખેલા અથવા સ્થાપિત કરેલા (આ મકાન ફક્ત સાધુઓ માટે જ છે) પૌષધશાળા કે ઉપાશ્રય વગેરે કોઈપણ મકાનમાં માધુઓએ નહેવું નહિ,

મગવડ કરતા 'નિષદા'—હુચી નીચી જમીનનો કે 'દશમશ'—મજ્જર વગેરે છવજતુના ઉપદ્રવનો, એમ આ બંને પરીપક્ષ પણ ધવકોએ યોછા કરી નાખ્યા, પરંતુ આવી મગવડ કરનારા ભટ્ટિક ધવકોએ જરા શાનથી વિચારવું જોઈએ કે શાસ્ત્ર પ્રમાણે આવી મગવડોનું સેવન માધુઓ કરી શકે છે કે નહિ ?

મુરેશ—પણ સાહેબ ! અમને તો આ બાબતનું શાન નથી આપની મરજી હોય તો દરમાવવાની કૃપા કરો

મુનિશ્રી—ભાઈ ! શાસ્ત્રો મુજબ સાધુઓથી ગૃહસ્થોના વાસણ-થાળી, લોગ, ઘડા, કથરોટ વગેરેમાં ખર્ચ પી શકાય નહિ ગૃહસ્થોએ લાવી મૂકેલા પાટ પાટલા પર બેઠી કે સૂઈ શકાય નહિ તથા ગૃહસ્થોના રોતરણ, કામગ કે મજ્જરોની વગેરે વસ્તો પણ વાપરી શકાય નહિ

નિયમ નીચે

સાધુઓ ધમશાળા, પાઠશાળા, ધૌધશાળા, પુસ્તકાલય, મંદિર, દેરાસર કે ઉપાશ્રય માટે તથા દોષપિણુ ધાર્મિક કે સામાજિક સંસ્થાઓ માટે ફંડફાળ કમગી શકે નહિ કારણ ધનનો સચ્ચ કરવાનો અને કરાવવાનો સાધુઓને પાપમાં મહામતમાં ત્યાગ હોય છે

નિયમ ચોથો

સાધુઓ ટપાલ લખી કે લખાવી શકે નહિ, કારણ સાધુઓએ નોટ, રૂપિયા, પૈસા વગેરે ધન રાખવાના પચ્ચખાણુ કરેલા છે, અને પોસ્ટકાર્ડ કે કવર પર બે પૈસા કે ચાર છ પૈસાની ટિકિટો અવશ્ય ચોટાડવી જ પડે છે તથા દરરોજ ટપાલ વ્યવહાર કરનાર સાધુઓને થોડી ઘણી ટિકિટો પણ બનતા સુધી રાખવી જ પડે છે, અને તે રાખતા ધન રાખવાનું પાપ લાગ્યા વિના રહેતું નથી.

સાધુના પહેર્યા એટલે દ્રવ્યે (કહેવાના) સાધુ છે, અને ભાવથી સાધુપણું તોડનાથી ગૃહસ્થ જેવા છે, અને તેઓને મહાપાપની ક્રિયા લાગે છે, તથા “ આધાર્ક્ષી (સાધુ નિમિત્તે બનાવેલા) મકાનમાં રહે તો માધુને ચોમામી પ્રાયશ્ચિત આવે ” એમ શ્રી નિશીથ સૂત્રના દશમા ઉદેશમાં કહેતું છે

શુદેશ—સાહેબ ! ઉપાશ્રય કે પૌષ્પશાળા બધાવનારા અમુક ગૃહસ્થો તો ઘણે ભાગે એમજ કહે છે કે “ માધુઓને માટે કોણ બધાવે છે ઉપાશ્રય ? અને તો અમારે ધર્મક્રિયા કરવાને નિમિત્તે જ બધાવીએ છીએ ”

શુનિશ્રી—ભાઈ ! મનથી છાની તો ચોરી રહી શકતી નથી. વિચારીને જુઓ કે જો માધુઓને માટે ન હોય તો અંદર એક બાજુ સડાસ જવાની જગ્યાઓ, બીજી બાજુ આહાર પાણી વાપરવાની ખાસ ચોરડીઓ, સૂવા બેસવા કે વ્યાખ્યાન માટે પાટ પાટલા અને આસનો, ચોપડી, પુસ્તકો કે બીજા ઉપકરણો વગેરે મૂકવા ડબાટો કે પેગરાઓ, પાણી ભરવા ઘડા, અને ઠંડુ કરવા કથરોટો (પરાતો) તથા મચ્છરોનો વિશેષ ત્રામ હોય તો મચ્છરદાનીઓ વગેરે વગેરે અનેક ચીજો ઉપાશ્રયમાં શુ કામ રાખવામાં આવતી હશે ? ગૃહસ્થોને તો ઘણે ભાગે આ બધી વસ્તુઓ ત્યા ખાસ કામમાં આવતી જ નથી ઉપરના વ્યવહારથી તો ચોક્કસ સમજી શકાય કે આ બધી સામગ્રી માધુઓની સગવડ માથવવાને માટે જ રાખેલી હોવી જોઈએ

તથા “ માધુઓએ બાવીસ પરીવહ (કબ્જ) સહન કરવા ” એમ પ્રભુએ શ્રી ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રમાં ફરમાવ્યું છે હવે જો આમ શ્રાવકો ગમેગમે ઉપાશ્રયો બધાવી દે તો પછી મકાનનો પરીવહ તો મ્હો જ નહિ, અને પાટ કામળો નથી મચ્છરદાનીઓની

મુરેશ—સાહેબ ! હાથે લખના પગિયમ તો ઘણો પડતો હશે ?

મુનિશ્રી—હાઈ ! પરિશ્રમ તો પુષ્કળ પડે છે, પણ લાભની વાત ધ્યાન રાખીને જુઓ કે લખના મનની એનામના કેટલી બધી રચ છે અને આગમ પ્રમાણ જેની વસ્તુ તો ઘણું બાગે રહેતી જ નથી આ જ વાતને લક્ષ્યમાં રાખી શ્રી જ્ઞાન ચેતનાબર તેરાપથ સમ્રાટના લેખનકલા પર ખૂબ જ બાર મુખ્ય છે અને ઘણા સાધુ સાધ્વીઓ શાસ્ત્રોના અભ્યાસની માથે લેખનકલામાં પણ નારી થોડાના મેગવી આશ્ચર્યકારી મુંઝર અક્ષરોમાં કાવ્ય, કૌશલ, વ્યાકરણ કે આ ભાગે અનેક પ્રકારના થયો તૈયાર કરે છે થોડા મુખ્ય પહેલા એક સાધુશ્રીએ આશરે મવાનવ ઇંચ લાભા અને સવાપાચ ઇંચ પહેલા એક કાગળના પાના પર બન્ને બાજુએ શ્રી ઉત્તર-ધ્વનિ સૂત્ર તથા શ્રી આવશ્યક સૂત્ર એમ બે શાસ્ત્રો લખ્યા હતા, તેમાં લેખકોની ગણના મળવા જઈએ તો ૨૫૦૦ (બે હજાર પાંચસો) લગભગ હતી ત્યાર પછી ચાર ઇંચ લાભા અને બે ઇંચ પહેલા એક નાના સરખા કાગળ પર બન્ને બાજુ થી હાથે લખી સૂત્ર સંપૂર્ણ લખ્યું હતું આ પાનામાં અક્ષરોની ગણના લગભગ ૨૧,૦૦૦ (એકવીસ હજાર)ની હતી, અને તે હિસાબે એક ચારસ ઇંચમાં લગભગ ૧૩૦૦ થી ૧૪૦૦ અક્ષરો આવે છે

મુરેશ—સાહેબ ! આ વાત તો બહુ આશ્ચર્યજનક કહેવાય, માનવામાં જ શી રીતે આવી શકે ?

ત્યારે મુનિશ્રીએ ઝીણા અક્ષરોથી લખેલા અમુક પત્રો કાઢીને તેઓને આખ્યા અને બોલ્યા કે —“લેખાઈ બેઈ લેખ, પ્રત્યક્ષ પુરાવો” બધા લેખકો બેઈને તારુણ થઈ ગયા અને પૂછવા લાગ્યા કે —

“સાહેબ ! આ

રોનાથી લખ્યા હશે ?”

તેમજ ટપાલ આગગાડી કે એરોપ્લેનમા જાય છે જે આગગાડી કે એરોપ્લેનમા બેસે છે અથવા પોતાની કોઈપણ વસ્તુ મોકલે છે તે બધા તેની હિંમતના ભાગીદાર બને છે આ ન્યાયથી ટપાલ વ્યવહાર કરનાર સાધુઓનું પહેલું મહામત તૂટી જાય છે તથા તાર કે પોસ્ટ પારસલની ખાખતમા પણ એમ જ સમજી લેવું જોઈએ

નિયમ પાચમે

સાધુઓ હિંદુધર્મ સંસ્કૃતિક, માસિક, પચાગ વગેરે છાપા તથા ચોપડીઓ પોતે છપાવી શકે નહિ, તેમજ “તમે છપાવો” એમ ગૃહસ્થને કહી શકે નહિ કારણ છપાવવાના કામમા જીવ હિંસા રહેલી છે તથા એ કાર્ય કરનાર સાધુઓને ઘણે ભાગે છપાવવા માટે રૂપિયા-પૈમા લેવા કરવાની પણ વ્યવસ્થા કરવી પડે છે

સુરેશ—સાહેબ ! કોઈ ધાર્મિક સાહિત્યનો પ્રચાર કરવો હોય તો ?

મુનિશ્રી—ગૃહસ્થો પોતાની મરજી પ્રમાણે ગમે તે કરે, પરંતુ હિંસાત્મક કાર્યમા સાધુઓ તો કોઈપણ હિંસાને ભાગ ન જ લઈ શકે

સુરેશ—સાહેબ ! સાધુઓને લખવા માટે પુસ્તકોની જરૂર પડે તો ?

મુનિશ્રી—કાગળ, શાહી કે લાકડાની (ખરૂની) ઠલમ વગેરે લખવાના સાધનો વિધિપૂર્વક ગૃહસ્થોને ત્યાંથી માગી લાવીને પોતાને હાથેજ પુસ્તકોનું લખાણ કરવું, પણ લલિયાની પાસે લખાવવા નહિ, તથા આવકોને કહી વેચાતા મગાવવા નહિ તેમજ આવકો મગાવીને આપે તો તે પણ સાધુઓએ લેવા નહિ

મુરેશ—સાહેબ ! યેકટરોની પાસે કાચ કસવવામા શાસ્ત્ર
પ્રમાણે કોઈ દોષ છે ખરો ?

શ્રી નિમીષ સૂના પદરમા ઉદેશામા “ ગૃહસ્થની
કાવે (નમ્તર મૂકાવે) તથા પગથપી કરાવે
“ માધુપાત્રુ જાય ” એમ કહ્યું છે

નું લાગે ? કેવળા માધુઓની
? કેને મહારાજ
છે

માઓ કોઈના
અધ્યયનમા
ની) કરાવ

પિછોડી,
?

કાળુ કે
પાસે પિછોડી
” એમ કહ્યું
વી શખાય
નહિ

(વગેરે)
કારણ શ્રી
સાધુપાત્રુ

મુનિશ્રી—કેવળ દેશી બટ્ટની કલમથી જ, તે પણ ગૃહસ્થને ત્યાથી ચપ્પુ લાવી હાથથી કલમ બનાવતા હતા :

મુરેશ—સાહેબ ! ચરમા કે આઈગ્લાસની તો મદદ લેવી જ પડી હશે ?

મુનિશ્રી—ના ભાઈ ! મદદ કેવળ આત્મબળની કે આખની જ્યોતિની જ હતી

નિયમ છૂટો

સાધુઓ ડોક્ટરોની પાસે ઇન્જેક્શન કે ઓપરેશન વગેરે કરાવી શકે નહિ, કારણ કે ડોક્ટરો સસારી અને ભોગી માણસ છે, ત્યારે સાધુઓ પૂર્ણ ત્યાગી મહાત્મા છે ત્યાગી સાધુઓની શારીરિક મેવા ત્યાગી સાધુઓથી જ થઈ શકે છે

મુરેશ—માહેબ ! ઇન્જેક્શન અને ઓપરેશન માધુઓથી શી રીતે થઈ શકે ?

મુનિશ્રી—ભાઈ ! ડોક્ટરની પાસે પ્રથમ સમજી લે, અને એને ત્યાંથી ઓઝાર માગી લાવે તથા કામ કરીને પાછા આપી આવે હમણા ઘોડા મમથ પહેલા શ્રી તેરાપથ સમ્રાટના એક સાધુએ જે વૃદ્ધ સાધુઓના તથા એક સાધ્વીજીએ એક વૃદ્ધ સાધ્વીજીના આખમાંથી ઓપરેશન કરી મોતિયા કાઢ્યા હતા

મુરેશ—સાહેબ ! આ તો ઘણા આશ્ચર્યની વાત છે, પણ વખતે માથે વાળા માધુ સાધ્વીઓ હોશિયાર ન હોય તો ?

મુનિશ્રી—ન હોય તો સમતા રાખીને કદ સહન કરવું પણ હોસ્પિટલમાં દાખલ થઈને કે કેઝિપિલ બીજી જગ્યાએ રહીને ડોક્ટરને હાથે તો ઉપરોક્ત કાર્યો કરાવવા જ નહિ

સુરેશ—સાહેબ ! એકબેની પાસે કાચ કરાવવામા શાસ્ત્ર પ્રમાણે કેઈ દોષ ઉ ખરો ?

મુનિશ્રી—શ્રી નિરીય સૂત્રના પદરમા ઉદ્દેશમા “ ગૃહસ્થની પાસ ગૃમકા વગેરે છેદાવે (નમ્તર મૂકાવે) તથા પગચાપી કરાવે તો તે સાધુનું ચાત્ર મહિનાનુ માધુષ ડુ બાય ” એમ કહ્યું છે

સુરેશ—શુદ્ધેવ ! શું લાભો વિહાર કરીને આવેલા સાધુઓની પગચાપી પણ ન કરી શકાય ? અમે તો ઘણા આવકોને મહારાજ-શ્રીની પગચાપી કરતા જોયા છે

મુનિશ્રી—ભાઈ ! સાધુપણુ તો પાળે તેનું છે શાસ્ત્રો કેઈના હાથ તો પગના જ નથી શ્રીદશવૈકારિક સૂત્રના ત્રીજા અધ્યયનમા “ ગૃહસ્થની પાસે વૈધાવચ (પગચાપી વગેરે મેવા ચાકરી) કરાવ નાસ સાધુને અનાચાર લાગે ” એમ કહ્યું છે

સુરેશ—સાહેબ ! તો પછી સાધુઓ ગૃહસ્થની પામે પિછોડી, ચોદપટ્ટા વગેરે કપડા પણ કેમ સિવગવી શખા હશે ?

મુનિશ્રી—ના સુરેશભાઈ ! ન મિવચવી શકે, કારણ કે શ્રી નિરીય સૂત્રના બારમા ઉદ્દેશમા “ ગૃહસ્થ પાસે પિછોડી સિવકાવે તો તે માધુને લઘુ માસિક* પ્રાપચિત્ત આવે ” એમ કહ્યું છે એ જ કાયદા પ્રમાણે ગૃહસ્થો પાસે પાત્રા પણ રગાવી શકાય નહિ, તથા ઊન આપીને રમે કરણુ પણ બનાવરાવી શકાય નહિ

નિયમ સાતમે

સાધુઓ પોતાનો જોગ (કપડાં પાત્રા, યુગ્મકો, ઘડા વગેરે) ગૃહસ્થ કે મજૂરોની પાસે ઉચકાવી શકે નહિ, કારણ શ્રી

*લઘુ માસિક પ્રાપચિત્ત એટલે ઉત્કૃષ્ટપણે મતાવીસ દિવસનું સાધુપણું મળવું અથવા તો સત્તાવીસ ઉપવાસ કરાવવા

નિશીથ સૂત્રના બારમા ઉદ્દેશમા " ગૃહસ્થની પાસે બોજ-ભાર ઉચકાવનાર સાધુને ચોમાગી પ્રાયશ્ચિત આવે " એમ કહ્યું છે

મુરેશ—સાહેબ ! એનું કારણ શું ?

મુનિશ્રી—પ્રથમ તો તે ગૃહસ્થ કે મજૂરો ધમાધમ કરતા, વગર ભેયે ચાલી જીવ હિંસા કરે તેનું પાપ સાધુજીને લાગે, કારણ કે તેને ચલાવવાના પ્રેરક સાધુજી છે, અને બીજામા તેમને મજૂરીના પૈસા ગૃહસ્થોની પાસેથી અપાવવા પડે, તથા તે નોકર પણ સાધુઓના જ થયા કહેવાય, એટલે બે પગવાળા પરિચક્રનું પાપ પણ મહારાજશ્રીને લાગી જાય આવી જાતના દોષો લાગવાને કારણે જ પ્રભુએ ગૃહસ્થોની પાસે બોજ-ભાર ઉચકાવવામા પ્રાયશ્ચિત કહ્યું દેખાય છે

નિયમ આક્રમો

સાધુઓ હાથી, ઘોડા, ઊંટ, ટાળી કે મોટર, એરોપ્લેનમા બેસીને વિહાર કરી શકે નહિ

મુરેશ—સાહેબ ! હુલ્લક વગેરે મહાન આક્રમતા પ્રસંગો હોય અને જીવના ભોજનનો સમય આવી ગયો હોય તે વખતે બીજા કોઈ ઉપાયના અભાવે મોટર, રેલ્વે કે એરોપ્લેનનો ઉપયોગ કરવો પડે તો ?

મુનિશ્રી—ભાઈ ! સાધુપણની પરીક્ષા તો સકટમા જ થાય છે તેથી એવા પ્રમજે શરીરનો મોહ ત્યાગી સાધુઓએ અનશન મત કરી મહર્ષ મરણ સ્વીકારવું જોઈએ, પરંતુ કોઈપણ વાહનનો ઉપયોગ તો ન જ કરવો જોઈએ

મુરેશ—સાહેબ ! કોઈ સાધુને વૃદ્ધાવસ્થા કે બીમારી જેવા કેટલાક કારણોમા ટાળીમા બેસી વિહાર કરવાની ફરજ પડે તો ?

મુનિશ્રી—શાસ્ત્ર પ્રમાણે તો ડાળીમા બેસી વિહાર કરી શકાય જ નહિ કારણ કે બ્યારે બોજ-ભાર પણ મજૂર પાસે ઉચકાવતા ચાર મહિનાનું સાધુપણું ઉડી જાય છે, તો પછી જે પોતે મજૂરને ખાધે બેસતા હોય તેઓનું સાધુપણું રહી જ કમ શકે ?

સુરેશ—કદાચ કોઈ સાધુ અચાનક બીમાર થઈ જાય તો ?

મુનિશ્રી—બીમાર કે વૃદ્ધ થઈ જાય અને વિહાર કરવાની શક્તિ ન હોય તો પ્રભુની આજ્ઞા પ્રમાણે એક ગામમા સ્થિરવાસ રહી શકાય છે, તથા બીજે ગામ જવું પડે તો વિધિપૂર્વક બીજા સાધુઓ તેને ઉઠાવી લઈ જઈ શકે છે, પરંતુ ગૃહસ્થો કે મજૂરો ઉચકતા હોય તેવી ડાળીમા કે પાવબીમા તો સાધુથી બેસાય જ નહિ

નિયમ નનમો

સાધુ પગારદાર પડિત કે માસ્તર પાને ભણી શકે નહિ, કારણ ઉપરના નિયમ પ્રમાણે ચારિત્ર્યને લગ ચાય છે જો કોઈ વગર પગારે (મફતમા) ભક્તિથી વિધિ પ્રમાણે વિદ્યાદાન કરે (ભણાવે) તો ભણવામા દોષ નથી

નિયમ રામો

સાધુઓ સડસ કે સાધુઓ માટે બધાવેલા વાડાઓમા ભજન (ટટ્ટી) જઈ શકે નહિ, કારણ સાધુઓને પોતાનું કામ ગૃહસ્થ પાસે કરાવવું કપે નહિ, અને સડસ કે વાડાઓમા બેઠે જાય તો તે ભગીને સાફ કરવું પડે છે અને તેના પૈસા (પગાર) ગૃહસ્થોએ આપવા પડે છે

નિયમ અગિયારમો

સાધુઓએ ત્રોચ, કાતર, ચપ્પુ, ઘડિયાળ, ફાઉન્ટેનપેન, બેટરી, શીશી, હાથીદાત કે શિંગડાની ડબ્બી, પત્થર કે કાચના

ચરમા વગેરે વસ્તુઓ ખાસે રાખવી નહિ, કારણુ શ્રી પ્રશ્નવ્યાકરણ સૂત્રના દશમા અધ્યયનના આધારે સોનું, ચાંદી, તાંબુ, પિત્તળ, લોખંડ, રાખ, દાત, શિંગડા, પત્થર કે કાચ વગેરે સાધુએ રાખવા નહિ એમ આજીવ ચાય છે

મુરેશ— માહેજ ' ના પાડવાનું કારણુ શુ દર્શે ?

મુનિશ્રી— આ બધી વસ્તુઓ પરિચિત્ત તરીકે ગણવામા આવી છે

મુરેશ — કેઈ મહાન વિદ્વાન પ્રભાવશાળી સાધુ હોય, તેઓની આખો કમળોર થઈ ગઈ હોય અને ચરમા વિના વ્યાખ્યાનમા કે બીજા જ્ઞાનધ્યાનમા હાનિ પડતી હોય એવા વિકટ સમયમા ઉપકાર કે જ્ઞાનધ્યાનની વૃદ્ધિ માટે કદાચ કાઈ મુનિશ્રી ચરમા રાખે તો ?

મુનિશ્રી— ભાઈ ! ઉપકાર કે જ્ઞાનધ્યાનની વૃદ્ધિ પ્રભુની આજ્ઞામા રહીને જ કરવી, પણ આજ્ઞાનો ભગ કરીને નહિ શ્રી આચારાગ સૂત્રમા પ્રભુએ કહ્યું છે કે “હે શિષ્ય ! તારે મારી આજ્ઞામા આજસ અને આજ્ઞા બહાર ઉદ્ધમ એ બન્ને કાર્યો કરવા નહિ ”

ભાઈ ! ઇન્દ્રિયોનો તો ધર્મ (સ્વભાવ) જ છે કે અવસ્થાવાન થતા કે વિશેષ બીમારી થતા કમળોર થઈ જ ન્તય છે જો આખો કમળોર થવાથી કાચ કે પત્થરના ચરમા રાખવામા આવે તો કાન કમળોર થતા બેટરી (Antidiphone) ની પણ જરૂર પડશે, અને દાત પડી જવાથી ચોકડુ (બત્રીશી) બધાવવાનું મન થશે અને પછી પગ કમળોર થવાથી ગાડી, મોટર કે રેલ્વેમા બિહાર કરવાની છૂટ લેવાની ભાવના ઉદ્ભવશે, અને અંતે

સાધુપણા જેવી પવિત્ર વસ્તુ ગ્રહી શકશે જ નહિ. માટે આત્માર્થી સાધુઓએ ઉપકાર કે જ્ઞાનધ્યાનની વૃદ્ધિના બહાનાથી કાચ કે પથરના ચરમા વગેરે કોઈપણ અકલ્પતી (નહિ રાખવા યોગ્ય) વસ્તુ રાખવી નહિ.

સુરેશ—હીક સાહેબ ! અકલ્પતા કાચ કે પથરના ચરમા પાસે તો રાખવા નહિ પણ ગૃહસ્થો પાસેથી કામચલાઉ માગી લઈ વાપરી પાછા આપી દેવાય તો ?

મુનિશ્રી—ભાઈ ! નોય, કાતર, ચપ્પુની માફક કામ પૂરતા લઈને વાપરવામા તો કોઈપણ જાતનો દોષ નથી. પણ પોતાના કરી રાખવામા શાસ્ત્ર પ્રમાણે પરિમિત રાખવાનુ પાપ લાગે છે.

સુરેશ—સાહેબ ! કદાચ ખ્રીસ્તીક કે મે-મુસોઈડ (કચકડુ) વગેરેના બનાવેલા ચરમાનો મળેગ જની જાય તો ?

મુનિશ્રી—ભાઈ ! શાસ્ત્રમા તો કાચ કે પથર રાખવાની મનાઈ છે એ ન્યાયથી ખ્રીસ્તીક કે મે-મુસોઈડ (કચકડુ) વગેરેથી બનેલા ચરમા કે તેના જેવી બીજી કોઈપણ ખપતી વસ્તુ રાખવામા દોષ નથી.

સુરેશભાઈ ! આ પ્રમાણે જો નિયમોનુ પાલન થાય તો પાનખું મહાજન શુદ્ધ રાખી શકાય છે. આ ચર્ચ ગયુ પાચે મહા પ્રતોનું સક્ષિપ્ત વણન હવે એમા કાઈ વિશેષ પૂછવાનુ હોય તો પૂછે.

સુરેશ—સાહેબ ! આ પાચે મહાજનોમા "દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળ, ભાવ"ના પરિવર્તનને લીધે સાધુઓ કાઈ પણ છૂટછાટ લઈ શકે ખરા ?

મુનિશ્રી—ભાઈ ! ભગવાનની આજ્ઞા વિના "દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળ, ભાવ"ના બહાનાથી મહાજનોમા કોઈપણ જગ્યાએ છૂટછાટ

લઈ શકાય જ નહિ પાતળવિયોગદર્શનમા પણ સાધના પદના એકત્રીસમા સૂત્રમા કહ્યું છે

“એતે જાતિદેશકાલસમયાનચ્છિન્નાઃ સાર્વભૌમા મહાત્મત્મ”

અર્થ —આ (અહિંમા, અત્ય, અસ્તેય, બ્રહ્મચર્ય, અપરિગ્રહ પાચે થમો) સાર્વભૌમ મહાત્મતો છે જાતિ, દેશ, કાળ કે સમયના પરિવર્તનથી આ પાચે મહાત્મતોનું કોઈપણ હિસાબે પરિવર્તન થઈ શકે નહિ,

સુરેશ—સાહેબ ! ઉપર પ્રમાણે જોતા તો નક્કી જ થઈ જાય છે કે સાધુઓને તો આ પાચે મહાત્મતો પૂરેપૂરા જ પાળવા પડે, પણ એકાદ ઓછુ પાળે તો ન જ ચાલી શકે ?

મુનિશ્રી —ભાઈ ! પાચે મહાત્મનો એક દોરામા પોરવેલા પાચ મોતીની માફક છે, જેમ ગાઠ ખુલ્લતાની સાથે એક મોતી પડતા પાચે મોતી પડી જાય છે, તેમ એક મહાત્મત તૂટતા પાચેપાચ તૂટી જાય છે

દાખલા તરીકે જેમ કોઈએક સાધુએ સ્ત્રીનું સેવન કર્યું એટલે પોતાનું ચોથું મહાત્મત તોડ્યું, હવે તેના બીજા ચારે મહાત્મતો કેમ તૂટ્યા એનો આપણે ન્યાયથી વિચાર કરીએ બલિચાર (મૈથુન) સેવન કરતા અમખ્ય પર્યેદ્રિય જીવોની હિંમા થઈ એટલે અહિંસાનું પહેલું મહાત્મત તૂટ્યું, લોકો આગળ પાચ મહાત્મતધારી સાધુ તરીકેનો જુઠ્ઠો ઢોગ દેખાડ્યો તેથી સત્યનું બીજું મહાત્મત ઉડી ગયું, સ્ત્રી સેવન કરતા પ્રભુની આજ્ઞાની તથા બીજા જીવોના પ્રાણોની ચોરી થઈ માટે ત્રીજા મહાત્મતનો ભગ થયો, તથા સ્ત્રી જે પગવાળા પરિગ્રહમા છે અને તેનું સેવન કર્યું એટલે પાચમું મહાત્મત પણ ખલાસ થઈ ગયું કેમ સુરેશભાઈ ! થઈ ગયાને પાચેપાચ ખતમ ?

તથા એક બીજો દાખલો લઈએ એક માધુલએ ઉપાશ્રય વગેરે મકાનો બધાવવા માટે ઉપદેશ આપી પચાસ હજાર રૂપિયા ભેગા કરાવ્યા હુવે વિચારે, મકાનો બધાવવામા છએ કાચના છવેની મહાહિંસા છે, તેની અનુમોદના કરતા પહેલુ મહામત તૂટ્યું 'હું પાચ મહામતધારી સાધુ છું' એમ બતાવવાથી તથા સાધુના ગુણ ન હોવા છતા સાધુનો વેશ ધારણ કરી લોકોને ભ્રમમા રાખી છેતરવાથી બીજુ સત્યનું મહામત નષ્ટ થયુ આરભ મમારભ કે પરિશ્રદનો ઉપદેશ કરવાની પ્રભુની આજ્ઞા નથી, એટલે આજ્ઞાની શોરી થઈ અને ત્રીજુ મહામત પણ ભાગી ગયુ કુશીવ બે પ્રકારના છે એક તો સ્ત્રીપુરુષના ભોગ મળથી કુશીવ, અને બીજુ આચારક્રિયા સભથી કુશીવ, પરિશ્રદ ભેગો કરાવનાર નાધુ આચાર કુશીવિયા થઈ ગયા. એટલે તેઓનું ચોથુ મહામત ચાલુ ગયુ, તેમજ પરિશ્રદ રાખવાના, રખાવવાના અને રાખનાને અનુમોદવાના પાચમા મહામતમા સાધુજીને ત્યાગ હોય છે, જ્યારે પચાસ હજાર રૂપિયા ભેગા કરાવી બીજા પાસે રખાવ્યા, અને "ફડ બહુ સાફ થઈ ગયું" એમ મનમા રાજી પણ થયા ત્યારે પાચમુ મહામત તો રહી શકે જ કેમ ? મુરેશભાઈ ! એમ ગમે તે એક મહામત તોડતા પાચે સાથેજ તૂટી જાય છે

મુરેશ—સાહેબ ! આ વાત તો અમારા ધ્યાનમા જ ન હતી અમને તો સાધુઓના મોઢેથી એમજ સાબળવામા આવ્યું હતું કે મહામતો જેટલા પળાય એટલા સારા, પરંતુ આજે બરાબર સમજી ગયા કે પૂરેપૂરા પાચ મહામત પાળે તો જ સાધુ થઈ શકે

इति 'पचम महाव्रतम्

નિશ—શુદ્ધેવ ! મહાવ્રતના વિશેષ રક્ષણ માટે બીજા પણ કોઈ નિયમ છે ખરા ?

મુનિશ્રી—ભાઈ ! પાચ સમિતિ અને ત્રણ ગુપ્તિ એમ આઠ નિયમો પ્રભુએ શ્રી ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રના એવીસમા અધ્યયનમાં બતાવ્યા છે, અને તે સયમ (સાધુત્વ) રૂપ પુત્રની માતાઓ તરીકે છે, એમ પણ ફરમાવ્યું છે

નિશ—તે આઠે (અષ્ટ પ્રવચન માતા) ના નામ ફરમાવવાની કૃપા કરો

મુનિશ્રી—(૧) ઈર્ષ્યા સમિતિ, (૨) ભાવા સમિતિ, (૩) એવશ્યા સમિતિ, (૪) આદાન નિશ્ચેપા સમિતિ, (૫) પરિષાપનિકા સમિતિ, (૬) મનોગુપ્તિ, (૭) વચનગુપ્તિ (૮) કાયગુપ્તિ

નિશ—સાહેબ ! ઈર્ષ્યા મમિતિ એટલે શું ?

મુનિશ્રી—ભાઈ ! શાસ્ત્રની આજ્ઞા પ્રમાણે વિધિયુક્ત ગમન કરવાનું (ચાલવાનું) નામ ઈર્ષ્યા સમિતિ છે આ સમિતિ પહેલા મહાવ્રતને વિશેષ પુષ્ટિ આપનારી છે આ સમિતિનું આરાધન કરનાર સાધુઓએ નીચે દર્શાવ્યા પ્રમાણે નિયમિત રૂપે વર્તવું જ જોઈએ

(૧) સાધુઓએ દિવસે જોયા વિના ચાલવું નહિ, અને રાત્રે પૂજ્યા વિના ચાલવું નહિ તથા રોત્રે વિહાર પણ કરવો નહિ

નિશ—સાહેબ ! બીજી તો ઠીક પણ ગરમીની મોસમ હોય અને પાચ સાત ગાઉનો લાળો વિહાર હોય, ત્યારે સૂર્યોદયથી કલાક બે કલાક પહેલા કદાચ વિહાર કરવો પડે તો ?

મુનિશ્રી—ગમે તેટલી ગરમી પડતી હોય, અને ગમે તેટલો લાળો વિહાર હોય, પણ સૂર્ય ઉગ્યા પહેલા તો વિહાર કરી

ચક્રાય જ નહિ, 'કારણ જીવહિંસાની સભાવના છે, માટે જ શ્રી
જૈન કંપ સૂત્રના પહેલા ઉદ્દેશમાં લખવાને સારે વિહાર કરવાની
મનાઈ ફરમાવી છે

(૨) સાધુઓએ નવકંપી વિહાર કરવો, પણ મુખે શ્રમાધિ
એક જ ગામમાં પડી રહેવું નહિ માટે જ કહ્યું છે કે —

વદતા પાણી નિરમલા, પડયા ગધીલા હોય ।
સાધુ તો રમતા મલા, દાગ ન લાગે કોય ॥

દિનેશ—સાહેબ ! નવકંપી વિહાર એટલે શું ?

મુનિશ્રી—મહાતુભાવ ! શાસ્ત્રમાં પ્રભુએ કહ્યું છે કે —
'આઠ મહિના (ગ્રેષ્મઋતુ) માં સાધુઓએ એક ગામમાં મુખે
શ્રમાધિ એક મહિનાથી વધારે રહેવું નહિ અને એમાંના આઠ
મહિનાથી વધારે એટલે કાગતક મુઠ્ઠા પૂર્ણિમા પછી રહેવું નહિ
અને જ્યાં એક મહિનો ગઢી ગયા હોય ત્યાં જો મહિના મુધી
આવીને ફરીથી એક જો દિવસથી વધારે રહેવું નહિ, તથા જ્યાં
ચોમાસું ફરી ગયા હોય ત્યાં જો વરસ મુધી ચોમાસું ફરવું નહિ "

માટેજ સાધુઓને " નવકંપ વિહારી " કહ્યા છે આઠ મહિનાના
આઠ કંપ અને ચોમાસાનો એક કંપ એમ નવકંપ થાય છે

દિનેશ—શુરૂદેવ ! કદાચ કોઈ સાધુ ચોમાસું ઉતર્યા પછી
એક દિવસ બીજા કોઈ મકાનમાં રહી પાછા ત્યાંના ત્યાં જ
આવી જાય અને " જમ ચોમાસાનો વિહાર થઈ ગયો, હવે ગમે
એટલા દિવસ અહીંયા રહેવામાં વાધો નથી " એમ કહે તો ?

મુનિશ્રી—ભાઈ ! કોઈનું મોઢું કોઈથી પકડી શકાતું નથી
પણ શાસ્ત્રના કાયદા પ્રમાણે તો વિશેષ કારણ મિવાય ચોમાસું
ઉતર્યા પછી એકપણ દિવસ તે ગામમાં રહી, ચક્રાય જ નહિ

શ્રી નિગીથ સૂત્રના દશમા ઉદ્દેશામા “ ચોમાત્રું પૂર્ણ થયા પછી વિહાર ન કરે તે સાધુને ચોમાત્રી પ્રાયશ્ચિત્ત આવે ” એમ કહ્યું છે.

(૩) સાધુઓએ ચોમામામા વિહાર કરવો નહિ, કારણ શ્રી બૃહત્કંપ સૂત્રના પહેલા ઉદ્દેશામા “ સાધુઓને ચોમાસામા વિહાર કરવાની ના પાડી છે ” તથા શ્રી નિગીથ સૂત્રના દશમા ઉદ્દેશામા “ ચોમાસી પ્રાયશ્ચિત્ત બતાવ્યું છે ” આ સિવાય ‘ મનુસ્મૃતિ ’ માં પણ કહ્યું છે કે -

ગ્રીષ્મદેમન્તરાન્ માસા-નષ્ઠૌ પ્રાયેણ પર્યટેત્ ।

દયાર્ધે સર્વભૂતાગા, વર્ષાસ્વેકગ્ર સવસેત્ ॥

અર્થ --ઉનાળા અને શિયાળાના આઠ મહિનામા તે સાધુઓએ પ્રાય વિહાર કરવો અને સર્વ પ્રાણીઓની કયા પાળવા માટે વર્ષાકાળ ચોમાસામા એક જ સ્થાનમા નિવાસ કરવો.

દિનશ—માહેબ ! પર્યંપણ જેવો પર્વનો પ્રસંગ હોય અને ગૃહસ્થોનો બહુ આગ્રહ હોય એની પરિસ્થિતિમા શું સાધુઓ ચોમાસામા એક ગામથી બીજે ગામ પર્યંપણ કરવા જઈ વ્યાખ્યાન વાણી કરી શકે ખરા ?

શ્રુતિશ્રી—વ્યાખ્યાન વાણી સભગાવીને તેજ દિવસે સાજે પાછું આવવું પડે પણ વિશેષ* કારણ વિના રાત્રે બીજા ગામમા રહી શકાય નહિ.

इति ईर्यासमितिः प्रथमा

* ગુરુ વગેરેને સપારો હોય કે કોઈ સાધુ સાધ્વી વધારે માત્ર હોય એવી નતના ખાસ કારણોથી રહી શકાતો છે.

રમેશ—સાહેબ ! હવે ભાષા સમિતિનો અર્થ સમજાવો

મુનિશ્રી—ભાઈ ! સમ્યક્-વિવેકપૂર્વક, નિર્વંધ-પાપ રહિત ભાષા-વચન, બોલવાનું નામ ભાષા મમિતિ છે આ સમિતિ બીજા મહાત્મન (સત્ય) ની માથે ખામ સળધ રાખે છે આ સમિતિનું પૂરેપૂરું આરાધન થાય તો જ બીજું મહાત્મન અખડ રહી શકે છે જો આ ભાષા મમિતિનું ખડન થઈ જાય તો બીજું મહાત્મન પણ તૂટી જાય છે માટે ભાષા સમિતિના આરાધક સાધુઓ કર્કશ, કઠોર, છેદકા રિત્તી, ભેદકાગિણી બીજા પ્રાણીને પીડાકારિણી કે સાવધ-પાપકારિણી ભાષાઓ બોલી શકતા નથી, પછી ભલે તે ભાષા સાચી હોય, જુઠ્ઠી હોય, મિશ્ર (કઈક સત્ય અને કઈક અસત્ય) હોય, કે વ્યાવહારિક (આદેશ ઉપદેશરૂપ) હોય, એનું (વશેષ વિવેચન નીચે મુજબ સમજવું —

(૧) સાધુઓએ ગૃહસ્થોને “તમે ગાળીને પાણી પીઓ,” અથવા “જોડેને ચૂલો સળગાવો” એમ કહેતું નહિ, કારણ પાણી પીવાની ક્રિયામાં કે ચૂલો સળગાવવાની ક્રિયામાં હિંસા રહેલી છે, માટે આ ભાષા ભાવધ છે સાધુઓ એમ તો કહી શકે છે કે “તમારે અણુગણ પાણી પીવું નહિ, તથા ચૂલો વગર જોડે સળગાવવો નહિ”

રમેશ—સાહેબ ! એમાં શું ફરક પડ્યો ? આ તો એકની એક જ વાત છે

મુનિશ્રી—ના, ભાઈ ! એકની એક વાત નથી એકમા ફેર છે ખારીકીથી વિચારીને જુઓ, પહેલી ભાષામાં પાણી પીવાનો કે ચૂલો સળગાવવાનો આદેશ છે, બ્યારે બીજી ભાષામાં ઉપરોક્ત હિંસાત્મક ક્રિયાનો નિષેધ છે

(૨) સાધુઓ અમયતી-ગૃહસ્થને “જાવો, બાવો, આવજો, જોડો, બેસો,” તથા આદર સત્કારના વચનો કહી શકે નહિ, કારણ

કે શ્રી દશવૈકાલિક સૂત્રના સાતમા અધ્યયનની સુડતાલીસમી ગાથામા મનાઈ કરમાવેલી છે

રમેશ—સાહેબ ! કેઈ શ્રીમત શેઠિયા કે નેતા આવ્યા હોય તો ?

મુનિશ્રી—બાપા ! શેઠિયા કે નેતા તો શુ પણ રાજા, મહારાજા, શહેનશાહ કે રાષ્ટ્રપતિ આવ્યા હોય તો પણ માધુઓ સત્કાર-સન્માન કરી શકે નહિ તેમજ ગરીબોનો અનાદર કે તિરસ્કાર કરી શકે નહિ તેઓને તો શ્રીમત કે કગાવ બંને સરળા જ છે શ્રીમત પાસેથી કાઈ પૈમા ટકા લેવાના નથી, અને કગાવને કાઈ આપવાનું નથી, છતાં પણ જો કેઈ સાધુઓ મોટા શેઠિયાને આથક કરી આગળ બેસાડવાનો પ્રયત્ન કરે તો તેઓને શ્રી દશવૈકાલિક સૂત્રના ત્રીજા અધ્યયન અનુસાર ગૃહસ્થની વૈયાવચ્ચ-સેવા કરવા રૂપ અઘ્રાપીમત્રુ અનાચાર* (પાપ) લાગે

(૩) દર્ગનાથે આવેલા ભાઈ બહેનોની કે દીક્ષાર્થી-વૈરાગીઓની ખાવા પીવા કે રહેના સૂવા વગેરેની સગવડ કરવા માટે સાધુઓ ગૃહસ્થને કહી શકે નહિ, ગરણુ એ સાસારિક કાર્ય છે

(૪) સાધુઓએ નિમિત્ત (બવિધ્ય) કહેવું નહિ, એન્હો જ્યોતિષને આધારે તેજ, મહિ, લાભ, હાનિ, સુખ, દુઃખ, કીર્તના આકડા કે છનનમરણ વગેરે ગૃહસ્થને બતાવવા નહિ, કારણ કે એ કામ કરનાર સાધુઓનું મન માધુપણમા રહેતું નથી

(૫) સાધુઓએ સાપ, વીંછી વગેરેના ઝાડા ભૂતપ્રેત ડાકણ વગેરેને વશ કરનાર મન કે તાવીજ, પુત્ર કે સતતાતની ઉત્પત્તિને માટે દોરો કે માંગિયુ તથા રોગ વગેરેની શાંતિ માટે દવા કે જતરમતર વગેરે ગૃહસ્થોને બતાવવા નહિ, તેમ જ કરવા પણ નહિ,

* જાવન અનાચારની યાદી શ્રી પુસ્તકને અંતે આપવામા આવી છે

કરણ આ બધા કાર્યોમા સામાજિક દુગની આશા અને આકાંક્ષા રહેલી છે, માટે જ શ્રી દશવૈમવિક સૂત્રના અધ્યયન ૮ ગાથા ૫૧ મા પ્રભુએ મૃતુસ્થાને નિમિત્ત આદિ ઉપરોક્ત બધું બનાવવાની ના પાડી છે

(૬) સાધુઓએ પ્રકુર સત્તિ (સૂર્ય અસ્ત યથા પછી ત્રણ કલાક આશરે) ગયા પછી મોટે અવાજે બોલવું નહિ, કારણ નિદ્રા લેનાર માણીઓની નિદ્રા કોડી જવાથી દુ ખ થાય, તથા સસારી છોડે જતીને હિંમા આદિ મુખ્ય કાર્યોમા પ્રવૃત્ત થઈ જાય

(૭) સાધુઓએ રાજનીતિના કે મસારનીતિના એવા આદેશ કે ઉપદેશ કરવા નહિ કે જેમા હિંસા વગેરે પાપો રહેવા હોય, કારણ કે સાધુઓ તો માન પરમનીતિના જ પૂજારી છે, માટે સામાજિક ખમખમા તેમનાથી ભાગ લઈ શકાય નહિ

इति भाषासमिति. द्वितीया.

* * *

રમેશ—શુદ્ધેવ ! એવણા સમિતિ કાને કહેવાય ?

મુનિશ્રી—ભાઈ ! એવણા સમિતિ એટલે આદુર, પાણી, વજ્ર, ખાન, દવા, તથા ઉતરવા માટે મકાન વગેરે વસ્તુઓ ધરાવર રીતે લપામીને શુદ્ધ નિર્દોષ હોય તેજ ગ્રહણ કરવી. આ સમિતિના પહેલા તથા ત્રીજા મહામતની સાથે અખડિત સળાધ છે એવણા સમિતિના અખડ આરાધક આત્માવી સાધુઓનું જીવન “બ્રમર બિદ્યા”ને જ આધારે રહેનું હોય છે

રમેશ—સાહેબ ! બ્રમરબિદ્યાનો અર્થ શું ?

મુનિશ્રી—ભાઈ ! જેમ બ્રમરાઓ જુદીજુદી જાતના અનેક વૃક્ષોના ફૂલોમાથી થોડો થોડો રંગ લઈને પોતાના આત્માને સુતુષ્ટ

કરી લે છે, અને કૂલોને પણ નુકમાન નથી કરતા તેવીજ રીતે માધુઓ પણ અનેક ઘરોમાં ફરીને બેતાલીમ હોય* ગળીને થોડી થોડી ભિક્ષા ગ્રહણ કરે છે, કે જેનાથી ગૃહસ્થોને કોઈપણ જાતના કષ્ટનો અનુભવ નથી થતો, અને પોતાની સયમ યાત્રાનો પણ મુખે મુખે નિર્વાહ થઈ જાય છે માટે જ માધુઓની ભિક્ષાને 'જમર ભિક્ષા' (માધુકરી) અથવા 'ગૌચરી' કહેવાય છે

જેમ ગૌચરી કરતા સાધુઓએ નિર્દોષ ભિક્ષા લેવાની પૂરેપૂરી કાગજી રાખવી, તેમ જ આવકોએ પણ ક્યાય અશુદ્ધ ન દેવાઈ જાય તેનું બરાબર ધ્યાન રાખવું જોઈએ કારણ શુદ્ધ દેવામાં જેટલો મોટો ધર્મ છે, એટલું જ અશુદ્ધ દેવામાં મોટું પાપ પણ છે આ તો મમજે કે એક પ્રકારનો હીરા, મોતી, માણેક, પાના વગેરે રત્નોનો વ્યાપાર જેવો છે જે વાવનું અનુમાન બરાબર બધાઈ જાય તો ધનના ઢગલા થઈ જાય, અને જરા નજર ચૂક થઈ જાય તો બાવા ફકીર પણ બનવાનો વખત આવી જાય

દાન હેતા ચિત્ત, ચિત્ત અને પાત્ર ત્રણે શુદ્ધ હોવા જોઈએ ચિત્ત એટલે દેનાર બ્યક્તિ, ચિત્ત એટલે માધુઓને દેવા થોડા વસ્તુ, અને પાત્ર એટલે લેનાર સાધુ આ ત્રણે શુદ્ધ હોય તો જ સુપાત્ર દાનનો લાભ મળી શકે છે રમેશભાઈ! આમાં એકપણ અશુદ્ધ હોય તો બધું બગડી જાય માટે એમજ સમજવાનું કે દાન હેતી વખતે દેનાર બ્યક્તિની, વસ્તુની અને પાત્રની શુદ્ધતા ઉપર પૂરેપૂરો ધ્યાન રાખવો, પણ સ્નેહ, રાગને વગ થઈ કોઈપણ વખતે સાધુઓને અશુદ્ધ આપવું નહિ

રમેશ—સાહેબ! ખિલકુલ શુદ્ધ દાન દેનારા આવકો તો વિરલા જ હશે? આજ કાલ તો ઘણુંખરૂં સાધુઓને માટે બનાવી પછી જુદું બેલાય છે

* બેતાલીસ દોળનું વિસ્તૃત વર્ણન આ પુસ્તકને અતે આપવામાં આવ્યું છે

મુનિશ્રી—સાહેબ! આપુ કાર્ય કરનાર લોખા માણસો નકારી મૂકાઈ કરીને પાપથી ભારે થાય છે એ ચોક્કસ વિવેકથી કામ કરે તો સાધુઓ માટે બનાવવાની કે જુદું બોલવાની જરૂર જ નથી. જ્ઞાનથી વિચારે કે ધરમા દશ માણસો હોય અને એક એક રોટલી એાછી ખાય તો સહેજે દશ રોટલીનું સુપાત્ર દાન થઈ શકે એમજ નાહવાનું કે ધોવણુ વગેરેનું પાણી ગૃહસ્થોના ઘરેમા થયા જ કરે છે પણ ઉપયોગ (ધ્યાન) રાખીને થોડોક સકોચ કરવાની જરૂરિયાત છે

इति एषणा समितिः तृतीया

મુરેશ—સાહેબ! હવે આદાન નિષેષા સમિતિનો અર્થ સમજાવો

મુનિશ્રી—“આદાન” શબ્દનો અર્થ છે ‘અહણુ કરવું’ અને “નિષેષ” શબ્દનો અર્થ છે ‘મૂકવું’ એટલે આદાન નિષેષા સમિતિનો બાવાર્થ એ થાય છે કે “સાધુઓએ પોતાના કામમા આવનારા ઉપકરણો (વસ્તુઓ) ચતુર્પૂર્વક અહણુ કરવા અને ચતુર્પૂર્વક ધીમેથી પાછા મૂકવા, પણ ગૃહસ્થની માફક લેતા કે મૂકતા કોઈપણ પ્રકારની હિંસા કરવી નહિ” આ સમિતિનો ખાસ સંબંધ પહેલા મહામતની સાથે છે

આ સમિતિના આરાધક સાધુઓએ પોતાના નિશ્ચાયના (પાસેના) વસ્તુ, પાત્ર કે પુસ્તક વગેરે બધા ઉપકરણો પોતાની પાસે જ રાખવા પણ ગૃહસ્થોને ઘેર કે ઉપાશ્રય આદિમા કબાટ, પેટારા વગેરેમા ભરી મૂકીને બીજે ગામ જવું નહિ, કારણ દરેક ઉપકરણોનું શાસ્ત્રોક્ત વિધિ પ્રમાણે દરરોજ પડિલેહણુ કરવાનું (જોવાનું) કામ સાધુઓને માટે ફરજિયાત હોય છે, અને કોઈની જોઈને જે પડિલેહન ન કરે તો શ્રી નિશીથ સૂત્રના આધારે તે સાધુને લઘુમાસિક આર્યાધિત આવે

હુવે વિચારે કે એક દિવસ પડિવેહણુ નહિ કરતા માસિક પ્રાયશ્ચિત્ત આવે તો બારબાર મહિના સુધી કળાટ પેટારા ભરેલા ને ભરેલા પડ્યા રહે (અને તેમા વાદા, કસારી, કથવા કે બિધર્ધ વગેરે અનેક જીવજતુ ઉત્પન્ન થયા કરે) તેનુ પ્રાયશ્ચિત્ત કેટલુ આવે? આ બધો વિચાર કરતા સાધુઓએ શામ્બોક્ત નિયમથી વધારે ઉપકરણનો સંગ્રહ કરવો જ નહિ, એટલે ક્યાય પણ મૂકીને જવાની જરૂર જ ન પડે

ક્રતિ આદાનનિષેષા સમિતિ' ચતુર્થી

*

*

*

દિનેશ—ગુરૂદેવ ! પરિશપનિકા સમિતિ એટલે શુ ?

મુનિશ્રી—મગ, મૂત્ર, બળખો, મેલ, લીંટ કે ફાટ્યા તુલ્યા વસ્ત્ર પાત્ર આદિ તથા વધી પડેલી આહાર, પાણી વગેરે અનાવશ્યક (બીનજરૂરી) વસ્તુઓને શામ્બોક્ત વિધિ પ્રમાણે પરિઠવવાનું (નાખવાનું) નામ પરિશપનિકા સમિતિ છે આ સમિતિ પણ ખાસ પટેવા મહાવ્રતની જ સુષ્ટિ કરનારી છે

આ સમિતિનુ આત્મધન કરનાર આત્માર્થી સાધુઓએ--

(૧) આખા દિવસમા એક વાર પણ તડકો આવતો હોય એવી જગ્યામા મળમૂત્ર વગેરે કરવા, પણ સંગ્રહ કે સાધુઓ માટે બાધેલા વાકામા જગત (ઝાડ) જવુ નહિ, તથા મોરી (ખાળ કે ચોકડી)મા પેશાબ કરવો નહિ; અથવા પાણી પણ નાખવુ નહિ

(૨) ગૃહસ્થોની માફક બિચેથી કે વગર ગુએ જમીન પર થકવુ નહિ

(૩) વસ્ત્ર કાઠી જાય કે પાના ફૂટી જાય તો તેના નાના નાના કટકા કરીને એકાન ધ્યાનમા વિધિપૂર્વક પરિઠવવા પણ ઉપાશ્રય વગેરેમા એમને એમ મૂકીને જવુ નહિ; તથા ગૃહસ્થોને આપવા નહિ

(૪) પ્રમાણસર લાવેલો આહાર પણ કદાચ કોઈ કારણવશ વધી જાય તો રાખ વગેરે મેળવીને ચતુર્પૂર્વ પરિહરવો પણ ઉપરના વગેરે પર એમને એમ નાખવો નહિ

નિર્દેશ—સાહેબ ! કોઈ મોટા શહેરમાં જાજૂ (ઝાડે) જવાની ખુદી જમ્યા ન હોય એવા આપત્તિ કાળમાં મહાસ કે બાધેલા વાડામાં જાજૂ જવું પડે તો ?

મુનિશ્રી—શ્રી આચારાજ સૂનના ૧૨ મા અધ્યયનમાં પ્રભુએ ફરમાવ્યું છે કે—“ જે ગામમાં જાજૂ જવા માટે ખુદી નિર્વંધ જમ્યા ન હોય ત્યાં સાધુઓએ ચોમાસું કરવું નહિ કે રહેવું નહિ ” આ ન્યાયથી મહાસ કે બાધેલા વાડામાં જાજૂ (કદ્દારે) જઈને પણ જે શહેરોમાં ચોમાસા કરે કે -હે તે સાધુઓને પ્રભુની આજ્ઞા ભગ કસ્વાને દોષ લાગે છે અને સાધુતાથી પતિત થાય છે

इति परिष्ठापनका-समिति* पचमी

નિર્દેશ—સાહેબ ! ત્રણ ગુપ્તિઓનું વર્ણન પણ માથે માથે મળજાવવાની કૃપા કરો

મુનિશ્રી—ત્રણ ગુપ્તિઓમાં પહેલી મનોગુપ્તિ છે મનને અશુભ વિચારથી ગ્રાપવીને એટલે શેકીને રાખવું એ એનો અર્થ છે

ત્રણે યોગોમાં મુખ્ય મન છે અને તેમાં અપવિત્રતા હોય તો બીજા બે યોગો પણ નિર્મન રહેવા મુશ્કેલ છે માટે સાધુઓએ પોતાના મનને મનુષ્ય વિનયમાં, વિષય વિકારમાં નિદા વિકથામાં તથા હિંમા, ગુહુ, ચોરી, મૈથુન કે પરિગ્રહની ખળપટમાં જવા દેવું નહિ, અને એને ચિર દરવા સતત ન્યાયાય ધ્યાન કે માતમચિ-તનમાં તાલીન રહેવું

इति मनोगुप्ति* प्रथमा

દિનેશ—સાહેબ ! હવે વચનગુપ્તિનું આરાધન સાધુઓએ કેમ કરવું ?

મુનિશ્રી—વચનગુપ્તિના આરાધક માધુઓએ આવધ-પાપ મુક્ત વચન બિલકુલ બોલવા નહિ જોવા કે —

રાજકથા—રાજદ્વારી ખટપટની વાતો

દેશકથા—દેશ પન્દેશ મળધી ખટપટની વાતો

શ્રીકથા—શ્રીઓના ગૃગાન્ વગેરેની વાતો

ભક્તકથા—ભોજન સળધી નિઠાત્મક કે પ્રશસાત્મક વાતો, તથા વ્યાપાર ધધાની વાતો પણ કરવી નહિ વગર મતવબે એક પણ અક્ષર બોલવો નહિ

इति वचोगुप्ति द्वितीया

*

*

*

દિનેશ—હવે તો એક કાયાગુપ્તિ રહી છે તે પણ મમળવી દો, સાહેબ !

મુનિશ્રી—કાયાગુપ્તિનો અર્થ છે, કાયા એટલે શરીરને પાપથી શેકીને રાખવું

કાયાગુપ્તિથી ગુપ્ત સાધુઓએ કાયાથી કોઈપણ પાપાત્મક ક્રિયાઓ કરવી નહિ અયત્નપૂર્વક બેસવું, ચિઠવું, હાલવું કે ચાલવું નહિ ક્ષણમાત્ર પણ પ્રમાદનું સેવન કરવું નહિ ડગલે અને પગલે પાપકર્મથી ડરતા રહેવું, તથા શરીરના અંગોપાંગો-અવયવોને પાપથી શેકીને રાખવા આ ચર્ચ ગયું કાયાગુપ્તિનું સંક્ષિપ્ત વિવેચન

इति कायगुप्ति तृतीया

ભાઈઓ ! ઉપરોક્ત શાસ્ત્રના ફરમાન પ્રમાણે પાત્ર મહામત,
પાત્ર સમિતિ અને ત્રણ ગુપ્તિ એમ તેર નિયમોનું અખડ
(આરાધન) પાલન કરે તે જ મદ્દગુરુ કે ગુરુ માધુ કહેવાય

રમેશ—મહામતોના વિવેચનમાં વચ્ચે વચ્ચે આપશ્રી
‘તેરાપથ’ મપ્રદાયનો ઉલ્લેખ કરતા હતા ગુરુદેવ ! આ કયો
પ્રદાય ? અને તેરાપથનો શો અર્થ છે ?

મુનિશ્રી—ભાઈ ! આ જે ઉપરોક્ત વર્ણવે ના જૈન શાસ્ત્ર પ્રમાણે
પાત્ર મહામત, પાત્ર સમિતિ અને ત્રણ ગુપ્તિ એમ તેર નિયમોનું
પૂર્ણ રીતે આરાધન જે મપ્રદાયમાં થતું હોય તેનું નામ છે—તેરાપથ
તથા તેરાપથનો ખરો અર્થ છે—“ હું ભગવાન તમારા પથ ”
(હિંદી ભાષામાં તમારને ‘તેન’ કહે છે) અર્થાત્ ભગવાનનો
બનાવેલો માથો મોક્ષનો માર્ગ આ મોક્ષમાર્ગનું સંપૂર્ણ રીતે પાલન
કરે તે તેરાપથી સાધુ, અને યથાશક્તિ આશિકકપથી (અમુક અંશે)
આરાધન કરે તે તેનપથી આવ

આ તેરાપથ સમ્રદાય કોઈનો વ્યક્તિગત ‘રજીસ્ટર્ડ’ થયેલો
નથી, પણ જે સર્વજ્ઞ ભગવાનની આજ્ઞા પ્રમાણે વર્તે તે બધા
ભવ્યાત્માઓનો છે જેમ કહ્યું છે કે “ ન કસ્યાપિ પૈતૃસી ગમા ”
ગમા કોઈના બાપની નથી તેજ પ્રમાણે આ તેરાપથ સમ્રદાયમાં
કોઈપણ ન્યાત, બાત કે વર્ગના માણસો સામેલ થઈ શકે છે

રમેશ—સાહેબ ! તેરાપથ સમ્રદાયનો ઉદય થયાને કેટલા
વર્ષ થયા હશે ?

મુનિશ્રી—ભાઈ ! ભગવાનનો પથ છે, માટે તે અનાદિ
કાળથી ચાલી રહ્યો છે, અને શ્રી જૈન શ્વેતામ્બર તેરાપથ નામથી
પ્રસિદ્ધિ પામતા આ પવિત્ર માર્ગને ૨૦૦ વર્ષ આશરે
વધા છે વિક્રમ સવત્ર ૧૯૭૮ આત થઈ હતી

શરૂ કરનાર મહાપુરુષનું ધ્યેય એક જ હતું કે ગમે તેવા સકટના સમયમા પણ સાધુપણું શુદ્ધ જ પાળવું, પણ દ્રવ્ય, દેવ, કાળ, જાવના બહાનાથી છૂટછાટ લઈ દોષ સેવન કરવા નહિ

રમેશ—એવા મહાત્માનુ નામ શું હતું ? સાહેબ !

મુનિશ્રી—આચાર્યદેવ શ્રી લીખણુજી સ્વામી

રમેશ—બમો વર્ષમા કેટલા આચાર્ય થઈ ગયા ?

મુનિશ્રી—નવ આચાર્યો તેઓના શુભ નામ તથા આચાર્ય-પદનો સમય નીચે મુજબ છે

૧ શ્રી લીખણુજી સ્વામી	સવત ૧૮૧૭ થી ૧૮૬૦
૨ શ્રી ભારમલજી સ્વામી	સવત ૧૮૬૦ થી ૧૮૭૮
૩ શ્રી રાયચંદજી સ્વામી	મવત ૧૮૭૮ થી ૧૯૦૮
૪ શ્રી જીતમલજી સ્વામી	સવત ૧૯૦૮ થી ૧૯૩૮
૫ શ્રી મધરાજજી સ્વામી	મવત ૧૯૩૮ થી ૧૯૪૯
૬ શ્રી માણેકલાલજી સ્વામી	સવત ૧૯૪૯ થી ૧૯૫૪
૭ શ્રી ડાલચંદજી સ્વામી	સવત ૧૯૫૪ થી ૧૯૬૬
૮ શ્રી કાલુસામજી સ્વામી	સવત ૧૯૬૬ થી ૧૯૬૩
૯ શ્રી તુલસીરામજી સ્વામી	સવત ૧૯૬૩ તારીખ

૨૩-૮-૧૯૩૬ થી શરૂ

આ નવ આચાર્યોમા શ્રી લીખણુજી સ્વામી સિવાયના આઠે આચાર્યો બાળપ્રજાચારી જ રીક્ષિત થયેલા છે

રમેશ—સાહેબ ! વર્તમાન આચાર્યશ્રી તુલસીરામજી સ્વામી જે જીવનશુદ્ધિના મહાન્ પ્રેરક અને અલુપ્ત આદેવનના પ્રવર્તક આચાર્ય શ્રી તુલસીના નામે સુપ્રસિદ્ધ છે તેઓશ્રી દીક્ષા વખતે કેટલા વર્ષના હતા ?

મુનિશ્રી—માત્ર અગિયાર જ વર્ષના હતા

અમ—અને આચાર્ય થયા તે વખતે ?

મુનિશ્રી—જાણીશ વપની ઉંમર હતી.

રમેશ—શું સપ્રદાયમા બીજા મોટા આધુઓ ન હતા કે, સધને માત્ર જાણીમ વર્ષના સાધુને આચાર્ય બનાવવા પડ્યા ?

મુનિશ્રી—ભાઈ ! તેસપથ સપ્રદાયમા સધની પચાસતી જ નથી. વર્તમાન આચાર્ય સાધુ—મમુદાયમાથી જેને આચાર્ય પદવીને યોગ્ય સમજે તેને જ જાણી આચાર્ય બનાવે એવો નિયમ છે, પછી ભલે તે દીક્ષામા નાનો દોષ કે મોટો હોય.

આ જ પદ્ધતિને અનુસરી સ્વર્ગસ્થ આચાર્યશ્રી કાકુતમણ સ્વામીએ વતમાન આચાર્યશ્રી તુલસીરામજી સ્વામીને અદ્ભુત બુદ્ધિશાળી, મહાન પ્રભાવશાળી તથા આચાર્યક્રિયામા અને નીતિ નિપુણતામા સર્વોત્તમ સમજી જાણીસ વર્ષની ઉંમર હોવા છતાં પણ પોતાની પાછળ આચાર્યપદ એમને આપ્યું હતું.

એમની બુદ્ધિની ગી પ્રશંસા કરીએ ? અગિયાર વર્ષની ઉંમરમા દીક્ષિત થઈ જાણીમમા વપ સુધીમા એટલે અગિયાર જ વર્ષમાં લગભગ વીસ-જાણીસ હજાર શ્લોક તો પોતે કંઠસ્થ (મોઢે) કરી લીધા હતા તેમા જન મિદ્ધાત, અન્ય દશનો, કાવ્ય, કોષ, વ્યાકરણ, ન્યાય, છંદ, અલખર વગેરેના અનેક દુર્ગમ ગ્રંથો હતા આજે તેઓશ્રીની ઉંમર આશરે ચાલીસ વર્ષની છે શી અદ્ભુત તેઓની વ્યાખ્યાન શૈલી ! કેવી અદ્ભુત તેઓની સમજતવવાની શક્તિ ! શું અદ્ભુત તેઓમા પ્રજ્ઞાચર્યનું તેજ ! કેવી અદ્ભુત તેઓના દ્રવ્ય લવાટની પ્રજ્ઞા ! રમેશભાઈ ! એક જીભથી માણસ માત્ર કેટલું વર્ણવી શકે ? ખરેખર તેઓશ્રીના તો એશ્વર દર્શન કરવાથી જ ખરી વસ્તુસ્થિતિનું જ્ઞાન થાય એમ છે

રમેશ-- સાહેબ ! તેરાપથ મપદાયમા સાધુ સાધ્વીઓની સખ્યા કેટલી હશે ?

મુનિશ્રી— ભાઈ ! આજે લગભગ ૧૮૦ નાધુ મુનિરાજો અને ૪૮૦ થી વધુ સાધ્વીજીઓ એટલે કુલ ૬૬૦ થી વધુ સાધુ સાધ્વીઓ એક જ આચાર્ય મહાગજની આજ્ઞામા રહી આત્મપ્રયાણુ સાધી રહ્યા છે આચાર્ય સિવાય કોઈને પણ ચેલાચેલી નથી બધા આચાર્યદેવ શ્રી તુલસીગમજી સ્વામીના જ સાધુ સાધ્વીઓ તરીકે ગણાય છે, અને એમની આજ્ઞા પ્રમાણે વર્તે છે

આ સમ્રદાયમા ૬૦ વર્ષે મહાસુદ નાતમને દિવસે એક મોટું સમેલન થાય છે તે આધ્યાત્મિક અનુશાસન, એકતા, સગઠન અને બધારણુના પુનિત પ્રતીક મમા “મર્યાદા મહોત્સવ” (મહા મહોત્સવ)ના નામથી પ્રસિદ્ધ છે તે સમેલનમા આચાર્યશ્રીની આજ્ઞાથી બીમાર, વૃદ્ધ કે દૂર દેશોમા વિહારતા સાધુ સાધ્વીઓ સિવાય દરેક મુનિ મહાસતીજીઓ સંકટા માર્ગ પગે ચાલીને આની હાજરી આપે છે અને તે શુભ પ્રમગનો લાભ લઈ હજારો શ્રાવક શ્રાવિકાઓ પણ દૂરદૂરના અનેક દેશોથી આવીને આચાર્યશ્રીના તથા અનેક મુનિ મહાસતીજીઓના દર્શન કરી અપૂર્વ આત્મિક આનંદ અનુભવે છે

રમેશ—આ સમેલનનો કાર્યક્રમ શો હોય છે ? સાહેબ !

મુનિશ્રી—ચોમાસું પૂર્ણ થયે દરેક સાધુ સાધ્વીઓ વિહાર કરી ન્યા આચાર્યશ્રી હોય ત્યાં દર્શન કરી આખા વર્ષની અમુક વિગત લેખિત રીતે રજુ કરે છે (જેમ કે “અમુક ગામમા આટલા દિવસ રહ્યા, અમુક ગૃહસ્થનું આટલું કપડું લીધું” વગેરે વગેરે) અને તે આચાર્યશ્રી ધ્યાનપૂર્વક જોઈ તેનું ચોક્કસ નિશકરણ કરે છે; તથા સમેલનને દિવસે આચાર્યશ્રી પૂર્વ આચાર્યોનું બાધેલું બધારણુ

(મર્યાદા) બહેરમા સભાગાવી તેમા સતત ભગૃત રહેવાનો ઉપદેશ કરે છે, અને સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક અને શ્રાવિકા એમ ચારે તીર્થ તેને સહર્ષ સ્વીકારી પોતાનું અહોભાગ્ય માને છે

આ સિવાય તે દિવસે સાધુ સાધ્વી અને ગૃહસ્થો તરફથી જન શાસન તથા આચાર્યશ્રીની વિશેષતાના યોગ્ય ગુણગાનની અનેક પ્રવિતાઓ, છંદ, સ્તવન વગેરે નવા નવા બનાવી સભાગ વામા આવે છે તેનો આનંદ તો પ્રત્યક્ષ ગીતે બોવાથી જ અનુભવી શકાય તેમ છે

એ દરમિયાન જ નવા વર્ષને માટે કયા સાધુ સાધ્વીએ કયા દેશમા વિહાર કરવો, તથા કયા ચોમાસું કરવું, તે પણ આચાર્યશ્રી નક્કી કરી આવે છે, અને તે પ્રમાણે સાધુ સાધ્વીઓ આચાર્યશ્રીએ નિશ્ચિત કરેલા પ્રદેશ તરફ વિહાર કરી જાય છે

રમેશભાઈ! દુનિયામા બીજે કોઈપણ ઠેકાણે સહેજે ન મળી શકે એવી એકતાનું કારણ પૂર્વ આચાર્યોએ બાધેલી મર્યાદાઓ જ છે તમને બહુવા માટે ફેટલીક મુખ્ય મુખ્ય મર્યાદા એટલે બધારણુની કલ્પમોનો ઉચ્ચેજ અહીં કરે છું —

(૧) કોઈપણ તેરાપથી સાધુ કે સાધ્વી પોતાના ચેલા ચેલી બનાવી શકતા નથી

(૨) દીક્ષા આપવાનો અધિકાર આચાર્યશ્રીને જ છે છતાં કોઈ વખત આચાર્યશ્રીની ખાસ આજ્ઞાથી બીજા સાધુ સાધ્વી પણ દીક્ષા આપી શકે છે પરંતુ ચેલા ચેલી તો આચાર્યશ્રી ના જ થાય છે

(૩) ભાવી આચાર્યની નિમણૂક કરવાનું કામ વર્તમાન આચાર્ય પોતે જ કરે છે અને તે આખા સઘને માન્ય હોય છે

(૪) સાધુ સાધ્વીઓના વિહાર, ચોમાસા વગેરે આચાર્યશ્રીએ નક્કી કરેલે સ્થાને જ થાય છે

(૫) પુસ્તક આદિ ઉપકરણો (વસ્તુઓ) કોઈ એના વ્યક્તિગત હોતા નથી પણ સમૂહના-સાધુમધના જ હોય છે

(૬) ખીમાર સાધુ સાધ્વીની સેવા કરવી અને તેમને શાતા પમાડવી તે સાથેવાળા સાધુ સાધ્વીઓને માટે ફરજિયાત હોય છે

(૭) જે કોઈપણ સાધુ કે સાધ્વીમા દોષ જોવામા આવે તો તેને તરત જ ચેતવવા, અથવા તો આચાર્યશ્રીને ખબર કરવી એમ ન વર્તનાર સાધુ સાધ્વીઓ પ્રાયશ્ચિત્તને પાત્ર થાય છે

(૮) સધના ખીન્ન માધુ સાધ્વીમા તમા પોતાનામા શુદ્ધ સાધુપણુ સમજે તો જ સધમા રહેવું, નહિ તો ગુઢો થઈ આત્મ કલ્યાણ કરવું એ બહુ જ જરૂરી છે

(૯) ચોમાસું પૂરૂ થતા (ખાસ કારણ સિવાય) આચાર્યશ્રી હોય તે તરફ વિહાર કરવો અને તેમની સમક્ષ ગયા વર્ષનો હેવાલ રજૂ કરી આગળના કાર્યક્રમનો હુકમ મેળવી લેવો ફરજિયાત હોય છે

રમેશ—(સાક્ષર્ય) સાહેબ ! આણુ બધારણુ બાધનાર આચાર્યોની ખુદ્દિ તો ગજબ જ હતી ક્રિયા કકાસ થવાની બાબતોને તો મૂળમાથી જ કાપી નાખી

મુરેશ—(વચમા) શુદ્ધેવ ! ત્યારે તેરાપથી આવક શાવિમઓ (અનુયાયીઓ)ની સખ્યા કેટલી હશે ?

મુનિશ્રી—ભાઈ ! સાબળવા પ્રમાણે એમની સખ્યા આશરે ત્રણ લાખથી વધુ કેહેવાય છે અને તેમનો ફેલાવો રાજસ્થાન (જોધપુર સ્ટેટ, ખીકાનેર સ્ટેટ, ઉદેપુર સ્ટેટ, જૈપુર સ્ટેટ), મેરવાડા પ્રાત, મધ્ય ભારત, પંજાબ, સચુક્તા પ્રાત, મધ્ય પ્રાત, ખાનદેશ, મુબઈ, ગુજરાત, કચ્છ, સૌરાષ્ટ્ર (કઠિયાવાડ), મૈસુર પ્રાત, મદ્રાસ, કલકત્તા, દિલ્લી, એસ્સિસ પ્રાત, બિહાર પ્રાત, આસામ, બંગાળ વગેરે વગેરે અનેક પ્રદેશોમા છે, પરંતુ આવકવર્ગ એવો જાગૃત

કેય છે કે કોઈપણ સાધુ માધ્વીથી ઝખવના (ભૂવ) થતા જ તેઓ
સાધુ કે માધ્વીને તત્કાળ કહી દે છે, અને જો તે ન માને તો
પરત જ આચાર્યશ્રીને જણાવી દે છે પરંતુ આજ માધ્વીને અંધાર
કરતા નથી, અને ગડબડ ચાલવા દેતા નથી

સુરેશ—સાહેબ ! આ બધું વર્ષન માલજતા તો તેરાપથ
સમ્રાટના સાધુ સાધ્વીઓ ખરેખર પ્રભુ મહાવીરના જ
અનુયાયીઓ છે, એમ માન્યા વિના રહેવાતું નથી, હતા આશ્ચર્ય
એક જ થાય છે કે તેઓ ‘દયા દાન’ જેવા પવિત્ર ધર્મનો નિષેધ
શું કામ કરતા હશે ?

મુનિશ્રી—સાઈ ! દયાદાનનો નિષેધ કઈ રીતે કરે છે તે
જરા ખુલાશાથી કહેને, અમે પણ તેરાપથી સાધુઓ જ છીએ

સુરેશ—(સકુચિત થઈને) સાહેબ ! જોડું નહિ લગાડતા,
તેરાપથી સાધુઓને મગવાનું કામ મારે કોઈપણ વખતે પડ્યું
નથી હું તો માલજ્યા પ્રમાણે જ કરું છું કે — સમ્રાટ સમ્રાટના
સાધુઓ —

૧ બિવાદી ઉદરને મારવી હોય તો તેને ઊંચવશાની ના પાડે છે

૨ કસાઈથી બકરાની રક્ષા કરવાનો નિષેધ કરે છે

૩ સગગતા ગાયના વાડને જોલવો નહિ, એમ પ્રચાર કરે છે

૪ તરમ્યાને પાણી પાવું નહિ, એમ કહી અંતરાય દે છે

૫ ભૂખ્યાને રોટલો આપતા રોકે છે

૬ કબૂતર, ફૂતરા, ગાયો ત્રગેરને ચર્ણ, રોટલા કે ઘાસ
નાખવાની ના પાડે છે

૭ ગરીબ ગરબાને દાન નહિ આપવું એમ કહે છે

શું આ બધી વાત સત્ય છે ? સાહેબ ! , , ,

મુનિશ્રી—ના ભાઈ! આ બધા આજ્ઞેયો તો તદ્દન જૂઠા અને પાયાવિનાના છે કારણ કે જે સાધુઓ પાણીના જીવોની હિંસાથી બચવા માટે ત્રણ ત્રણ ચાર ચાર દિવસ સુધી ભૂખ્યા તરમ્યા રહી બીજ પરતુ ચાલુ જરા પણ વરસતા વરસાદમાં ગૌચરી ભિક્ષા લેવા નથી નીકળતા, તથા મરણાત કષ્ટે પણ કાચુ પાણી નથી પીતા, હવાના જીવોની હિંસા ટાળવા માટે મુહપત્તી વિના ઉઘાટે મોઢે નથી ખોલતા, તથા કીડી, કચવા વગેરે સૂક્ષ્મ જીવોની હિંસાથી દૂર રહેવા માટે રમેહુરણ વિના નથી વિહરતા, એવા મહાપવિત્ર મુનિઓ ભિક્ષાકીથી ઉદરને બચાવવાની, કસાઈથી બપોરને છોડાવવાની, સળગતા વાડામાંથી ગાય વગેરે મૂક પ્રાણીઓને કાઢવાની કે દૂતરા, પારેવા તથા ગરીબ ગરબાને દાન દેવાની મનાઈ રી રીતે કરી શકે ? આવું બચકર કાર્ય તો નિર્દયથી નિર્દય હિંસક પણ ન કરે તો સાધુઓની તો વાત જ શી ?

સુરેશ—(સાશ્વર્ય) શુ જીવરક્ષા કરવાની કે દાન દેવાની તમે ના નથી પાડતા ?

મુનિશ્રી - સુરેશભાઈ! ના પાડનાર સાધુને અમે તો કસાઈથી પણ ઘણો દૂરમા દૂર સમજીએ છીએ આ બાબત પર મુંઢેર પ્રકાશ પાડતો અમારા (શ્રી જૈન ડ્રવેતાળય તેરાપથના) વર્તમાન આચાર્યશ્રી તુલસીરામજી સ્વામીનો આ મનોહર છંદ શુઓ —

વાડો કોઠ સોલે તાકો કરત મનાઈ કોઈ,
 વહ સાધુ ના કસાઈસે મી નીચ કહલાત હૈ ।
 સ્વેચ્છા નિજ ગેહ હી લુગાૈ સબ લોકન કુ,
 તેરાપથી કોઈ તહાં આહો નહિ આત હૈ ॥

પાત્ર ઓ કુપાત્ર એક માત્ર તો ન કરે તમે,
 ઘેત્ર ઝોર ઝલ્લર સો અતર વતાત હૈ ।
 તુલસી મનત અત તત્ત્વો વિચાર એસે,
 સો હી શ્વ કાલ પ્રમુ તેરાપય પાત્ર હૈ ॥

ભાનાર્થ — ગાય વગેરે પ્રાણીઓથી ભરેલા બધા વાદાને કદાચિન કોઈ નીચ પુરો આગ લગાવી દીધી હોય અને કોઈ દયાળુ પુરુષ તે વાદો ખોલવા કે આગ ખુગાવવા જતો હોય, તેને જો કોઈ એમ કહે કે “તું નહિ ખોલ કે નહિ ખુગાવ ” તો તે ના કહેનાર વ્યક્તિ સાધુ કે શાવડ તો શું પણ નિર્દય કમાઈથી પણ ઘણો નીચ ઢહેવાય છે તેમ જ પોતાની મરણ મુજબ જો કોઈ ગૃહસ્થ લાખો રૂપિયાથી ભરેલું પોતાનું ઘર પણ ગરીબ ગરબા માટે કૃષ્ણાર્પણ કરે, એટલે આપે તો તે જ્ઞાન આપનારને કોઈપણ તેરાપથી માધુઓ શક્તા નથી અને શેકનાગને સારા પણ સમજતા નથી તેવી જ રીતે શાસ્ત્ર પ્રમાણે સુપાત્ર અને કુપાત્રમા ખેતર અને ડાંગર જેટલું અતર માને છે કે લગવાનું ! આવા ધર્મના ઝીણા મર્મને સમજનાર વ્યક્તિઓ જ આ કનિયુગમા તેરા-પય એટલે તારા મત્ય માર્ગને પામી શકે છે

મુદેશ—સારેખ ! આ કનિતા પ થી તો સ્પષ્ટ સમજાય છે કે તેરાપથી સાધુઓ દયાવનનો વિરોધ નથી જ કરતા, છતાં એક જગ્યાએ મેં એમ પણ માલજ્યુ હતું કે તેરાપથી સાધુઓ પોતાના શાવકોને એવી ખોટી ભાષા આપે છે કે — “તેરાપથી સાધુઓ સિવાય અન્ય સપ્રદાયના સાધુઓને જ્ઞાન, પાણી કે જગ્યા વગેરે કોઈપણ આપતું નહિ ” અને તેના પરિણામે તેમના લક્ષ્યો અન્ય સપ્રદાયના સાધુઓને આહાર પાણી કે જગ્યા વગેરે નથી આપતા અને ગામે ગામ ફરતા વાપરી ખોટી રીતે ઘણા જ હેરાન કરે છે ” આ શું વાત સત્ય છે ? માહેખ !

મુનિશ્રી—અરે ! સત્ય શેની હોય, તદ્દન અમલ્ય અને પાયા વિનાની છે તમે જ વિચારો કે જે તેરાપથી સાધુઓ ગૃહસ્થના ઘર આગળ ઉભેલા બિખારીની ઉપરવટ થઈને ભિશા લેવા પણ નથી જતા (ઝરણુ કે બિખારીને અંતરાય લાગે અને તેનો આત્મા દુભાય) તો તેમને માટે ના પાડવાની કે બાધા આપવાની વાત રહી જ ક્યા ? જો સાધુઓ દાન આપવાની ના પાડતા હોય તો પછી તેરાપથી શ્રાવકો જીવંત્યા ખાતામા, હૉસ્પિટલ, વિદ્યાલય, દુષ્કાળ નિવારણ ફંડ, પાજરાપોળ કે ગૌશાળા વગેરેમા હજારો લાખો રૂપિયાનુ દાન શું કામ કરે ?

સુરેશ—શું તેરાપથી શ્રાવકો પણ દાન કરે છે ખરા ?

મુનિશ્રી—તેરાપથી શ્રાવકોના બનાવેલા વિદ્યાલયો છે, રૂઢલો છે, ખોડિંગો છે, હૉસ્પિટલો છે, દવાખાના છે, લાયબ્રેરીઓ છે, ગામના લોકો માટે મોટામોટા ફવાઓ છે, ધર્મશાળાઓ છે, અસહાયોને માટે ટ્રસ્ટ કરેલા ફંડો છે, એવી સામારિક ઉપકાર માટે અનેક વસ્તુઓ બનાવેલી છે શું નથી ? સમારીઓને જોઈએ તે બધું છે, પરંતુ એટલું તો ખરું કે તેરાપથી શ્રાવકો આ બધા કાચેનિ સાસારિક ફરજ અને કર્તવ્ય સમજીને કરે છે, પણ તેમા આત્મિક ઉન્નતિ માનતા નથી *

દિનેશ—ઠીક માહેબ ! સમજાઈ ગયું આપત્રીનું ફરમાન, અને એ પણ ધ્યાનમા આવી ગયું કે સાધુઓએ સાધુપણમા છૂટછાટ લેવી નહિ, પણ આજના કેટલાક સાધુઓ તો ઘણેભાગે એમ જ કહે છે કે “ જોયા આરા (સત્યયુગ) જેવા શરીરના

* ક્યા અને દાન સહારે વધુ ખુનાસા માટે મુનિશ્રી ધનરાજજી સ્વામીના રિવેચનોનો પ્રથમ સમ્રહ “ધર્મ એમ્ને શુ” એ પુસ્તક વાચવું

સ્વચ્છ-અધારણ નથી, અનધારણ નથી, પતકમ નથી, નજ નથી,
તેનું પ્રજા પણ નથી, તે પરી આધુપત્તું દેશ આરા જેવું કડક
કાં પરી શકાય ? અને દ્રવ્ય, ગેર, કામ, જીવનું પરિવર્તન થતા
જીવનું પણ પરિવર્તન થવા વિના શી રીતે મરી શકે ?

મુનિશ્રી—ભાઈ ! હવે પરપરા અનુમત લગભગ બધા જ
એન મ્હીકારે છે કે—“પ્રથમ આરાના છે તો દિવે પણ (૧)
કાંપસ કાંપ, (૨) દુશ્મની સહી, (૩) નાનિત માવજ, અને
(૪) સ્વચ્છી આવી, એમ ચારે શુદ્ધ આધુપત્તું તથા આવકપત્તું
પણી નતશન મરી મરજીમાં જશે.” દિનેશભાઈ ! અત્યાર મુખી
તો પાંચમા આરાના એકવીસ દ્વંતર વર્ષમાંથી આરા” અડી દ્વંતર
વર્ષ જ વ્યતીત થયા છે આરા અદ્વર દ્વંતર વર્ષ તો હજુ બાકી જ
છે એ અ ? જ શુદ્ધ આધુપત્તું ન પાળી શકાય તો આરા અદ્વર
દ્વંતર વર્ષ પછી કેમ પાળી શકે ? આટે એ નીતિ શુદ્ધ રાષ્ટ્ર
તો આધુપત્તું જ ભર પાળી શકાય છે તથા બીજી રીતે વિચારે કે
શાંત આનંદ સામાયિક કેમ થતું હતું ? પોરસી કેમ થતી હતી ?
અને ઉપવા ૧ કઈ રીતે થતા હતા ?

દિનેશ—સાહેબ ! જે ઘડીને આ પાપ કે વાના પરચખાણ
કેવાથી સામાયિક, દિવસના શોષ. ભાગ મુખી ખાવાપીવાના ત્યાગ
કે તામી પોરસી, અને આજો દિવસ તથા તન ખાવાપીવાના ત્યાગ
■ યથી ઉપવાગ

મુનિશ્રી—ભાઈ ! આજના જમાનામાં સામાયિક વગેરે
એ જ પ્રમાણે થાય છે કે કાઈ દેવ પાળે ?

દિનેશ—સાહેબ ! આ બધી વસ્તુઓમાં તો ફેર કેમ પડી
શકે ? કારણ તરો કામમાં નહિ, બદલવાવાળી ધાર્મિક બાબતો

મુનિશ્રી—તો પછી માધુષ્યનું કઈ રીતે બદલી શકે? એ તો મોક્ષનો એક ઉપાય છે. આ બાબતનું વર્ણન કરતા શ્રી આચાર્ય ૧૧ સૂત્રના સુતરકથ ૧ અધ્યયન ૬ ઉદેશ ૪ ના અર્થમાં કહ્યું પણ છે કે — “જો શિષ્યશાસ્ત્રી સાધુઓ થયે તે એમ જરૂર છે કે “પાત્રમાં આરામ પૂરું સાધુપણું પાળી શકાય નહિ” એ અચાર્યના સૂત્રનું વિવેચન આજના નામધારી સાધુઓ બરાબર સમજી શક્યા છે, અને એવા બહુક અંધધ્વજાગુ બન્યા “હા, હા,” કરી શિષ્યશાસ્ત્રીની વૃદ્ધિ પુરુષ પ્રમાણમાં પોષી શક્યા છે પણ બહુ! સાધુપણું નહિ પાળવાની નીતિ હોય તેને માટે પાત્રમાં આરામ શું અને શોધો કે રીતે શું? રીત નોયા આરામ તીર્થંકર ભગવાનની હયાતીમાં પણ ઘણા સાધુ માધ્વીઓ શિષ્યશાસ્ત્રી બની ગયા હતા.

દિનેશ—શું કહો છે માહેશ? તીર્થંકરની વખતે પણ શિષ્યશાસ્ત્રી માધુ માધ્વીઓ હતા?

મુનિશ્રી—હા દિનેશભાઈ! ઘણાએ થયા હતા. શ્રી આદિનાથ ભગવાનના અનેક સાધુઓ મહાઆતમા શુદ્ધ આહાર પાળી ન ભગવાથી શિષ્ય બની માધુત્વથી બ્રહ્મ થઈ ગયા હતા.

શ્રી અરિહનેમિ ભગવાનના વર્માનામાં શ્રેયક-૧૪ મંથિ પ્રમાણે વશ શિષ્યશાસ્ત્રી બની ગયા હતા, તેનું શ્રી જ્ઞાતા મૂનના પાત્રમાં અધ્યયનમાં વર્ણન છે.

શ્રી પાશ્વનાથ ભગવાનની ૨૦૬ માધ્વીઓ માધુષ્યનામાં અનેક દોષોનું ભેવન કરી માધુષ્યના વિરાધક (બ્રહ્મ) બન્યા હતા (શ્રી જ્ઞાતા સૂત્ર શુ ૨ અધ્યયન ૧ માં વર્ણન છે.)

દ્રોપદીનો છવ પાછ ના બન્યા મુકુભાલિકા સાધ્વી સ્વચ્છ થઈને વિરાધક થઈ હતી (વર્ણન શ્રી જ્ઞાતા મૂન અધ્યયન ૧૬ માં)

શ્રી મહાવીર સ્વામીની હયાતીમા ગોશાલો તથા જમાની સાધુત્વથી બ્રહ્મ યજ્ઞ વિરૂદ્ધ પ્રરૂપણ કરવા લાગ્યા હતા (શ્રી ભગવતી સૂત્ર)

આવી જાતના તો અનેક ઉદાહરણો સત્યયુગના જમાનાના મળી આવે છે, માટે સાર એજ નીકળે છે કે—જે આત્માર્થી હતા તે થોડા આરામ પણ શુદ્ધ સાધુપણ પાળતા હતા અને આજે પણ પાળે છે, તથા પુરૂગલાનદી (પુરૂગલિ-શારીરિક મુખોમા આનંદ માનનારા) સાધુઓ તે વખતે પણ શિથિલાચારી હતા અને આજે પણ તેવા જ છે, છતાં એટલું તો ચોક્કસ કહેવું પડશે કે “શિથિ લાચારીઓની મજ્યા આ જમાનામા કાંઈક વધારે પ્રમાણમા છે, અને આત્માર્થી મુમુક્ષુઓ બહુ ઓછા છે,” વધારે હોય પણ શેના? લૂખા રોટલા ખાનાગઓની સરખામણીમા બદામી હલવા ખાનાર ભાગ્યશાળી પુરૂષો વધારે કયાથી હોય? પિત્તળ પહેરનાર ભીવડીઓની સરખામણીમા હીરા, પાના, માણેડ કે મોતી પહેરનાર મહારાણીઓની મજ્યા કયાથી વધે? ઓછી જ હોયને? કવિએ કહ્યું છે કે —

શૈલે શૈલે ન માણિક્ય, મૌક્તિક ન ગજે ગજે ।

સાધવો નહિ સર્વત્ર, ચન્દન ન વને વને ॥

ભાનાર્થ — માણેડ પહોરમા જ હોય છે, પરંતુ દરેક પહોરમા નથી હોતા, મોતી હાથીઓના ગડસ્યલ (માથા) મા પણ થાય છે, છતાં પ્રત્યેક હાથીના ગડસ્યલમા નથી થતા, ચન્દન (મુખડ) ના ઝાડ જગલોમા જ હોય છે, પણ દરેક જગલમા નથી મળતા, તેવીજ રીતે સાધુઓની ઉપજ પણ મનુષ્ય લોકમા જ થાય છે, છતાં બધી જગ્યાએ શુદ્ધ સાધુઓ જોવામા નથી જ આવતા તેથી જ મહાત્મા ગાંધીએ પણ કહ્યું છે કે —

“ગુરૂ નિના જ્ઞાન ન હોય, એ મુનર્થ વાક્ય છે” પણ ગુરૂ મળના જ દોહિયા છે, અને સ ગુરૂને અભાને ગમે તેને ગુરૂ કરી બેસીને આપણે સસાર માગરની પચ્ચાપચ્ચ હુબ્બુ યોગ્ય નહિ ગણાય ગુરૂ તે કે જે તારે, પોતે તરી ન જાણે તે બીજાને શુ તારે? એના તાન હોય તો પણ એમએક બેવામા આનતા નથી

(ધર્મ મથન પૃષ્ઠ ૧૮)

દિનેશભાઈ ! છતા શુદ્ધ સાધુઓ આજે નથી એમ ન સમજવું છે તો ખરા, પણ પરીક્ષા કરવાની જરૂર છે

દિનેશ—સાહેબ ! આજના માધુઓ ઉપરોક્ત તેર નિયમો કદાચ બરાબર નહિ પાળતા હોય છતા કાંઈક તો પાળે છે—લોચ કગલે છે, ગાડીમા બેસતા નથી, ઉઘાડે પગે ચાલે છે, માગીને ખાય છે, અને ભગવાનનો વેષ ધારી રાખે છે માટે અમારાથી તો ચઢિયાતા જ છે, એમ માની તેઓને ગુરૂ તરીકે વહિયે—પૂછએ તો ?

મુનિશ્રી—ભાઈ ! મિથ્યાત્વનુ પાપ લાગશે, કારણ તમારાથી ચઢિયાતા નથી, પણ ઉતરતા છે ધારો કે “નણુ માણુઓ ને એક સાધુશ્રીએ મવત્સરીને દિવસે ઉપવાસ કરવાનો ઉપદેશ કરેલો. એક માણુસે તો મન નહિ હોવાથી ઉપવાસ કરવાની ના પાડી, અને બીજા ઘણાએ ઉપવાસના પચ્ચખાણુ કર્યાં, હવે ભૂખ તગસ લાગવા છતા એક માણુસ તો દંદ રહ્યો, અને બીજાએ રાત્રે ખાર વાગે ખાડીપીને ઉપવાસ તોડી નાખ્યો હવે વિચારીને કહો કે એ નણુમા ઉત્તમ કોણુ ? મધ્યમ કોણુ ? અને સૌથી અધમ કોણુ ?

દિનેશ—સાહેબ ! એમા વિચાન્વા જેવું શુ છે આ તો ચોક્કસ દેખાય છે કે “લીધેલા મત-પચ્ચખાણુ અખડ પાળનારો ઉત્તમ, નહિ લેનારો મધ્યમ, અને ઉપવાસ કરીને તોડનારો સૌથી અધમ”

મુનિશ્રી—ભાઈ! એ જ રીતે વિચારે કે એક માણસે માધુપણ લઈને અખડ પાડ્યું, બીજાએ શક્તિ ન હોવાથી લીધું જ નહિ એટલે કે તે આવકપણામાં (ગૃહસ્થાશ્રમમાં) જ રહ્યો, અને ત્રીજો સાધુપણ લઈને અનેક નહિ કટપતા (અનુચિત) કાર્યો કરીને સાધુપણ તોડી શિથિલાચારી બની ગયો, હવે એ ત્રણેમાં ઉત્તમ, મધ્યમ અને અધમ કોણ ?

નિશ—હીં માહેળ ! આવી ગયું સમજમાં કે સાધુપણ લઈને તોડનારા માધુઓ તો અમારાથી (ગૃહસ્થોથી) પણ ઘણા નીચા છે

મુનિશ્રી—લો એક દષ્ટાત વગી બીજું બતાવું એક માણસ તો સામાયિક ધર્મ વિના છૂટો રહીને માસારિક આરભ સમારભના (હિંમા વગેરેના) કામ કરે છે, અને બીજો સામાયિક લઈને બે ઘડી મુધી પાપનો ત્યાગ કરીને પછી સામાયિક દરમિયાન હિંમા વગેરે પાપના કામ કરે છે હવે બન્નેમાં પાપી કોણ અને મહાપાપી કોણ ?

દ્વિતીય—છૂટો રહીને આરભ ડગ્નામે પાપી, અને સામાયિક કરીને આ ભ કરનારો મહાપાપી, કાણ કે જ્યારે પહેલાંને ક્રમ આ ભનું જ પાપ લાગ્યું છે, ત્યારે બીજાને એક તો આરભનું તો પાપ લાગ્યું જ, અને ઉપથી બીજું સામાયિક તોડવાનું પણ પાપ લાગ્યું, એમ બેવડા ગુનેગાર થયો

મુનિશ્રી—બસ આ દષ્ટાત પરથી જ સમજો કે સાધુપણ એ આખી જિંદગીનું સામાયિક છે એટલે આખી જિંદગી મુધી પાપ કરવાના ત્યાગ છે હવે આવું પવિત્ર સાધુપણ ગ્રહણ કરીને જે સાધુઓ અકટપતા (અનુચિત) કાર્યો કરતા હોય, જેમ કે નાણી

જોઈને ઉઘાડે મોઢે જોડી વાત્સલ્ય અમખ્ય વાધુકાય (હવા)ના
 જીવોની હિસા કર્યા કરતા હોય, લાઉડરપીકરમા ભાષણો કરી અભિ
 કાયના જીવોને માગતા હોય, સાધુ માટે જનાવેલા આહાર, પાણી,
 વસ્ત્ર, પાન પાટ, પાન્યા કે ઉપાશ્રય, અધાનક લોગવી હુમેગા
 ચોમાસી પ્રાયશ્ચિત્ત આવે એવું અયોગ્ય કાર્ય કરતા હોય, આના
 વિના દીક્ષા આપી વાઢી, માવિડ કે પ્રભુની આજ્ઞાના ચોગ જનતા
 હોય, એકવ્ય વિહાર કરીને અવચ્છેદના સ્વીકારતા હોય, સવારે
 જાગેરે કે સાંજે રમ લોલુપ થઈ અપરિભાણ ભોજન કરી બ્રહ્મ
 ચર્યની વાડ તોડતા હોય, ડોળીમા જેમી વિહાર કરતા હોય, મજૂરની
 પાને પોતાનો મામાન ઊચકાવતા હોય, તાગ ટપાલ લખતા હોય,
 ડોક્ટરની પાડે ઈન્જેક્શન કે ઓપરેશન કરાવતા હોય, (સાધ્વીઓ
 પુરૂષ ડોક્ટરનો અર્પણ કરતી હોય) પગાર અપાવી પરિતો પાત્ર
 ભણતા હોય, રાત્રે અધારામા વિહાર કરતા હોય, કદ જાણનો ઉપદેશ
 આપી હુજારો લાખો રૂપિયા લેગા કરાવતા હોય, તે માધુઓ
 તમારા કરતા ઘણા નીચા છે, અને બોધપિણુ હિસાબે સાધુ તર્કકે
 માનીને વાઢી પૂછ મખય જ નહિ, કાળુ કે અમાધુને સાધુ
 સમજીને વાઢે પૂછે તો તે મિથ્યાત્વી થાય, એમ શ્રી મહાવીર
 પ્રભુએ શ્રી કાશ્યાપ સૂત્રના દશમા કાણ્ડમા કહ્યું છે

નિર્દેશ— ઠીક સાંદેજ ! નમજી ગયા કે જગજગર નિયમ
 નહિ પાળનારા માધુઓ અમારાથી ઉત્તમ તો નથી જ, પણ પેની
 દર પેદીથી જે શુદ્ધિએને માનતા આવ્યા છીએ તેમને એકાએક
 કેમ છોડી નકાય અને જીજ્ઞાસુ ધારી રાકાય ?

મુનિશ્રી— ભાઈ ! તત્ત્વ સમજવાનો માર શો છે ? એ જ છે
 ને કે ખરી વસ્તુ મળ્યા પછી ખોટીનો તરતજ ત્યાગ કરવો. ગાત્રોમા
 સુદર્શન ગેઠ, શુક્રદેવ મન્યાસી, ગૌતમ આદિ અગિયાર મહાપણિત

પ્રાદ્યલો, શ્રેણિક રાજા વગેરે અનેક સમગ્ર વ્યક્તિઓએ વશપરપ રાધી સ્વીકારેલા ખોટા ગુરુઓને ત્યાગી સદ્ગુરુ ધાર્યોને ઉચ્છેદન મળે છે, અને સમજવા છતાં પણ જે દુરાગ્રહવશ કુગુરુને ત્યાગશે નહિ અને સદ્ગુરુને સ્વીકારશે નહિ તેને 'લોહ વાણિયા' ની માફક ઘણો પશ્ચાત્તાપ કરવો પડશે

દિનેશ—સાહેબ ! લોહ વાણિયાએ પશ્ચાત્તાપ કેમ કર્યો ?

મુનિશ્રી—ચાર વાણિયા ધન કમાવા માટે પરદેશ ગયેલા ચાલતા ચાલતા રસ્તામાં લોહાની ખાણ આવી એટલે ચારે જણાએ પોતાનાવી ઉચ્ચકાય એટલા લોહાથી ભરેલા પોટલા બાધી લીધા અને આવ્યા આગળ આવતા ચાલતા અનુક્રમે તાબા, જશત, રૂપા અને સોનાની ખાણો આવતી ગઈ ચારમાથી ત્રણ વાણિયા તો એક મૂકતા ગયા અને બીજી ઉત્તમ વસ્તુના પોટલા બાધતા ગયા, પણ ચોથા ભાઈએ તો “પચ્કુ તેજ ખડ” એમ કહી લોહ જ પકડી રાખ્યું

આગળ જતા દેવયોગે અમૃત હીરાની ખાણ આવી ગઈ એવે ત્રણે તો ઝંટ મોનું મૂકીને હીરાના પોટલા બાધી લીધા, ચોથા ભાઈને તેઓએ ઘણો સમજાવ્યો, પણ તે શાનો માને ? ઉલટું કહેવા લાગ્યો કે “હું કાઈ તમારા જેવા અગ્નિર વિચારનો માણસ નથી કે એક લેતો જઈ અને બીજું મૂકતો જઈ”

અંતે ચારે પાછા પોતાને ઘેર આવ્યા પણ લાવ્યા અમૃત હીરા, અને ચોથો લાવ્યો છે લોહ. પેલા ત્રણે જણે બે ચાર હીરા વેચ્યા કે લાખો રૂપિયા આવી ગયા, અને બાકી બગવાવાળા ખોટા શેઠિયાઓ થઈ ગયા, અને ખોટા પ્રમાણમાં વ્યાપાર કરવા લાગ્યા

આ બાજુ ચોથા ભાઈમાહેને પણ લોહ વેચ્યું પણ મળવાનું શું હતું ? વીસ પચ્ચીસ રૂપિયા મળ્યા હશે તેમાં પાંચ સાત

વાપર્યાં, પાત્ર સાત ઝેરીએ પાછળથી ખર્ચી નાખ્યા હતા, તે આખ્યા, બાકી દશેક રૂપિયામા બીજો તો શુ વ્યાપાર થઈ શકે ? “ચણા ભેર ગરમ બાણુ મેં લાયા મજેદાર ચણા ભેર ગરમ ” નુ ગાયન ગાયા કરે અને આખો દિવસ શહેરમા ફરી ફરીને ચણા વેચ્યા કરે.

એક દિવસ પેલા ત્રણે શેઠિયાઓએ બગીચામા બિનતણી કરેલી, ત્યાં ગીતગાન અને નૃત્યો થઈ રહ્યા હતા, એટલામા પેલો “ચણા ભેર ગરમ ” વાળો વાણિયો ત્યાં આવી પહોંચ્યો ત્રણે મિત્રોએ તેને ઓળખી કાઢ્યો અને પાને બેલાવી પૂછવા લાગ્યા “અરે ! એ ચણાવાળા ! શું તું અમને ઓળખે છે ? ” ચણાવાળો હાથ ભેડી કહેવા લાગ્યો “ના બાપા ! નથી ઓળખતો, આપ જેવા મોટા માણસની ઓળખાણુ મારે તે શી રીતે થાય ? ” ત્યારે ત્રણમાથી એક કહ્યું “કેમ અત્યા ભૂત્રી ગયો ? આપણે તો ચારે સાથે ધન કમાવા પરદેશ ગયા હતા, અમે હીરા લાવ્યા અને તું લોહાને પકડીને બેસી રહ્યો હતો ”

“અરે ! શું તમે તે જ છો ? હાથ, હાથ, હું તો મરી ગયો રે ! ” એમ બૂમાબૂમ કરતો તે ચણાવાળો બેશુદ્ધ થઈને પડી ગયો ચણા બધા વેરાઈ ગયા, અને રગમા ભગ થઈ ગયો ત્યારે તેને સાવચેત કરી સો રૂપિયા આપી વિદાય કર્યો

હવે તે રડતો કકળતો ઘેર આવ્યો ઝેરીએ પૂછ્યું કે “શુ કામ રહ્યો છે ? ” ત્યારે તેણે પાછલી બધી હકીકત કહી સમજાવી, અને આખી જિંદગી સુધી પશ્ચાત્તાપ કરતો રહ્યો

નિશા—નહિ સાહેબ ! એવા મૂર્ખ અમે તો નથી બનવાના અમે બરાબર સમજી ગયા કે “સોનાનુ ગિલિટ (દાળ) અઢાવવાથી તાણુ કે પિત્તળ કદી સોનુ બની શકતું નથી ” “સિંહનું ખાલડું

(ચામડુ) પહેરવાથી શિયાળ કઢી સિંહ થઈ શકતો નથી," તેવી જ રીતે કુદ્દા ભગવાનનો વેષ (ઝોઘા, પાત્રા, મુંહપત્તી, પિછોડી, ચોવપટ્ટો) લેવાથી સાધુ બની શકતા નથી, પણ સાધુતાના ગુણ હોવા જોઈએ, કારણ કે મહત્વ તો ગુણનું જ છે. ઊંચામાં ઊંચુ માથુ નીચામાં નીચા પગમાં ગુણને લીધે જ નમે છે; પણ હવે ગુરૂ ધારવાના શુ નિયમ છે? તે જરા ફરમાવવાની કૃપા કરો.

મુનિશ્રી—ગુરૂ ધારવાના કે અભ્યક્ત્વ ગ્રહણ કરવાના નિયમ નીચે સુજળ છે —

કેવળ જ્ઞાન, કેવળ દર્શન સહિત, તાગદેવ રહિત સર્વજ્ઞ ભગવાન મિવાય બીજા કોઈપણ કુદેવને ધર્મદેવ તરીકે માનવા કે પૂજવા નહિ.

પાપ મહાવ્રત, પાપ સમિતિ અને ત્રણ શુભિ એમ શાસ્ત્રોક્ત તેર નિયમ અખડ પાળનારા શુદ્ધ માથુ મિવાય કોઈપણ વેવધારી સાધુને ધર્મગુરૂ તરીકે અમલ નમસ્કાર કરવા નહિ.

સર્વજ્ઞ ભગવાને પ્રરૂપેલા તત્ત્વને આત્મિક ધર્મ સમજવો.

દિનેશભાઈ! આ ત્રણે તત્ત્વને દૃઢપણા સુદૃઢ રૂપથી ધારણ કરવાનું નામ જ શ્રદ્ધા-અભ્યક્ત્વ કે ગુરૂધારણ છે, અને આ વસ્તુ આત્મહત્યાણને માટે ઘણી જ અગત્યની છે.

દિનેશ—ગુરૂદેવ! અમે તો આજ સુધી એમ જ સમજતા હતા કે —“ આ બધા માથુઓ જોટા ધર્મિંગ દેખાડી લોકોને ઠગી રહ્યા છે, અને માથુવેષમાં બાદશાહી લોગવી રહ્યા છે, કારણ કે આજ સુધી કોઈપણ સાધુએ આવી ઝીણવટથી અમને સાધુઓના આચાર-વિચાર સમજાવ્યા જ ન હતા હવે આજે આપશ્રીના સમાગમથી અમે સુગુરૂ-કુગુરૂ વિષયક લેદ બરાબર અમલ ગયા,

અને હૃદયમાં એ માત જરાજર ઠસી ગઈ કે “મનુષ્ય જન્મ વારવાર નહિ મળે, માટે શુદ્ધ શ્રદ્ધા ઝડપી કરીને આત્મિક C તિ અવશ્ય કરવી જોઈએ ”

એમ મુનિશ્રીની પ્રશન્ના કરતા કિનેશ, સુરેશ, રમેશ વગેરે અનેક જન્માત્માઓએ મિથ્યાત્વને ત્યાગીને સમ્યક્ત્વ પ્રાપ્ત્યું, અને વિધિથી નમસ્કાર કરી મુનિશ્રીને વિનંતિ કર્યા તાગ્યા કે —

માહેશ ! હવે ગૃહસ્થાવાસમાં રહેવા ગૃહસ્થ વિશેષ આત્મિક C તિ માટે કઈ રીતે વર્તવું જોઈએ ? તે જગા કૃપાએ

મુનિશ્રી— ભાઈ ! ગૃહસ્થે ઝાંધી પહેલા જીવ અજીવ વગેરે નવ મહાર્થનું જ્ઞાન અવશ્ય કરવું જોઈએ અને પછી નવ નીતિનો જરા મર્મ મમજવો, જેમકે (૧) ગજનીતિ (૨) મામાન્ય સસારનીતિ અને (૩) ધર્મનીતિ

(૧) શામ, હામ, હઠ અને લેટથી જે રાજ્ય ચલાવવું તે “ગજનીતિ”

(૨) માતાપિતાએ મતાનેનું પાલન કરવું, અને સત્તાનોએ માતાપિતાની સેવા-આકરી કરવી, આગણે આવેલા મહેમાનનો મત્કાર કરવો, અસહાય, નિરાધારોને મદદગાર થવું વગેરે સસાર-ઉન્નતિના કાર્યો તે “સસારનીતિ”

(૩) અહિંસા, સત્ય, અસ્તેય, પ્રહાર્ય, સતોષ, ક્રમા, સરલતા વગેરે ધર્મોમાં રમણ કરી આત્માની ઉન્નતિ કરવી તે “ધર્મનીતિ” કે આત્મિક ધર્મ

આ આત્મિક ધર્મ સમજવા માટે જગતમાન્ય સાત ગિદ્દાતો અવશ્ય ધ્યાનમાં રાખવા

સાત મિદાનો

- ૧ ધર્મ અહિંસામાં અને દયામાં છે પણ હિંમતમાં નથી
- ૨ ધર્મ સર્વેન ભગવાનની આરાધનામાં છે, પણ આના બહાર નથી
- ૩ ધર્મ ત્યાગમાં છે, પણ લોભમાં નથી, તેમજ મનમાં છે પણ અમનમાં નથી
- ૪ ધર્મ ઉપદેશમાં છે, પણ જળગળતીમાં નથી
- ૫ ધર્મ આત્મિક શાંતિમાં છે, પણ શારીરિક (પુદ્ગલિક) શાંતિમાં નથી
- ૬ ધર્મ સમતાની વૃદ્ધિમાં છે, પણ મમતાની વૃદ્ધિમાં નથી તથા તાગદેષ ધરાડવામાં છે, પણ વધાન્વામાં નથી
- ૭ ધર્મ અમ્મ ય આત્મિક વસ્તુ છે, પણ વેચાતી મળતી કે પુદ્ગલિક બાહ્ય વસ્તુ નથી.

આમ ત્રણ નીતિ અને સાત મિદાનનું સહૃદય મમત્ત “મમાન્ નીતિના કાર્યો સસાન્ખ્યાતામાં” અને “ધર્મનીતિના કાર્યો ધર્મ ખ્યાતામાં” ખતવવા જોઈએ તથા ઈર્ષ્યા, દેષ, ક્રુસપ અને હવનની અનિયમિતતા ઘટાડવા માટે નીચે દર્શાવેલા બાર નેનો (નિયમો) નું યથાશક્તિ પાલન કરી અવસ્થ આત્મિકકલ્યાણ સાધતું જોઈએ

ગૃહસ્થના બાર અણુવ્રત

૧ પહેલાં મનમાં ગૃહસ્થે નિરપરાધી, હાલતાચાલતા હવેને મારવાની વૃત્તિ (સંકલ્પ) થી મારવા નહિ, તથા સ્થાવરજીવ એટલે પૃંડી, પાણી, અગ્નિ, હવા અને વનસ્પતિના હવેની હિંસા પણ બનતી કોણિમે ઘડાવી. તથા કોઈ પણ કાર્યે કૂં વર્તાવ કરવો નહિ, વગેરે

૨ બીજા મતમા ગૃહસ્થે મોટું જુકું ખોલવું નહિ, એટલે ખોટી સાક્ષી ભરવી નહિ કેલ્હની અનામત દબાવવી નહિ વ્યાપાર વગેરેમા વિશ્વાસઘાત કે દગાફટકા કરવા નહિ ખોટા દસ્તાવેજ બનાવવા નહિ, વગેરે

૩ ત્રીજા મતમા ગૃહસ્થે મોટી ચોરી કરવી નહિ ખોટા તોલ માપ કરવા નહિ, વેચવાની વસ્તુમા ભેળસેળ કરવી નહિ નકલી વસ્તુને અમની તરીકે વેચવી નહિ, એક પ્રકારની વસ્તુ બતાવી બીજા પ્રકારની વસ્તુ આપવી નહિ કાળા ખત્તર કરવા નહિ ચોગેને સાથ આપવો નહિ, ચોરીનો માવ ખરીદવો નહિ, દાણુચોરી કરવી નહિ, વગેરે

૪ ચોથા મતમા ગૃહસ્થે પરત્ની અને વેસ્થા સેવનનો ત્યાગ કરવો, ટોપિણુ મદારનું અમાફતિક મૈથુન કરવું નહિ, તથા પોતાની પત્ની સાથે પણ યથાશક્તિ મૈથુનનો ત્યાગ કરી વિધવ વાવમા ધગાડી વધુમા વધુ ગ્રહાન્વય પાગલુ

૫ પાંચમા મતમા ગૃહસ્થે ધન મેળવવાની લાલમા ઘટાડવી, એટલે ધનમાવ મિલકત વગેરેની મર્યાદા બાધની, અને તે ઉપરાંતનો ત્યાગ કરવો, તેમજ મનુષ્યોર વૃત્તિનો પણ ત્યાગ કરવો.

૬ છઠ્ઠા મતમા ગૃહસ્થે દેશ પરદેશ બિનજરૂરી પરિશ્રમણનો (કરવાનો) ત્યાગ કરવો

૭ સાતમા મતમા ગૃહસ્થે ખાવા, પીવા, પહેરવા, ઓઢવા વગેરે વસ્તુઓની મમતા ઘટાડવી, મેજશોખની ચીત્તેનો બનતો ત્યાગ કરવો, એશઆશમ ઘટાડવા, તેમજ જીવનની જરૂરિયાતનો નકોચ કરવો તમા મડા હિમાવાગા વ્યાપારનો પણ યથાશક્તિ ત્યાગ કરવો, વગેરે

૮ અડધા મનમાં ગૃહ્યે અનર્થદંડના એટલે ભેપ-વાઈથી વિદ્ય મનસુખથી અથવા શાંતિ આનંદ, કુતૂહલ કે દામ્ય વિનોદ વગેરે વૃત્તિઓને વશ થઈ કરવામાં આવતા પાપ મક કાર્યોમાં પ્રવૃત્ત થવાનો ત્યાગ કરવો

૯ નવમા મનમાં ગૃહ્યે મામાયિકા એટલે અમુક સમય માટે પાપમય કાર્યો છોડી નમવાનો અભ્યાસ કરવો

૧૦ દશમા મનમાં ગૃહ્યે સમય નિશ્ચિત કરીને ગમે તે પાપનો ત્યાગ કરવો, જેમ કે — સત્તિઓગ્ન ન કરવું, દ્રોષ, મન, માય (કપટ) લોભ વગેરેનો નિરોધ કરવો ઉપવાસ આદિ મન નિયમોનું અપરાધન કરવું, વગેરે

૧૧ અગિયારમા મનમાં ગૃહ્યે પાપ કરવું, એટલે અમુક પર્વને પ્રસંગે ઉપવાસ સાથે પાપાત્મક કાર્યોનો ત્યાગ કરી એક દિવસ-રાત મુખી ધર્મધ્યાનમાં નિમગ્ન થવું

૧૨ બારમા મનમાં ગૃહ્યે ગુહ્ય સાધુઓને ગુહ્ય નિર્દોષ આહાર પાત્રી આદિ યોગ્ય વસ્તુઓ આપવી, અને અગુહ્ય સંદોષ વસ્તુઓ આપવાનો ત્યાગ કરવો

ઉપરોક્ત વિધિથી ગૃહ્ય એટલા જેટલા ત્યાગ કરે છે તે તેમનું મતીપત્તું છે, ધર્મીપત્તું છે, અને મયમીપત્તું છે, તથા જેટલી જેટલી દ્વિગા, અસત્ય વગેરે પાપમય કાર્યો કરવાની છૂટ અથવા આગાર રાખે છે, અને કરે છે તે તેમનું અમતીપત્તું છે, અધર્મીપત્તું છે, અને અસયમીપત્તું છે, માટે જ શાસ્ત્રોમાં આવડને પ્રબુએ નવામતી, ધર્માધર્મી, તથા મયતાસયતી કહ્યા છે, કેમ દિનેશભાઈ નમત્તયુ સદ્ગૃહ્યના જીવનનું નિરૂપ ?

• એક સામાન્ય એટલે જૈન પરપરા મુજબ એક મુદત (મેઘડી) એટલે જ નાગીમ મિનિ સુધી પાપથી નિવૃત્ત થઈ ધાર્મિક મર્વમાં રમણ કરવ તે

દિનેશ— સાહેબ ! આપે અમારા પર બહુ કૃપા મહેરબાની કરી જે સુંદર વર્ણન કર્યું છે તે અમને બધાને બહુ નાગી રીતે ધ્યાનમાં આ યુ છે, અને અમે એમાંથી યથાશક્તિ અમલમાં લાવવાની કોશિશ કરી અમારૂં જીવન આદર્ય તથા પવિત્ર બનાવવાનો પ્રયત્ન કરીશું.

વિધિયુક્ત વહના કરી જતી વખતે મુનિશ્રીએ ફરમા યુ કે —

“ અધિભવ્યો ! ”

“તમે મારી પાસે જે તત્ત્વ મમજ્યા છે તે જરાબર ધ્યાનમાં રાખજો અને હમેશા આત્મિક ઉત્તિની તરફ લક્ષ દોઢવતા રહેજો, અને ત્યાગ, વૈરાગ્ય વધારતા રહેજો જેમ જેમ ત્યાગ વૈરાગ્યનો વધારો થશે, તેમ તેમ મોહ, માયા, અહમ્કાર, ક્રોધ, હિર્ષા, લોભ વગેરે દુર્ગુણોનો ક્ષય થશે, તથા જ્ઞાન, દયન, ચારિત્ર આદિ આત્મિક ગુણોનો વિકાસ થશે, અને આત્મા વહેવામાં વહેવો પરમ પવિત્ર મોક્ષ ધ્યાનમાં પહોંચશે ”

આ અમીભર્યું શિક્ષણ માલળી શ્રોતાજનો મુનિશ્રીના ધર્મ પ્રેમમાં ગાઝાઈ ગયા, અને વિનમ્રતાયુક્ત મુનિશ્રીના ચરણારવિંદમાં નમસ્કાર કરીને જન્મ સંકળ ગણતા પોતપોતાને ઘેર જઈ ધર્મમય જીવન ગાળવા લાગ્યા, તથા ધર્મને ધર્તિગ માનનારા મુધરેલા નવ યુવકોને અને કેટલાક રૂઢિચુસ્ત લક્ષ્મીને મુનિશ્રીના સત્સંગનો મર્મ સમજાવવા લાગ્યા, અને ધર્મ જ્યોતિનો પ્રગળ ફેલાવી આત્મ યાજ્ઞ માધવા લાગ્યા.

ૐ

શાંતિ

શાંતિ

શાંતિ

બેતાલીસ દોષોનું વિવેચન

બેતાલીસ દોષોના શાસ્ત્રમા ત્રણ વિભાગ પાડવામા આવ્યા છે પહેલા મેળ દોષોનો ઉદ્ગમ એટલે ઉત્પત્તિ ખાસ દેનારથી જ થાય છે માટે તે દોષો “ઉદ્ગમના દોષ” તરીકે પ્રસિદ્ધ છે અને બીજા સેળ દોષોનું ઉત્પાદન સાધુઓ વડે થાય છે, માટે તે દોષો “ઉત્પાદનના દોષ” કહેવાય છે, તથા ત્રીજા દશ દોષો દેનાર ગૃહસ્થ અને લેનાર સાધુ એમ બંનેના સંયોગથી લાગે છે, તે “એવણના દોષ” તરીકે ઓળખાય છે હવે વિગતવાર જુઓ બેતાલીસ દોષોનું વિવેચન

સેળ ઉદ્ગમના દોષો

૧ (૧) આહાર (૨) પાણી (૩) ખાદિમ (એવા મિદાત આદિ) (૪) સ્વાદિમ (પાન, સોપારી, લવિંગ, એલચી વગેરે મુખવાસ) (૫) વસ્ત્ર (સુતશર્ટ કે શણ વગેરેના સંદેહ વસ્ત્ર) (૬) પાત્ર (લાકડાના, તુળડાના કે માટીના) (૭) કબલ (કામળ કે શાલ ઊનની) (૮) પાદપુકુન (રત્નેશ્વરજી ચરવતો યા એવો તથા પગ લૂછવાનું વસ્ત્ર) (૯) પીઠ (આહાર, પાણી વગેરે મૂકવા કે બેસવા માટેના નાના બાજક વગેરે) (૧૦) ફલક (સૂવા માટે લાખી પાટ) (૧૧) શૈથ્યા (રહેવા માટે મકાન) (૧૨) અધારા (પાથરવાને માટે નિર્ભય શણ, પરાળ, ધામ વગેરે) (૧૩) ઔષધ (સૂક, પીપર વગેરે એક જ દ્રવ્યરૂપ દવાઓ) (૧૪) લેપજ (શતપાકાદિ તેવ, ચૂર્ણ, ગોળી વગેરે, જે અનેક દવાઓના મિશ્રિત દ્રવ્યરૂપ દવાઓ) આમ ચૌદ પ્રકારની વસ્તુઓ માથી કોઈપણ વસ્તુ સાધુઓને માટે હિંસા કરીને બનાવી હોય તે ગૃહસ્થ આપે અને જાણીએઈને સાધુ લે કે વાપરે તે “આધાર્મિક દોષ”

૨ ઉપરોક્ત ચૌદ પ્રકારની વસ્તુઓ સાધુ તથા ગૃહસ્થ ,

માટે ભેગી બનાવી હોય અને તે વસ્તુ માધુ લે તથા ભેગવે તે “ ઔદેશિક દોષ ”

૩ આધાકર્મી દોષવાળી વસ્તુ બીજી શુદ્ધ વસ્તુમાં ઘોડીપણ મળી ગઈ હોય કે ભેગી થઈ હોય તે આપે અને સાધુ લે તે “ પૂતિકર્મ દોષ ”

૪ કાઈક સાધુ નિમિત્તે અને કાંકિ ગૃહસ્થ પોતાને નિમિત્તે જે વસ્તુ બનાવી હોય તે આપે અને સાધુ લે તે “ મિશ્ર દોષ ”

૫ “ આ વસ્તુ ફક્ત માધુઓને માટે જ છે, બીજા કોઈ ઉપયોગમાં નહિ લઈ શકે ” એમ અધાપિત ઠરેલી વસ્તુ આપે અને સાધુ લે તે “ સ્થાપના દોષ ”

૬ “ કાલે માધુ વહોરવા આવશે માટે મહેમાનને કાલે જ જમવા તેડીશું ” એમ વિચારી મહેમાનને વહોલા કે મોડા જમવા તેડીને તેમથી વહોરાવે અને માધુ લે તે “ પ્રાભૃતિક દોષ ”

૭ કોઈ વસ્તુ અંધારામાં હોય અને માધુને આપવા માટે દીવા વગેરેથી પ્રકાશ કરીને આપે તે “ પ્રાદુ કરણ દોષ ”

૮ માધુને માટે કોઈપણ વસ્તુ વેચાતી લાવી કે મગાવીને આપે અને સાધુ તે લે તે “ ક્ષીતકૃત્ય દોષ ”

૯ સાધુને માટે ઉધાર લાવીને આપે તે “ પ્રામિત્ય દોષ ”

૧૦ માધુને માટે વસ્તુની અદત્તા બદલી કરીને આપે તે “ પરાવૃત્ત દોષ ”

૧૧ ઘેરથી કે ગામથી કોઈપણ વસ્તુ સામી લાવીને માધુને આપે તે “ અભ્યાહુત દોષ ”

૧૨ સાધુ માટે ઘરવાળા, ખારણા કે મોટા કળાટ ખેડીને આપે તે “ ઉદ્વિજ્ઞ દોષ ”

૧૩ કોઈપણ વસ્તુ લેખિતા અથવા (હિંસા) થાય એવી જગ્યા કે નીચી જગ્યાએથી લાવીને આપે તે “ભાગ્યપટ્ટા દોષ”

૧૪ કોઈ મામેથી છીનવી કે જૂટવી લઈ માથુને આપે તે “અચિદ્ધ દોષ”

૧૫ બાગીચરીની વસ્તુ બાગીચરની ઈંદા વિરૂદ્ધ આપે તે “અનિચ્છ દોષ”

૧૬ રાધવી વખતે સાધુ નિમિત્તે વધાઈ નધે અને તે આપે તે “અધ્યવપૂર દોષ”

(મોટે જ કહેવત છે કે “સાધુઓને રાધવી વખતે સમ્મારવા નહિ અને જમવી વખતે વિતરવા નહિ”)

આ સોગ દોષ તો મુખ્ય રીતે અજ્ઞાની, લોભ, રાગાદિ ગૃહસ્થોના યોગથી લાગે છે

ગોળ ઉત્પાદનના દોષો

૧૭ સાધુ ધાવભાતાની માફક ગૃહસ્થના બાળકને રમણી કોઈપણ વસ્તુ લે તે “ધાર્મિકર્મ દોષ”

૧૮ કૂતની માફક મગા સબધીઓના સમ્માચાર કહીને લે તે “કૃત્રીકર્મ દોષ”

૧૯ લાભ નુકસાન, સુખ દુઃખ, લવન મરણ વગેરે નિમિત્ત (ભવિષ્ય) બાબતે લે તે “નિમિત્તકૃત દોષ”

૨૦ ગૃહસ્થનો સગો સબધી બનીને એટલે “આપણે મસાર પસંદથી અમુક મગા ચીજ લીએ” એમ ઓળખાણ મળે તે “આલબિન દોષ”

૨૧ બિખારીની માફક ગરીબી દેખાડી કે આલુ કરીને અથવા ખુશામન કરીને લે તે “વનીપક દોષ”

૨૨ વૈષ્ણુ કરીને લે તે “ચિકિત્સા દોષ”

૨૩ ગૃહસ્થને ધમકાવી, ગજરાવી કે આપ દેવાનો ભય બતાવીને યા તો આપ દઈને લે તે “ક્રોધાપિંડ દોષ”

૨૪ માન અહુકાર કરીને લે તે “માનાપિંડ દોષ”

૨૫ માયા, કપટ કે દોષ કરીને લે તે “માયાપિંડ દોષ”

૨૬ લોભ કરીને લે તે “લોભાપિંડ દોષ”

૨૭ આગળ પાછળ અપનારના શુભ ગાઈને એટલે કે “તમે ઉદાર દિવના છો, હાનવીર છો” વગેરે કહીને લે તે “મસ્તવ દોષ”

૨૮ વિદ્યા ભણાવીને એટલે અધ્યાપકપણું કરીને લે તે “વિદ્યાપિંડ દોષ”

૨૯ વ્યતર (ભૂત, ડાકળુ), સાપ, વીંછી વગેરેના મત્ર, બાડા હોરા તથા વશીકરણ આદિના મત્ર બતાવીને લે તે “મત્રદોષ”

૩૦ અદૃશ્ય કરવાના અંજન યા વિદ્યા, કે મોહિત કરવાના ચૂર્ણ વગેરે બતાવીને લે તે “ચૂર્ણયોગ દોષ”

૩૧ સૌભાગ્ય કે હૌર્ભાગ્ય બતાવીને લે તે “યોગપિંડ દોષ”

૩૨ ગર્ભપાત, ગર્ભસ્થાન તથા ગર્ભધારણના ઉપાયો બતાવીને લે તે “મૃતકર્મ દોષ”

આ સોળ દોષો મુખ્ય રીતે રસલોચન સાધુઓના યોગથી જ લાગે છે

દશ એવળાના દોષો

૩૩ આધાકર્મી વગેરે દોષની ગણા હોય છતાં લે તે “શકનિદોષ”

૩૪ સચિત્ત એટલે જીવ સહિત પૃથ્વી, પાણી વગેરેથી દાતારના હાથ, પગ કે વામણ વગેરે ખરડાયવા હોય છતાં લે તે “અક્ષિત દોષ”

૩૫ સચિત્ત પર મૂકેલી વસ્તુ લે તે “નિક્ષિપ્ત દોષ”

૩૬ સચિત્તથી ઢાકેલી વસ્તુ લે તે “પિહિત દોષ”

૩૭ સચિત્તની વચ્ચેથી આણેલી વસ્તુ લે તે “સદ્ધૃત દોષ”

૩૮ અયોગ્ય દાતારના હાથથી લે, અર્થાત્ દેનાર આધણે, પાગળે, અતિવૃદ્ધ કે અતિ બાળક હોય, અને તેનાથી આપતા અયત્ના (હિંસા) થતી હોય તે લે, તથા પૂર્ણમાસિકા (ગર્ભધારણ કર્યા ને સાત મહિના થયા બાદ) સ્ત્રી આત્મીને આપે તે લે, અથવા દાતાર અનાજ ખાડતો હોય કે હળતો હોય, કે લીલોતરી વગેરેની હિંસા કરતો હોય, તે વખતે તેના હાથથી લે તે “દાયક દોષ”

૩૯ સચિત્ત અચિત્ત બન્ને વસ્તુ ભેગી હોય અને તે લે તો “ઉન્મિશ્રિત દોષ”

૪૦ તલકાલેનુ ધોષણ, વન-પતિનો રત્ન કે ગેયમીર વગેરેની અગ્ની વગેરે વસ્તુઓ જ્યાં મુધી પૂરેપૂરી અચિત્ત (જીવરહિત) ન થઈ હોય અને તે લે તે “અપરિશ્ચિત દોષ”

૪૧ તરતના લીપિવા આગણા પર જઈને લે તે “લિપિપિંડ દોષ”

૪૨ અજયણા થાય તેમ નાખતા નાખતા વહોરાવે અને તાપુ લે તે “છર્જિત દોષ”

ખાવને અનાચાર

ખાવને અનાચાર, (સાધુએ નહિ આચરવા ચોગ્ય ધર્મતો)
 ૧ દશવૈકાલિય સૂત્રના ૧૧મ અધ્યયનમા જતાવ્યા છે તે પણ
 માથે માથે ધ્યાનમા રાખવા જેવા છે

- ૧ સાધુને માટે ખાગ હિસા કરીને જનાવેલી વસ્તુ સાધુ
 ભોગવે તો,
- ૨ સાધુ માટે વેચાતી લાવેલી વસ્તુ સાધુ ભોગવે તો,
- ૩ વિના કાનજી હુમેશા એક જ ઘરના આહાર પાણી
 ભોગવે તો,
- ૪ ઘેરથી કે બીજે ગામથી સાધુઓ માટે સામી આણેલી
 વસ્તુ વાપરે તો,
- ૫ રાત્રે આહાર, પાણી, દવા, તપખીર વગેરે કાઈપણ
 ભોગવે તો,
- ૬ સ્નાન કરે તો,
- ૭ સુખડ-ચદન, કેશર, અત્તર, તેલ વગેરે સુગંધી પદાર્થો
 વગર કારણે શરીરને લગાવે કે વાપરે તો,
- ૮ ફૂલ વગેરેની માળા પહેરે તો,
- ૯ પખા, પૂડું કે વસ્ત્ર વગેરેથી હવા ખાય તો,
- ૧૦ ઘી, તેલ, ગોળ, ખાડ, સાકર, દવા કે તપખીર વગેરે
 રાત્રે પાસે રાખે તો,
- ૧૧ ગૃહસ્થના વાસણોમા જમે તો,
- ૧૨ રાજ્યાભિષેક આદિ મહોત્સવ વગેરે થતા હોય તે
 વખતે રાજાનો આહાર ગ્રહણ કરે તો,

- ૧૩ દાનશાળા-સદામનખાના તથા ધર્માદાના દવાખાના કે
હોસ્પિટલ વગેરેના આહાર, પાણી કે દવા વગેરે
લેવાવે તો,
- ૧૪ મુખે નમ્રાધે શરીર પર તેવ વગેરે લગાવે તો,
- ૧૫ વગર કારણે દાન પખાળે તો,
- ૧૬ ગૃહસ્થને સુખચાત્રા (“કેમ મનુષ્યમા દેવ ને?”)
પૂછે તો,
- ૧૭ આરતી, કાચ, કે પાણી વગેરેમાં મોટું શુભે તો,
- ૧૮ જુગાર રમે તો,
- ૧૯ ચોપટ, પાના-ગજીફા, ચેતગ્ગ વગેરે રમે તો,
- ૨૦ માથા પર છત્રી ધારણ કરે તો,
- ૨૧ ગૃહસ્થને કોઈપણ જાતની દવા વગેરે બતાવે તો,
- ૨૨ પગમાં કોઈપણ જાતના ખૂન, ચપલ મોજા, ગપાટ
વગેરે પહેરે તો,
- ૨૩ અગ્નિની હિંસા કરે તો,
- ૨૪ જેના ઘરમાં ઉતર્યા હોય અને તેનો આહાર, પાણી
દવા વગેરે લે તો,
- ૨૫ ખાટલા, પલંગ, ખુરશી વગેરે પર બેસે તો,
- ૨૬ વગર કારણે ગૃહસ્થના અંતર ઘરમાં બેસે તો,
- ૨૭ વગર કારણે પીઠી વગેરે ચાળે તો,
- ૨૮ ગૃહસ્થની વૈયાવચ્ચ એટલે સારવાર કરે, અથવા ગૃહસ્થ
પાસે પોતે પગચાળી વગેરે નેવા કરાવે તો,
- ૨૯ ગૃહસ્થને ચોતાની જાત, કુળ વગેરેની ઓળખાણ
આપી આહાર, પાણી વગેરે લે તો,

૩૦ મિત્રપાણી (કધક કાચુ અને કધક પાકુ) લે તો,

૩૧ રોગ વગેરે કારણે ગૃહસ્થાનું શરણુ ધિછે એટલે ગૃહસ્થ
પાસે અકલ્પતી સેવા કરાવવાની ઈચ્છા કરે તો,

૩૨ મૂળા, ૩૩ આદુ, ૩૪ ચેરડીના કટકા, ૩૫ સૂરણાદિક
૮૬, ૩૬ મૂળિયા-જડી, ૩૭ તવ વગેરે બીજ, ૩૮ કાકડી, જમરૂખ
વગેરે ફળ, ૩૯ સચળ, ૪૦ સિંધવ, ૪૧ અગરનું મીઠું, ૪૨ દેશ
દેશનું મીઠું, ૪૩ સમુદ્રનું મીઠું ૪૪ પાશુદ્ધાર, ૪૫ કાળું મીઠું,
આમ નખર ૩૨ થી ૪૫ સુધીની ચૌદ વસ્તુઓ મચિત્ત (મજીવ)
અકુલ કરે તો,

૪૬ ધૂપ કરે અથવા કરાવે તો,

૪૭ વગર કારણે બિયગી કરે તો,

૪૮ વગર કારણે “ બસ્તિ ” (હુશ) લઈ જાયે કરે તો,

૪૯ વગર કારણે જુલાબ લે તો,

૫૦ શોભાને માટે આળમા મેંશ (કાળજી), મુરમો વગેરે
આજે તો,

૫૧ હાતને મસી વગેરેથી રંગે તો,

૫૨ શરીરની શોભા વિભૂષા કરે તો,

ઉપર જણાવેલા બાવન કાર્યોમાંથી કોઈ પણ કાર્ય સાધુ
કરે તો તેને અનાચાર સેવન કર્યાનું પાપ લાગે માટે જ
ઉપરોક્ત બેતાલીસ દોષ અને બાવન અનાચારનો ત્યાગ કરી
માધુઓએ શુદ્ધ સાધુપણું પાળવું જોઈએ, અને શ્રાવકોએ પણ
બેતાલીસ દોષ તથા બાવન અનાચાર ધ્યાનમાં રાખવા જોઈએ

સમાપ્ત

—૧૬૬૬—

